

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Cajsa Johansson

Tolkning av mängdreglerade
entreprenadavtal
– särskilt om kompletthetskravet i MER

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Marcus Utterström

Termin: HT 2023

Innehåll

Summary	5
Sammanfattning	7
Förord.....	9
Förkortningar	10
1 Inledning	11
1.1 Bakgrund	11
1.2 Syfte och frågeställningar.....	12
1.3 Metod och material.....	13
1.3.1 Rättsdogmatisk metod och rättskällorna på entreprenadrättens område.....	13
1.3.2 Underrättspraxis och juridisk litteratur	14
1.3.3 Metod för tolkning av AB 04.....	15
1.3.4 Tolkningsmetodens tillämplighet på uppsatsens tolkningsfrågor.....	17
1.3.5 Några särskilda metod- och materialfrågor	18
1.4 Forskningsläge.....	19
1.5 Terminologi	20
1.6 Avgränsningar	21
1.7 Disposition.....	22
2 Introduktion till entreprenadavtalet	24
2.1 Inledning.....	24
2.2 Entreprenadavtalet och dess särdrag	24
2.3 Entreprenadformer.....	26
2.4 Upphandlingsformer.....	26
2.5 Några typiska kontraktshandlingar.....	28
2.5.1 Definitionen av kontraktshandlingar	28
2.5.2 Kontrakt	28
2.5.3 Standardavtalet AB 04	28
2.5.4 Administrativa föreskrifter	28
2.5.5 Beskrivningar, ritningar och tekniska AMA.....	29
2.5.6 Övriga handlingar	30
2.6 Särskilda tolkningsregler i AB 04	30
3 Ersättningsformer i entreprenadavtal.....	33
3.1 Inledning.....	33
3.2 Fast pris	33
3.3 Löpande räkning.....	34

3.4	Mängdkontrakt	34
3.5	Blandformer.....	35
4	MER.....	36
4.1	Inledning.....	36
4.2	Bakgrund till MER	36
4.3	BSAB-systemet och pyramidregeln	37
4.4	Innehållet i MER Anläggning	38
4.4.1	Allmänt om innehållet	38
4.4.2	Särskilt om kompletthetskravet	39
4.4.3	Särskilt om ersättningsreglerna i MER.....	40
4.4.3.1	Ersättningsregeln	40
4.4.3.2	Komplettering av ersättningsregeln.....	41
4.4.3.3	Tillägg till ersättning	42
4.4.3.4	Anmärkningar.....	42
4.5	Införlivandet av MER.....	43
4.6	MER som branschpraxis.....	43
4.7	Avtalade ändringar i MER.....	44
4.8	Sammanfattning.....	46
5	Utformning av mängdförteckningar	47
5.1	Inledning.....	47
5.2	Mall till mängdförteckning i MER.....	47
5.2.1	Mallens uppbyggnad.....	47
5.2.2	Reglerbara och oreglerbara mängder	48
5.2.3	Andra skrivsätt i mängdförteckning	49
5.3	Sammanfattning.....	51
6	Tolkningssvårigheter vid mängdreglerade entreprenadavtal.....	52
6.1	Inledning.....	52
6.2	Tolkningssvårigheter vid fastställande av kontraktarbetenas omfattning.....	52
6.2.1	Arbeten som ingår i entreprenörens åtagande.....	52
6.2.2	Mängden arbete.....	53
6.3	Tolkningssvårigheter angående krav på kontraktarbetenas utförande	54
6.3.1	Allmänt	54
6.3.2	Motsättningar mellan mängdförteckning och tekniska beskrivningar	55
6.4	Tolkningssvårigheter angående ersättning av kontraktarbetena.....	56
6.4.1	Ersättningsregeln	56

6.4.2	Å-prisets omfattning	57
6.4.3	Utelämnade mängder	58
6.4.4	Ersättning vid oreglerbara mängder.....	59
6.5	Sammanfattning.....	60
7	Kompletthetskravets betydelse vid tolkning av kontraktarbetenas omfattning.....	61
7.1	Inledning.....	61
7.2	Typsituation A.....	62
7.2.1	Kompletthetskravet i förhållande till interna tolkningsregler	62
7.2.2	Underrättspraxis.....	63
7.2.3	Analys	64
7.3	Typsituation B	67
7.3.1	Kompletthetskravet i förhållande till interna tolkningsregler	67
7.3.2	Underrättspraxis.....	68
7.3.3	Analys	70
7.4	Typsituation C	71
7.4.1	Kompletthetskravet i förhållande till interna tolkningsregler	71
7.4.2	Underrättspraxis.....	72
7.4.3	Analys	73
7.5	Typsituation D	74
7.5.1	Kompletthetskravet i förhållande till interna tolkningsregler	74
7.5.2	Underrättspraxis.....	74
7.5.3	Analys	75
7.6	Sammanfattning.....	76
8	Avslutande reflektion.....	77
	Källförteckning	79

Summary

In quantity-regulated construction contracts, the work that the contractor must perform is listed in a bill of quantities. The contractor then prices the bill of quantities by specifying a price for each type of work. Within the bill of quantities, there is a preliminary estimated quantity for each type of work. This quantity is typically adjustable, meaning that the amount of work is measured when the contractor has completed the work. The contractor then receives compensation based on the prices stipulated in the bill of quantities and the measured quantities of completed work.

In quantity-regulated construction contracts, the parties typically agree that the Quantity and Measurement Rules (MER) shall constitute a contract document, and that the work shall accordingly be measured and compensated according to the rules of MER. The purpose of this essay is to investigate how bills of quantities should be understood and applied according to MER. The aim is also to identify specific difficulties in interpreting quantity-regulated construction contracts. One such difficulty involves the interpretation of the completeness requirement (kompletthetskravet), a rule stipulating that all work must be listed in the bill of quantities to be part of the contractor's commitment. The question of interpretation specifically concerns whether, in certain cases, the completeness requirement can be disregarded, allowing work to be included in the contractor's commitment even if it is not listed in the bill of quantities. To fulfill the purposes, the essay addresses the following questions:

- How should a bill of quantities be designed and interpreted according to MER?
- What specific interpretation difficulties – particular to quantity-regulated construction contracts – may arise?
- Under which conditions can work that is not listed in a bill of quantities still be considered part of the contractor's commitment when the completeness requirement applies between the parties?

The method in the essay is based on a legal dogmatic method. For the essay, the Supreme Court's method of interpreting construction contracts has been of particular interest. The method has been used to determine which legal solution is preferable and on what grounds.

In order to achieve uniform application of bills of quantities in the construction industry standardized rules in “MER Anläggning 23” has been developed. The rules in MER are complex in various ways. Difficulties in interpretation may arise regarding the scope of work included in the contractor's obligation. For example, difficulties arise when a specific type of work is not

included in the bill of quantities but in another contract document. Interpretation difficulties can also arise when a type of work is included in the bill of quantities but without specified quantity. The question is whether the work is included in the contractor's commitment or not and how the work should be compensated.

Difficulties in interpretation may also arise regarding execution requirements. This could happen, for example, if a bill of quantities contains certain technical descriptions at the same time as technical descriptions appear from other documents. The question of interpretation then becomes what requirements are placed on the contractor's execution. Many difficulties in interpretation can also arise regarding compensation for the contract work. One such question is what is included in the price.

Various interpretation difficulties can arise in quantity-regulated construction contracts. However, this essay focuses specifically on a detailed analysis of the completeness requirement. The completeness requirement may come into conflict with internal interpretation rules in AB 04, particularly AB 04 chap. 1 § 2, which states that contract documents complement each other. AB 04 chap. 1 § 2 can be considered equivalent to the fact that, according to general principles of contract interpretation, contracts must be interpreted as a coherent whole. According to the commentary on AB 04 chap. 1 § 2, the documents should be appropriately and consistently coordinated. Considering this, along with general reasonableness assessments, the completeness requirement may, in some cases, imply that a type of work does not constitute contract work if the work is only evident in another contract document and not in the bill of quantities. In certain other contexts, however, the assessment can be the opposite, for example, if a type of work is specified in AB 04. In these situations, it can be considered predictable for the contractor that the work is included in the commitment.

Sammanfattning

I mängdreglerade entreprenadavtal förtecknar beställaren arbetena som entreprenören ska utföra i en mängdförteckning. Entreprenören prissätter sedan mängdförteckningen genom att ange ett à-pris för respektive enhet arbete. I mängdförteckningen finns en preliminär uppskattad mängd för varje typ av arbete. Mängden är typiskt sett reglerbar vilket innebär att mängden arbete mäts upp när entreprenören har utfört arbetet. Entreprenören får sedan ersättning genom att à-priset i mängdförteckningen multipliceras med den uppmätta mängden utfört arbete.

I mängdreglerade entreprenadavtal avtalar parterna typiskt sett om att MER ska utgöra en kontraktshandling och att arbetena därmed ska mätas och ersättas enligt reglerna i MER. Syftet med uppsatsen är att utreda hur mängdförteckningar ska tolkas och tillämpas enligt reglerna i MER. Syftet är vidare att identifiera särskilda tolkningssvårigheter vid mängdreglerade entreprenadavtal. Flera tolkningssvårigheter hör samman med det så kallade kompletthetskravet, vilket är en regel som innebär att alla arbeten måste vara förtecknade i mängdförteckningen för att ingå i entreprenörens åtagande. Syftet är vidare att utreda om kompletthetskravet i vissa fall kan åsidosättas och att arbete kan ingå i entreprenörens åtagande även om det inte finns upptaget i en mängdförteckning. För att uppfylla syftena besvaras följande frågor i uppsatsen:

- Hur ska en mängdförteckning utformas och tolkas enligt MER?
- Vilka särskilda tolkningsfrågor – specifika för mängdreglerade entreprenadavtal – kan uppstå?
- Under vilka förutsättningar kan arbeten som inte är upptagna i en mängdförteckning ändå anses ingå i entreprenörens åtagande när kompletthetskravet gäller mellan parterna?

Metoden i uppsatsen är i grunden rättsdogmatisk. För uppsatsen har HD:s metod för tolkning av standardavtal på entreprenadrättens område varit av särskilt intresse. Metoden har använts för att ta ställning till vilken rättslig lösning som är att föredra och på vilka grunder.

För att uppnå en enhetlig hantering av mängdförteckningar i byggbranschen har Svensk Byggtjänst tagit fram standardiserade regler i MER Anläggning 23 (Mät- och ersättningsregler för anläggningsarbete med mall till mängdförteckning). I MER regleras hur arbeten ska ersättas, hur arbeten ska mätas upp samt hur parterna ska skriva i mängdförteckningen.

Reglerna i MER är på många sätt komplicerade. Det kan bland annat uppkomma tolkningssvårigheter avseende kontraktarbetenas omfattning. Det kan exempelvis handla om vilket genomslag kompletthetskravet ska få när ett

visst arbete saknas i mängdförteckningen. Det kan även uppstå tolkningssvårigheter när ett arbete förvisso är upptaget, men utan mängd. Frågan är då om arbetet ingår i entreprenörens åtagande eller inte och hur arbetet i sådana fall ska ersättas.

Tolkningssvårigheter kan även uppkomma angående krav på arbetets utförande. Så kan exempelvis vara fallet om en mängdförteckning innehåller vissa tekniska beskrivningar samtidigt som tekniska beskrivningar framkommer av andra kontraktshandlingar. Tolkningsfrågan blir då vilka krav som ställs på entreprenörens utförande. Många tolkningssvårigheter kan även uppkomma vid bedömningen av ersättning av kontraktsarbetena som mängdregleras. En sådan fråga är vad som ingår i ett à-pris.

Det kan alltså uppkomma diverse tolkningssvårigheter vid mängdreglerade entreprenadavtal. I uppsatsen ryms dock endast en fördjupad analys av tolkningssvårigheter relaterade till kompletthetskravet. Kompletthetskravet hamnar i konflikt med tolkningsinterna regler i AB 04, framför allt kompletteringsregeln i AB 04 kap. 1 § 2. Kompletteringsregeln innebär att kontraktshandlingarna ska komplettera varandra vilket kan anses motsvara att avtal enligt allmän avtalstolkning ska tolkas som en sammanhängande helhet. Enligt kommentaren till AB 04 kap. 1 § 2 förutsätts att handlingarna är lämpligt och konsekvent samordnade för att kompletteringsregeln ska tillämpas. Mot bakgrund av detta, samt av allmänna rimlighetsbedömningar, torde kompletthetskravet i vissa fall kunna medföra att ett arbete inte utgör ett kontraktarbete om arbetet saknas i mängdförteckningen. Så kan vara fallet om ett arbete saknas i mängdförteckningen men framgår av en ritning. I vissa andra sammanhang kan dock bedömningen bli den motsatta, exempelvis om ett arbete framgår av AB 04. I dessa situationer kan det anses vara förutsebart för entreprenören att arbetet ingår i åtagandet.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till Mellin, Nathalie och Linnea för att ni har tagit er tid att läsa igenom delar av min uppsats. Era reflektioner har varit väldigt värdefulla.

Jag vill även tacka min handledare Marcus för ett kontinuerligt stöd under hela uppsatsprocessen. Tack Marcus för att du varit engagerad och hjälpsam och funnits tillgänglig för att diskutera de komplicerade frågeställningar som ämnet ger upphov till.

Lund den 3 januari 2024

Cajsa Johansson

Förkortningar

AB 04	Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader AB 04
ABT 06	Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader ABT 06
AMA	Allmän material- och arbetsbeskrivning
AMA AF	Allmän material- och arbetsbeskrivning för administrativa föreskrifter
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
BKK	Byggandets kontraktskommitté
HD	Högsta domstolen
KtjL	Konsumenttjänstlag (1985:716)
KöpL	Köplag (1990:931)
MER	Mät- och ersättningsregler
NJA	Nytt juridiskt arkiv avd. 1
RA	Råd och anvisningar
SvJT	Svensk Juristtidning
ÄTA-arbete	Ändringsarbete, Tilläggsarbete som står i omedelbart samband med kontraktsarbetena och som inte är av väsentligt annan natur än dessa, samt Avgående arbete

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vid ingåendet av ett entreprenadavtal är det typiskt sett vissa förutsättningar för entreprenadens genomförande som inte är kända för parterna. Detta gäller inte minst vid anläggningsentreprenader, där markens beskaffenhet kan vara okänd. Markförhållandena kan exempelvis vara outredda på så sätt att det på förhand inte är känt hur mycket av marken som är jord respektive berg. Sådana omständigheter kan bli kända först när entreprenören utför arbetet. Vid avtalslutet kan det därmed vara oklart exakt hur stor mängd arbete av respektive arbetstyp, exempelvis jordschakt respektive bergschakt, som entreprenören behöver utföra. Bergschakt är betydligt dyrare att utföra, vilket gör att entreprenören vill ha mer betalt om det krävs bergschakt.¹

För att anpassa entreprenadavtalet till förekomsten av okända förhållanden kan beställaren upprätta en mängdförteckning.² Entreprenadavtal som innehåller en mängdförteckning kan kallas för mängdreglerade entreprenadavtal. Av mängdförteckningen framgår vilka typer av arbeten och mängder beställaren önskar få utförda. Genom anbud prissätter sedan entreprenören mängdförteckningen och anger à-pris för respektive arbete. Mängderna i mängdförteckningen är preliminära. När entreprenören har utfört arbetena görs en uppmätning av den faktiska mängden utfört arbete. Entreprenören får sedan betalt för den uppmätta mängden utifrån à-priserna som angetts i den prissatta mängdförteckningen.³

Vid mängdreglerade entreprenadavtal avtalar parterna typiskt sett om att standardiserade mät- och ersättningsregler med tillhörande mall till mängdförteckning, MER, ska gälla mellan parterna. Reglerna är utarbetade av BKK (Byggandets kontraktskommitté) och har tillkommit i syfte att skapa en enhetlig tillämpning av mängdförteckningar i byggsektorn. När mängdförteckningar utformas enligt MER anses de vara ett bra hjälpmedel för att konkurrensutsätta och reglera bland annat anläggningsentreprenader.⁴

Reglerna i MER är emellertid komplicerade och ger upphov till många tolkningssvårigheter.⁵ En särskild tolkningsfråga vid användning av mängdförteckningar är hur det så kallade *kompletthetskravet* ska förstås. Kompletthetskravet är en regel i MER som innebär att alla arbeten som ingår i entreprenörens åtagande ska anges i en mängdförteckning. De arbeten som tas upp i mängdförteckningen ska vara förtecknade i enlighet med regelsystemet och

---

¹ Andersson & Hedberg (2013) s. 79–80.

² Andersson & Hedberg (2013) s. 80.

³ Ingvarson & Utterström (2020) s. 192–193.

⁴ Waldersten (2021) s. 1.

⁵ Liman m.fl. (2016) s. 72, 90.

därmed ange kontraktarbetenas totala omfattning.⁶ Kompletthetskravet innebär alltså motsatsvis att de arbeten som inte framgår av mängdförteckningen inte ingår i entreprenörens åtagande. Om beställaren efter avtalets ingående önskar att entreprenören ska utföra arbeten som inte ingår i det ursprungliga åtagandet måste detta beställas som ÄTA-arbete, vilket bl.a. innebär att entreprenören har rätt till tilläggsvederlag.⁷

Det kan uppstå tolkningssvårigheter om det av andra kontraktshandlingar framgår att entreprenören ska utföra ytterligare arbeten, utöver arbetena i mängdförteckningen. Frågan blir då om avtalet ska tolkas som en helhet eller om kompletthetskravet medför att arbeten som framgår av andra kontraktshandlingar inte utgör kontraktarbeten. I allmän domstol har kompletthetskravet fått varierande genomslag.⁸ Det föreligger därmed en juridisk osäkerhet om vilken betydelse kompletthetskravet har vid domstolsprövning av kontraktarbetenas omfattning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det finns inte särskilt mycket skrivet om hur mängdförteckningar i entreprenadavtal ska tolkas och tillämpas.⁹ Därför finns det ett värde i sig att öka kunskapen om hur mängdförteckningar är avsedda att användas. I mängdreglerade entreprenadavtal avtalar parterna typiskt sett om att MER ska utgöra en kontraktshandling och att arbetena därmed ska mätas och ersättas enligt reglerna i MER.¹⁰ Syftet är därför inledningsvis att utreda hur mängdförteckningar ska tillämpas och tolkas enligt reglerna i MER.

Syftet är vidare att identifiera tolkningssvårigheter i mängdreglerade entreprenadavtal, för att därigenom belysa utmaningar och komplexiteten i sådana avtal. Genom att identifiera och redovisa tolkningssvårigheter kan den som utformar en mängdförteckning bli informerad om vilka tolkningsfrågor som kan uppstå och ges därigenom möjlighet att hantera svårigheterna i det enskilda avtalet. Syftet är dock inte att uttömmande redogöra för alla tänkbara tolkningssvårigheter, utan enbart att identifiera de mest karaktäristiska tolkningssvårigheterna. Med karaktäristiska tolkningssvårigheter förstås de tolkningssvårigheter som jag bedömer att det mängdreglerade avtalet särskilt ger upphov till.

En särskild tolkningssvårighet är hur kontraktarbetenas omfattning ska bestämmas med beaktande av kompletthetskravet. Kompletthetskravet skiljer sig från andra regler om hur avtal ska tolkas. Uppsatsen syftar därför även till

---

⁶ MER Anläggning 23 s. 13.

⁷ Jfr AB 04 kap. 2 § 3, kap. 6 § 6 och kap. 6 § 7.

⁸ Se kapitel 7.

⁹ Se avsnitt 1.4.

¹⁰ Även när MER inte är en kontraktshandling kan MER vara vägledande vid tolkningen av en mängdförteckning eftersom reglerna under vissa förutsättningar kan utgöra branschpraxis, se avsnitt 4.6.

att undersöka hur kompletthetskravet i MER ska förstås och tillämpas i relation till andra regler om avtalstolkning. Den relevanta tolkningsfrågan handlar om under vilka förutsättningar kompletthetskravet kan åsidosättas mot bakgrund av principer om allmän avtalstolkning. Om så kan ske medför det att ett arbete kan ingå i entreprenörens åtagande även om arbetet inte finns förtecknat i mängdförteckningen.

För att uppfylla syftena ska följande frågor besvaras:

- Hur ska en mängdförteckning utformas och tolkas enligt MER?
- Vilka särskilda tolkningsfrågor – specifika för mängdreglerade entreprenadavtal – kan uppstå?
- Under vilka förutsättningar kan arbeten som inte är upptagna i en mängdförteckning ändå anses ingå i entreprenörens åtagande när kompletthetskravet gäller mellan parterna?

1.3 Metod och material

1.3.1 Rättsdogmatisk metod och rättskällorna på entreprenadrättens område

Metoden som används i uppsatsen är i grunden rättsdogmatisk. Den rättsdogmatiska metoden kan beskrivas som en vetenskaplig analys vars uppgift är att beskriva, systematisera och tolka gällande rätt. Detta görs i syfte att fastställa lösningen på ett juridiskt problem.¹¹ Rättsdogmatikens uppgift kan bestå i att så precist som möjligt besvara en domares frågor vad gäller rättsordningens innehåll.¹²

Den rättsdogmatiska metoden används i denna uppsats genom att rättsfrågor besvaras med utgångspunkt i rättskällor. Rättskällor kan definieras som källor vars regler utgör handlingskäl i rättskipningen till följd av sin härkomst (auktoritetsskäl).¹³ Lagtext, lagförarbeten och praxis från HD utgör sådana källor som på grund av auktoritetsskäl utgör rättskällor.¹⁴ Även andra källor, såsom underrättspraxis och doktrin, kan i vissa fall utgöra rättskällor. Hur sådana källor hanteras i uppsatsen beskrivs i avsnitt 1.3.2.

Ämnet för uppsatsen befinner sig i ett rättsområde där rättskällematerialet är magert. De allmänna reglerna i AvtL gäller för entreprenadavtal. Utöver AvtL saknas det direkt tillämpliga lagregler om parternas rättigheter och

---

¹¹ Kleineman (2018) s. 25.

¹² Olsen (2004) s. 111.

¹³ Dahlman (2019) s. 65–66; Även praxis från Högsta förvaltningsdomstolen utgör en sådan rättskälla, men praxisen är inte relevant för uppsatsen.

¹⁴ Kleineman (2018) s. 21.

skyldigheter gentemot varandra. Kommersiella entreprenadavtal undantas uttryckligen från KöpL:s och KtjL:s tillämpningsområde.¹⁵ Rättskällorna lagtext och lagförarbeten saknas därmed på entreprenadrättens område.¹⁶

Det finns vissa rättsfall där HD tar ställning till hur specifika villkor i AB 04 (Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader AB 04) ska tolkas.¹⁷ Sådana ställningstaganden saknas emellertid för de relevanta tolkningsfrågorna i denna uppsats. Istället är det den tolkningsmetod som HD använt vid tolkning av entreprenadavtal som är relevant för uppsatsen. Tolkningsmetoden beskrivs närmare i avsnitt 1.3.3.

Det kan vidare tydliggöras att den rättsdogmatiska metoden inte används för att fastställa hur en bestämmelse ska tolkas, utan för att kartlägga rimliga tolkningsalternativ utifrån HD:s avtalstolkningsmetod. I uppsatsen tas också ställning till vilket tolkningsalternativ som är mest övertygande och på vilka grunder. Detta hindras inte av att rättsdogmatiken som utgångspunkt ska vara värderingsfri. Rättsdogmatikens nära anknytning till rättstillämpningen gör att det finns behov av ett ställningstagande om vilken rättslig lösning som är att föredra och på vilka grunder.¹⁸

1.3.2 Underrättspraxis och juridisk litteratur

Det saknas praxis från HD som särskilt berör frågor relaterade till mängdreglerade entreprenadavtal. Det finns dock flertalet tingsrätts- och hovrättsdomar som hanterar dessa tolkningsfrågor. Att de för uppsatsen aktuella tolkningsfrågorna har uppstått i flertalet underrättsfall visar på ämnets praktiska relevans. När det kommer till underrättspraxis är det inte helt tydligt om dessa källor ska behandlas som rättskällor eller inte. Enligt Dahlman har underrättspraxis viss rättslig auktoritet, men kan åsidosättas när det finns starkare skäl för motsatsen.¹⁹ Den underrättspraxis som hanteras i uppsatsen är något spretig och det torde i vissa fall kunna finnas starka skäl att frångå underrätternas bedömningar. I uppsatsen bedöms underrättspraxisen ha viss auktoritet, men auktoriteten bedöms som svag.

Även om underrättspraxisen bedöms ha svag auktoritet har underrättspraxisen varit intressant att studera. För det första har underrättspraxisen använts för att identifiera konkreta problem som uppstår vid mängdreglerade entreprenadavtal. Det kan bidra till att öka uppsatsens samhällsrelevans. För det andra har det varit intressant att exemplifiera hur underrätterna har resonerat för att lösa de tolkningsfrågor som uppstått. Materialet har sedan använts som stöd för vissa argument, utan att uttalandena i domarna har beaktats av

---

¹⁵ Jfr 2 § KöpL och 1 § KtjL.

¹⁶ Det finns emellertid allmänna obligationsrättsliga principer som gäller för entreprenadavtal, se mer i avsnitt 1.3.3.

¹⁷ Se exempelvis NJA 2015 s. 3 där HD tar ställning till hur AB 04 kap. 1 § 8 ska tolkas.

¹⁸ Olsen (2004) s. 120–121.

¹⁹ Dahlman (2019) s. 66, 69–70.

auktoritetsskäl. Metoden kan i detta avseende anses ha inslag av rättsvetenskaplig empirisk metod.²⁰ Det empiriska materialet består av samtliga tingsrätts- och hovrättsdomar med sökordet ”kompletthetskravet”. Domarna har inhämtats via JUNO. Syftet har varit att omfånget ska vara så representativt som möjligt.²¹

Något kan även sägas om förhållningssättet till juridisk litteratur. Argumentationen i juridisk litteratur kan ibland övertyga en domare att välja en viss lösning. Domaren väljer dock inte denna lösning på grund av auktoritetsskäl, utan av sakskaäl, det vill säga handlingsskaäl på grund av innehåll.²² Den juridiska litteraturen som används i uppsatsen har inte tillskrivit status som rättskälla.²³ Litteraturen har istället används för att beskriva rättsområdet, synliggöra problem och presentera argument.

1.3.3 Metod för tolkning av AB 04

För att besvara en juridisk fråga om parternas rättigheter och skyldigheter i ett entreprenadavtal söks svaret i första hand i parternas avtal. Det individuella avtalet är ett rättsfaktum som måste åberopas och bevisas av part för att beaktas.²⁴ När en domstol ska tolka ett avtal ligger parternas argumentation till grund för avtalstolkningen. I och med att tolkningen grundas på parternas argumentation finns det som utgångspunkt inte någon ”korrekt” tolkning av avtalet enligt gällande rätt. En ”korrekt” tolkning föreligger endast i de fall HD har uttalat sig om hur ett visst villkor ska tolkas.²⁵ Sådana ställningstagande från HD saknas för de relevanta tolkningsfrågorna i uppsatsen. Istället är det den metod som HD tillämpar vid tolkning av entreprenadavtal som är relevant.

HD har i flertalet domar under 2010-talet uttalat sig om hur tolkning av standardavtal på entreprenadrättens område ska gå till. Enligt HD ska det som ett första steg försöka utrönas om det föreligger en gemensam partsavsikt eller omständigheter vid sidan av avtalstexten som kan klargöra hur parterna uppfattat ett omtvistat standardvillkor. Om detta inte kan utrönas bör tolkningen inriktas på villkorets ordalydelse. Vid tolkning av villkorets innebörd kan ledning även hämtas från systematiken och de övriga villkoren i avtalet. Särskild hänsyn bör tas till att bestämmelserna är avsedda att utgöra ett sammanhängande system. Det kan även i detta sammanhang finnas anledning att särskilt

---

²⁰ Jfr Sandgren (2021) s. 57–59 där författaren beskriver rättsvetenskaplig empirisk metod.

²¹ Domar från förvaltningsdomstolar som aktualiserar frågor om kompletthetskravet har avgränsats bort då dessa domar, åtminstone inte direkt, säger något om hur kompletthetskravet ska tolkas i ett avtalsrättsligt sammanhang.

²² Dahlman (2019) s. 65, 70–71. Dahlman anger att det finns viss ett fåtal rättsvetenskapliga verk som behandlas som rättskällor av domstolarna. Den juridiska litteraturen som används i denna uppsats utgör dock inte sådana undantagsfall.

²³ Kleineman (2018) s. 22.

²⁴ Lehrberg (2022) s. 219–220.

²⁵ Se exempelvis NJA 2015 s. 3 där HD tar ställning till hur AB 04 kap. 1 § 8 ska tolkas.

beakta entreprenadavtalets speciella drag. När inte heller avtalets systematik ger någon ledning ska villkoren tolkas i ljuset av den dispositiva rätten. Då lagregler om kommersiella entreprenadavtal saknas får ledning sökas i allmänna obligationsrättsliga principer och vad som gäller för närliggande avtalstyper. Kommersiella entreprenadavtal undantas uttryckligen från KöpL:s och KtjL:s tillämpningsområde, men regler i KöpL och KtjL kan i vissa fall ge uttryck för obligationsrättsliga principer. Entreprenadavtalets särdrag, så som att avtalet i regel avser ett omfattande, komplicerat och långsiktigt arbete med flera inblandade parter måste dock tas hänsyn till. Vid tolkningen ska ytterst och sist en mer övergripande rimlighetsbedömning göras.²⁶

HD:s metod för tolkning av entreprenadavtal stämmer i väsentliga delar överens med vad som skulle kunna benämnas som en traditionell avtalstolkningssmetod. Vad som utgör traditionell avtalstolkningssmetod kan inte ses som en exakt lära, men i praxis har det utvecklats en något regelmässig metod för avtalstolkning.²⁷ Eftersom tolkning av entreprenadavtal ska ske på samma sätt som tolkning av andra avtal bör entreprenadrätten inte ses som en sluten disciplin utan som en del av kontraktsrätten i stort. Däremot bör entreprenadavtalet rättsteoretiskt behandlas som en självständig avtalsform inom kontraktsrätten. Om så inte görs riskeras de särdrag som ett entreprenadavtal besitter att nedvärderas.²⁸ Mot bakgrund av detta kommer det vid hänvisning till HD:s tolkningsmetod inte göras någon skillnad mellan vad som gäller för entreprenadavtal och vad som gäller generellt vid tolkning av andra avtal på kontraktsrättens område. Däremot kommer entreprenadavtalet ses som en självständig avtalsform vilket gör att dess särdrag kommer beaktas vid tolkningen.²⁹

Tolkningssmetoden för tolkning av entreprenadavtal, vilket mot bakgrund av det ovan sagda utgör en traditionell avtalstolkningssmetod, gäller vid tolkning av standardavtal. I entreprenadsektorn har branschens parter genom centrala förhandlingar utvecklat standardavtalet AB 04.³⁰ Standardavtal är inte att betrakta som en rättskälla även om standardavtal till stor del ersätter dispositiva rättsregler.³¹ Bristen på rättskällor på entreprenadrättens område hanteras alltså i praktiken genom att parterna införlivar AB 04.

AB 04 är utarbetad av BKK. BKK:s styrelse är sammansatt på så sätt att byggherrarnas, entreprenörernas och konsulternas intressen är representerade.³² Standardavtalet utgör ett så kallat ”agreed document” och är ägnat att skapa

---

²⁶ NJA 2013 s. 271 p. 7; NJA 2014 s. 960 p. 22–24; NJA 2015 s. 862 p. 12; NJA 2018 s. 653 p. 10.

²⁷ Adlercreutz & Gorton (2010) s. 14.

²⁸ Samuelsson (2011) s. 17.

²⁹ Särdragen kan exempelvis vara att entreprenadavtalet är omfattande, komplicerat, långvarigt och involverar flera aktörer, se NJA 2013 s. 271 p. 7 och NJA 2015 s. 862 p. 12.

³⁰ Liman m.fl. (2016) s. 21.

³¹ Lehrberg (2022) s. 219–220.

³² Förord till AB 04 s. 3.

en rimlig balans mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter.³³ AB 04 präglas emellertid av kompromisslösningar eftersom standardavtalet är framförhandlat av branschens parter. Det har medfört att avtalet innehåller oklarheter och luckor där avtalet inte ger svar på hur en viss situation ska lösas.³⁴

Till AB 04 finns begreppsbestämningar och kommentarer. Därtill finns motiv till tidigare upplagor av allmänna bestämmelser, vilket kan vara av betydelse vid tolkning även av senare upplagor.³⁵ Traditionellt sett har motiven och kommentarerna tillmätts stor betydelse vid tolkning av AB 04. Som ovan redovisats har HD emellertid på senare år klargjort att entreprenadavtal ska tolkas genom en traditionell avtalstolkningsmetod. Därmed har motiven och kommentarerna endast tillmätts betydelse i begränsad omfattning.³⁶

I uppsatsen är det alltså HD:s metod för avtalstolkning som ligger till grund för utredningen. Med det sagt är inte motiven och kommentarerna oviktiga. Istället har dessa källor bedömts som viktiga att beakta inom ramen för det tolkningssteget som HD kallar för övergripande rimlighetsbedömningar.

1.3.4 Tolkningsmetodens tillämplighet på uppsatsens tolkningsfrågor

I uppsatsen tolkas flera regler. Vissa befinner sig i AB 04 och andra i andra kontraktshandlingar. Tolkningen går inte ut på att tolka dessa regler individuellt utan att tolka hela avtalssystemet där AB 04, AMA (Allmän material- och arbetsbeskrivning) och MER utgör viktiga byggstenar.

Den tolkningsmetod som redogjorts för ovan avser tolkning av villkor i allmänna bestämmelser, men HD:s tolkningsmodell torde kunna vara av betydelse även vid tolkning av andra kontraktshandlingar. Det gäller framför allt andra typer av standardiserade handlingar. Ett exempel på det är MER och AMA. Vid tolkning av MER och AMA bör dock föreskrifternas tekniska karaktär, så som användning av fackuttryck också vara relevant. Tolkning av de tekniska delarna skiljer sig även på så sätt att det inte är möjligt att tolka föreskrifterna i ljuset av den dispositiva rätten.³⁷ AMA och MER som handlingar beskrivs vidare i avsnitt 2.5.5 respektive avsnitt 4, men det bör här nämnas att AMA och MER, liksom AB 04, inte behandlas som rättskällor utan som material som kan utgöra avtalsinnehåll.

Som nämnts ovan syftar uppsatsen till att utifrån HD:s tolkningsmetod tolka frågor som relaterar till hela avtalssystemet där AB 04, AMA och MER ingår. Det är emellertid endast vissa av tolkningsstegen som blir relevanta. Tolkningsfrågorna baseras på standardiserade villkor som typiskt sett inte har varit

---

³³ Förord till AB 04 s. 3; Lehrberg (2022) s. 220.

³⁴ Ingvarson & Utterström (2015) s. 22.

³⁵ Motiv AB 65; Motiv AB 72.

³⁶ Ingvarson & Utterström (2015) s. 25.

³⁷ Ingvarson & Utterström (2020) s. 127.

föremål för diskussion mellan parterna. Någon gemensam partsavsikt eller andra omständigheter vid sidan av avtalstexten som visar på hur situationen ska bedömas förutsätts därför inte föreligga. Inte heller ordalydelsen kan ge något tydligt svar på de relevanta tolkningsfrågorna. Det saknas även möjlighet att söka ledning i den dispositiva rätten då det rör sig om en situation där reglerna i KöpL eller i KjtL inte ger någon ledning. De steg i HD:s tolkningsmetod som därav blir relevanta är särskilt systematisk tolkning och allmänna rimlighetsbedömningar. Dessa tolkningssteg används för att analysera vilka tolkningsalternativ som är mest övertygande.

Tolkningsmetoden så som den är beskriven ovan används framför allt i kapitel 7. I de tidigare kapitlen beskrivs det hur handlingarna, mot bakgrund av vad som framkommer i MER och annan litteratur, är avsedda att tillämpas och tolkas. I anslutning till detta belyses vilka olika tolkningssvårigheter som kan uppkomma. På så sätt har uppsatsen ett kritiskt angreppssätt där fokus ligger på att identifiera de situationer där det kan uppkomma problem snarare än de situationer där systemet med mängdförteckningar fungerar bra. Utredningen i de tidigare kapitlen har sedan legat till grund för den tolkning av systemet som görs i kapitel 7.

1.3.5 Några särskilda metod- och materialfrågor

Informationen i rättskällorna avseende mängdreglerade entreprenadavtal är mager. Den juridiska litteraturen berör endast de rättsliga problemen övergripande. Det har därmed inte varit möjligt att bygga en rättslig argumentation endast på detta underlag. Ett magert källmaterial har gjort att ledning fått sökas i mindre traditionella källor, så som artiklar, uttalanden och böcker från andra verksamma personer eller organisationer inom entreprenadsektorn. Dessa källor har inte beaktats som rättskällor, utan har använts för att beskriva regelsystemet i MER. Källorna har även utgjort underlag för egen analys. En sådan källa är Mats Werners bok där han svarar på frågor om MER.³⁸

En annan viktig källa är Motiv MER utgiven av Svensk Byggtjänst. Motiv MER syftar till att ge användarna av MER en bättre insikt i reglernas uppbyggnad, tillämplighet och samhörighet med AB 04 och administrativa föreskrifter. Motiv MER är inte knuten till en viss upplaga av MER utan hänvisar till samtliga utgivna upplagor. Den senaste utgåvan av Motiv MER är från 2022.³⁹ Det saknas därmed motiv till den senaste upplagan av MER Anläggning 23, utgiven 2023. Det som sägs i Motiv MER från 2022 är dock relevant vid tolkning av MER Anläggning 23 i de delarna reglerna inte har uppdaterats, vilket de relevanta reglerna inte har gjort.

I uppsatsen ges Motiv till MER inte den betydelse att MER med nödvändighet ska tolkas i enlighet med det som framförs. Samma sak gäller för de

---

³⁸ Werner (2020).

³⁹ Motiv MER (2022) s. 13.

kommentarer i MER som förtydligar vissa regler.⁴⁰ Kommentarererna och motiven bedöms vara vägledande, men är i linje med HD:s avtalsstolkningsmetod inte utslutande avgörande för hur avtalet ska tolkas. Kommentarererna och motiven har istället beaktats inom ramen för en allmän rimlighetsbedömning.

För att förklara hur MER-systemet är uppbyggt har jag utformat vissa figurer och tabeller. Tabellerna har utformats med inspiration från MER med tillhörande mall till mängdförteckning. Tabellerna i avsnitt 5.2 har utformats genom att olika urklipp från mallen till mängdförteckning har sammanfogats i tabeller för att exemplifiera olika skrivsätt.

Avslutningsvis bör det sägas att det i kapitel 7 används ett antal typsituationer för att så pedagogiskt som möjligt analysera kompletthetskravet mot bakgrund av andra tolkningsregler. De olika typsituationerna har valts bland annat mot bakgrund av exempel från litteratur och från underrättspraxis. Typsituationerna har använts som ett verktyg för att på ett konkret sätt peka på situationer där tolkningssvårigheter kan uppkomma. Jag har valt ut typsituationer som jag anser ger upphov till intressanta diskussioner och typsituationer som skiljer sig åt för att nå en nyanserad analys. Utifrån typsituationerna analyseras den motsättning mellan tolkningsregler som identifieras i kapitel 7.

1.4 Forskningsläge

Som tidigare nämnts saknas prejudikat avseende mängdreglerade entreprenadavtal. Det finns inte heller mycket skrivet i den juridiska litteraturen om mängdreglerade entreprenadavtal, annat än på ett övergripande plan.⁴¹ Mängdreglerade entreprenadavtal, som typiskt sett ansluter till AMA och MER, är svårtolkade på grund av sin tekniska karaktär. De tekniska svårigheterna kan ha medfört att djupgående analyser av tolkning av mängdförteckningar är sällsynta i den entreprenadrättsliga litteraturen.

I den juridiska litteraturen återfinns emellertid Ingvarson och Utterströms bok om tolkning av entreprenadavtal där författarna på ett relativt ingående sätt redogör för mängdförteckningarnas funktion och utformning. Författarna definierar vidare ett antal tolkningssvårigheter som en jurist kan ställas inför vid mängdreglerade entreprenadavtal.⁴² Även Anderson och Hedberg berör en del tolkningsfrågor avseende mängdreglerade entreprenadavtal.⁴³

Det finns även en del icke-juridiskt material om MER och AMA skrivna av olika aktörer inom entreprenadsektorn.⁴⁴ Materialet är främst skrivet av ingenjörer och kanske även *för* ingenjörer. I det nämnda materialet

---

⁴⁰ Jfr Werner (2020) s. 32 där författaren anger att kommentarererna ska vara vägledande vid tillämpning och tolkning av reglerna i MER.

⁴¹ Ingvarson & Utterström (2020) s. 193.

⁴² Ingvarson & Utterström (2020) s. 192–212.

⁴³ Andersson & Hedberg (2013) s. 35–37, 52–53, 79–80.

⁴⁴ Exempelvis Werner (2020); Werner & Wimert (2018); Thåström (2016).

problematiseras inte MER och mängdförteckningar från ett avtalsrättsligt perspektiv. I den här uppsatsen kommer MER-systemet problematiseras och analyseras från ett avtalsrättsligt perspektiv på ett fördjupat sätt som inte gjorts tidigare.

1.5 Terminologi

Med *entreprenadavtal* avses ett avtal om uppförande eller ändring av byggnad och anläggning. Den som åtagit sig att utföra ett sådant arbete benämns som *entreprenör*. Den som gett entreprenören uppdraget och åtagit sig att betala för arbetet benämns som *beställare*.⁴⁵ Uppsatsen utgår från att beställaren inte är en konsument. Det rör sig därmed om ett *kommersiellt entreprenadavtal*.

Uppsatsen utgår från att parterna har införlivat standardavtalet AB 04. Uppsatsen ansluter till terminologin i begreppsbestämningarna till AB 04. Utöver dessa begrepp finns ett antal begrepp som förtjänas att lyftas särskilt.

I uppsatsen används begreppet *mängdreglerade entreprenadavtal* som ett samlingsnamn för entreprenadavtal där arbeten har förtecknats och prissatts i en eller flera mängdförteckningar. En *mängdförteckning* är en handling där arbeten förtecknas och prissatts.⁴⁶ I entreprenadrättsliga sammanhang stöter man ibland även på begreppet *mängdkontrakt*. I vissa fall används ordet som en synonym till mängdreglerade entreprenadavtal. I andra fall används ordet mängdkontrakt som ett namn på en ersättningsform. I denna uppsats används begreppet mängdkontrakt för att benämna den ersättningsform som används vid mängdreglerade entreprenader.⁴⁷

I uppsatsen är begreppet *kompletthetskravet* av central betydelse. Läsaren bör dock uppmärksammas på att ett liknande begrepp förekommer i uppsatsen, nämligen *kompletteringsregeln*. Kompletthetskravet och kompletteringsregeln reglerar två skilda saker och det är därför viktigt att redan inledningsvis poängtera detta för att undvika att begreppen sammanblandas.⁴⁸

Arbetena i MER och AMA är rangordnade efter *kod och rubrik*. Läsaren bör uppmärksammas på att det inte är två skilda indelningsgrunder som avses med kod och rubrik. Varje kod har en tillhörande rubrik och vice versa.

Slutligen bör det noteras att det i uppsatsen görs skillnad på begreppen *utelämnade mängder* och *saknade mängder*. Utelämnade mängder definieras

---

⁴⁵ Liman m.fl. (2016) s. 19.

⁴⁶ Tidigare användes även begreppet *mängdbeskrivning* med samma innebörd.

⁴⁷ Det finns även andra synonymer till begreppet mängdkontrakt, exempelvis *fast pris med reglerbara mängder*. Begreppet används exempelvis vid byggnation av nya tunnelbanan i Stockholm.

⁴⁸ Avseende kompletteringsregeln se avsnitt 2.6. Avseende kompletthetskravet se avsnitt 4.4.2.

som att beställaren i mängdförteckningen har skrivit ut ett streck i kolumnen för mängd. Saknade mängder definieras däremot som att mängdkolumnen lämnats tom, utan ett streck.

1.6 Avgränsningar

Undersökningens inriktning framgår av syftena, frågeställningarna och metoden.⁴⁹ Därutöver avgränsas uppsatsen till den svenska entreprenadjuridiken. Uppsatsen avgränsas vidare till kommersiella entreprenadavtal.

Mängdreglerade entreprenadavtal är särskilt vanliga vid anläggningsentreprenader. Uppsatsen utgår därför från en anläggningsentreprenad. Särskilda tolkningsfrågor avseende mängdförteckningar för andra typer av entreprenader än anläggningsentreprenader, exempelvis el och hus, behandlas inte.

Uppsatsen utgår från entreprenadformen utförandeentreprenad samt att AB 04 gäller mellan parterna.⁵⁰ Hur mängdförteckningar kan användas i totalentreprenader, ramavtal och andra samverkansformer avgränsas bort. Vidare utgår uppsatsen från att det är beställaren eller någon på dennes sida som har upprättat mängdförteckningen, vilket antas vara det sedvanliga i en utförandeentreprenad.

I uppsatsen förutsätts att avtalet har ingåtts genom någon typ av upphandlingsprocess. Det innebär att beställaren har presenterat ett förfrågningsunderlag där han eller hon ange vad som efterfrågas. Om beställaren är en kommun eller annan statlig myndighet ska entreprenaden upphandlas enligt reglerna i lag (2016:1145) om offentlig upphandling. Offentligt upphandlade entreprenadavtal tolkas som utgångspunkt på samma sätt som andra entreprenadavtal. Offentlighetsrättsliga aspekter kommer dock inte behandlas i uppsatsen.

Tolkning av mängdförteckningar tillhör ett område där juridik och teknik möts. För att få en heltäckande bild av MER och mängdförteckningar hade det varit intressant att även studera mätreglerna i MER. Att studera mätreglerna förutsätter dock teknisk kunskap. Mätreglerna kommer därav inte behandlas i uppsatsen. Även övriga frågor av teknisk karaktär, exempelvis hur ett arbete tekniskt ska utföras, avgränsas bort.

De à-priser som entreprenören anger i mängdförteckningen kan enligt AB 04 i vissa fall ändras, exempelvis om mängden blir mycket större än vad som angetts i handlingarna eller om arbetet utförs under andra förutsättningar.⁵¹

---

⁴⁹ Se avsnitt 1.2 och 1.3.

⁵⁰ Enligt Waldersten (2021) s. 1 används mängdförteckningar framför allt i utförandeentreprenader. Standardavtalet AB 04 är avsett att användas vid dessa entreprenader; Se förklaring av begreppet utförandeentreprenad i avsnitt 2.3.

⁵¹ AB 04 kap. 6 § 6.

När dessa situationer aktualiseras och vad det innebär avgränsas bort av utrymmesskäl.

På ett antal ställen i uppsatsen nämns att det vid upprättandet av MER Anläggning 23 diskuterades om kompletthetskravet kunde uppluckras avseende vissa hjälparbeten. Detta nämns för att belysa att det kan uppkomma problem avseende dessa arbeten. Vilka effekter en eventuell uppluckring hade fått diskuteras emellertid inte i uppsatsen.

De frågor som behandlas i uppsatsen handlar i slutändan om hur stor ersättning som beställaren ska erlägga. Avseende kompletthetskravet avgränsas uppsatsen dock till att endast analysera frågan om ett visst arbete utgör ett kontraktarbete eller inte. En uppföljande undersökning hade kunnat vara att utreda hur arbeten som ingår i entreprenörens åtagande utan att vara mängdförtecknade ska ersättas. Det förutsätter dock en fördjupad analys av flera för entreprenadjuridiken viktiga begrepp⁵², vilket inte ryms i denna uppsats. Även om ersättningsfrågorna avgränsas bort tillåter jag mig att på några ställen notera att det finns en intressant ersättningsfråga i sammanhanget.

1.7 Disposition

Uppsatsen inleds i kapitel 2 med en introduktion till entreprenadavtalet för att ge läsaren möjlighet att orientera sig i ämnet. Kapitlet handlar om entreprenadavtalets särdrag, entreprenadformer, upphandlingsformer, hur ett entreprenadavtal typiskt sett kommer till stånd, några typiska kontraktshandlingar och några särskilt viktiga tolkningsregler i AB 04. Därefter, i kapitel 3, redogörs för några olika typer av ersättningsformer, däribland mängdkontrakt.

Därefter inriktar sig uppsatsen på särskilda frågor relaterade till mängdreglerade entreprenadavtal. I kapitel 4 förklaras utförligt bakgrunden till MER, hur handlingen MER är uppbyggd, hur MER är avsedd att tillämpas och när MER kan utgöra avtalsinnehåll. I kapitel 5 redogörs för hur mängdförteckningar ska utformas enligt MER. Kapitlet fokuserar framför allt på reglerna i MER angående hur man ska skriva i en mängdförteckning. Kapitel 4 och 5 besvarar uppsatsens första frågeställning.

I kapitel 6 redovisas vissa karaktäristiska tolkningssvårigheter vid mängdreglerade entreprenadavtal. Tolkningssvårigheterna anknyter till frågor om kontraktarbetenas omfattning, kontraktarbetenas utförande och ersättning av kontraktarbetena. Kapitlet baseras på tolkningssvårigheter som identifierats i litteratur och underrättspraxis. Detta kompletteras av tillägg och reflektioner från författaren. Kapitel 6 besvarar uppsatsens andra frågeställning.

En tolkningssvårighet som identifieras i kapitel 6 är hur kompletthetskravet ska tolkas och tillämpas. Kapitel 7 ägnas till att utreda dessa frågor. I kapitlet

---

⁵² Exempelvis kontraktarbete, entreprenadarbete, ÄTA-arbete, underrättelse.

analyseras frågeställningen utifrån fyra typsituationer. För varje typsituation anges hur kompletthetskravet i den situationen förhåller sig till interna tolkningsregler i AB 04. Därefter ges exempel från underrättspraxis som innehåller tolkningsfrågor som relaterar till typsituationen. Sedan tas ett steg ut från den interna entreprenadrätten och tolkningsfrågorna analyseras mot bakgrund av allmänna avtalsrättsliga principer. I analysavsnittet framförs argument för vilka tolkningsalternativ som har mest fog för sig. Kapitel 7 besvarar uppsatsens tredje frågeställning.

Slutligen ges i kapitel 8 några avslutande reflektioner där slutsatserna sammanfattas.

2 Introduktion till entreprenadavtalet

2.1 Inledning

Från ett kontraktsrättsligt perspektiv har mängdreglerade entreprenadavtal vissa karaktäristiska särdrag. Vissa av särdragen gäller generellt för entreprenadavtal medan andra är typiska för mängdreglerade entreprenadavtal. Särdragen beskrivs i avsnitt 2.2.

Entreprenadavtal kan kvalificeras och delas in på olika sätt. Ett sätt att dela in entreprenadavtal är utifrån entreprenadform, vilket beskrivs i avsnitt 2.3. Entreprenader kan även delas in efter upphandlingsform, vilket beskrivs i avsnitt 2.4.

Entreprenadavtal innehåller typiskt sett många olika kontraktshandlingar som utgör avtalsinnehåll. De kontraktshandlingar som framför allt är relevanta i mängdreglerade entreprenadavtal redogörs för i avsnitt 2.5. Vid tolkning av mängdreglerade entreprenadavtal blir vissa regler i AB 04 särskilt relevanta. Dessa regler redogörs för i avsnitt 2.6

2.2 Entreprenadavtalet och dess särdrag

I ett entreprenadavtal åtar sig entreprenören att mot ersättning prestera ett visst resultat.⁵³ Det kan exempelvis handla om mark-, byggnads-, installations-, rivnings- eller anläggningsarbete. Entreprenadavtalet har flera karaktärsdrag som gör avtalet speciellt utifrån ett kontraktsrättsligt perspektiv.⁵⁴ Med karaktärsdrag, eller särdrag som jag väljer att kalla det i fortsättningen, förstås skillnader mellan entreprenadavtalet och andra vanligt förekommande eller viktiga avtal inom kontraktsrätten, exempelvis köpeavtal. I avsnittet görs en uppdelning mellan särdrag i faktisk mening och särdrag i avtalsrättslig mening. Särdragen i faktisk mening handlar om det sammanhang där entreprenadavtalet verkar medan särdragen i avtalsrättslig mening hänförs till avtalet i sig.

Ett exempel på särdrag i faktisk mening är att entreprenader kan vara tekniskt komplexa och kräva fackkunskap inom olika områden, exempelvis bygg, el och VVS. En entreprenad fullgörs därför i regel av många olika entreprenörer med olika fackkunskap.⁵⁵

Till skillnad från ett köp, där säljaren typiskt sett visar vad denne erbjuder att sälja, är det i entreprenadsammanhang beställaren som anger vad denne vill ha. En upphandlingsprocess inleds typiskt sett genom att beställaren skickar

---

⁵³ Johansson (2007) s. 13–15.

⁵⁴ Det bör dock observeras att särdragen gör sig gällande med olika styrka beroende på typ av entreprenad. Jfr Ingvarson & Utterström (2020) s. 116 där författarna anger att vissa entreprenader är mindre komplexa och särdragen därmed inte lika framträdande.

⁵⁵ Gorton (2010) s. 155–157.

ut ett förfrågningsunderlag. I förfrågningsunderlaget redogör beställaren för vad denne önskar få utfört och förutsättningarna för arbetenas utförande. Entreprenören får utifrån förfrågningsunderlaget bland annat räkna på vilket arbete som erfordras, antalet timmar, hur mycket material som går åt, vilka maskiner som krävs, kostnader för centraladministration och om eventuella underentreprenörer behövs.⁵⁶

Ett annat särdrag i faktisk mening är att entreprenadavtal typiskt sett är långvariga avtal. Dessutom påverkas entreprenader i regel av ovissa faktorer så som väderlek och att entreprenaden genomförs på mark vars beskaffenhet inte på förhand är känd.⁵⁷ Entreprenadavtalet skiljer sig även från exempelvis ett köp genom att produktionen inte bedrivs på ett fast driftställe. Det arbete som ska utföras sker på beställarens eller fastighetsägarens mark eller byggnad.⁵⁸

Entreprenadavtal har typiskt sett även vissa avtalsrättsliga särdrag. Som nämnts ovan kan det vid avtalslutet föreligga vissa okända omständigheter. Det skulle också kunna vara omständigheter som parterna förvisso kunde förutse, men som parterna faktiskt inte har förutsett. Avtalet präglas därför i vissa hänseende av flexibilitet för att hantera dessa omständigheter.⁵⁹ Under entreprenadavtalets löptid har beställaren även möjlighet att fortlöpande ändra entreprenörens åtagande genom så kallade ÄTA-arbeten. Denna ändringsbefogenhet kan ses som en av de mest särskiljande egenskaperna hos entreprenadavtalet.⁶⁰ Ett annat avtalsrättsligt särdrag är att avlämnande vanligen sker genom slutbesiktning.⁶¹

Vid mängdreglerade entreprenadavtal finns även några ytterligare särdrag som gäller för denna typ av entreprenadavtal. Mängdreglerade entreprenadavtal används typiskt sett när det på förhand är svårt att uppskatta den faktiska mängden arbete som beställaren efterfrågar. Det handlar även om svårigheter att förutse förhållanden, särskilt vad gäller markförhållanden. Mängdreglerade entreprenadavtal är därför särskilt vanliga vid anläggningsentreprenader. Vid infrastrukturentreprenader, så som bygge av vägar, järnvägar, tunnlar är mängdreglerade entreprenadavtal dominerande.⁶²

I ett mängdreglerat entreprenadavtal ingår en eller flera mängdförteckningar i beställarens förfrågningsunderlag. Entreprenörens ersättning baseras inte på mängden i mängdförteckningen utan på en uppmätning av den faktiska

---

⁵⁶ Liman m.fl. (2016) s. 29.

⁵⁷ Bengtsson (1976) s. 105.

⁵⁸ Johansson (2007) s. 15.

⁵⁹ Ingvarson & Utterström (2020) s. 19–20.

⁶⁰ Samuelsson (2011) s. 17–18.

⁶¹ AB 04 kap. 7 § 12.

⁶² Ingvarson & Utterström (2020) s. 193.

mängden utfört arbete.⁶³ Vilken mängd arbete entreprenören ska utföra och vilken ersättning entreprenören har rätt till är alltså på förhand inte klart.⁶⁴

2.3 Entreprenadformer

Entreprenadavtal kan som tidigare nämnts kvalificeras och delas in på olika sätt. Ett sätt att dela in entreprenadavtal är utifrån entreprenadform. Valet av entreprenadform handlar om hur projekteringsansvaret är fördelat mellan parterna. Det finns i huvudsak två typer av entreprenadformer, nämligen utförandeentreprenad och totalentreprenad.⁶⁵ Uppsatsen utgår från entreprenadformen utförandeentreprenad, men det finns skäl att redogöra kortfattat för båda entreprenadformerna för att förstå skillnaden dem emellan.

Utförandeentreprenad definieras i begreppsbestämningarna till AB 04 som ”entreprenad eller del av entreprenad där beställaren svarar för projektering och entreprenören svarar för utförande”. Projekteringen handlar bland annat om att ta fram grundläggande utredningar, program för byggprojektet och bygghandlingar så som ritningar och mängdförteckningar.⁶⁶ Ansvar för att objektet som entreprenaden avser uppfyller sin slutliga funktion, funktionsansvaret, ligger alltså på beställaren medan entreprenören har ett utförandeansvar. Standardavtalet AB 04 är avsett att användas vid utförandeentreprenader.⁶⁷

Till skillnad från utförandeentreprenad innebär en totalentreprenad att beställaren ger i uppdrag åt en entreprenör att såväl projektera som utföra entreprenaden.⁶⁸ I en totalentreprenad är entreprenören ansvarig för att objektet för entreprenaden uppfyller sin slutliga funktion. Entreprenören har alltså både ett utförandeansvar och ett funktionsansvar.⁶⁹ Standardavtalet ABT 06 (Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader ABT 06) är avsett att användas vid totalentreprenader.

2.4 Upphandlingsformer

Till skillnad från entreprenadform handlar valet av upphandlingsform om avtalsstruktur. I litteraturen talar man i huvudsak om två olika typer av upphandlingsformer. Dessa upphandlingsformer brukar benämnas som delad entreprenad respektive generalentreprenad.⁷⁰

---

⁶³ Däremot beräknas anbudssumman utifrån mängderna i mängdförteckningen.

⁶⁴ Se vidare i avsnitt 3.4.

⁶⁵ Hedberg (2010) s. 10–13; I praktiken förekommer olika typer av hybrider av entreprenadformer, däribland olika samverkansformer, se exempelvis Hansson m.fl. (2015) s. 83–96.

⁶⁶ Höök (2008) s. 25; Hansson m.fl. (2015) s. 21–22.

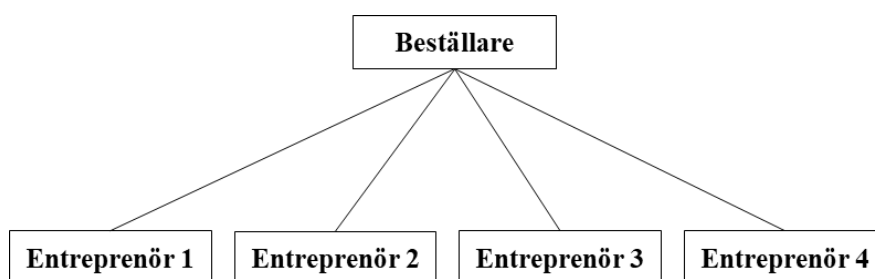
⁶⁷ Förord till AB 04 s. 3.

⁶⁸ Liman m.fl. (2016) s. 46–47.

⁶⁹ Deli (2017) s. 21.

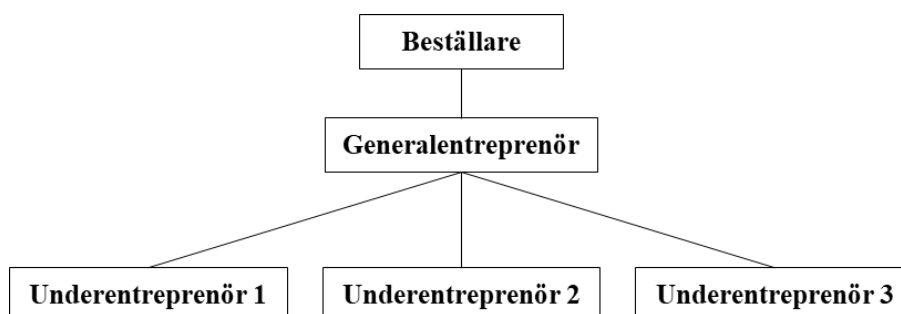
⁷⁰ Hedberg (2010) s. 10–13; Johansson (2007) s. 63–67.

Stora entreprenader kräver i regel flera olika entreprenörer med fakkunskap inom olika områden. När det kommer till upphandlingsform kan beställaren välja att upphandla varje entreprenör för sig, det vill säga avtala med varje entreprenör. Entreprenaden utgör då en delad entreprenad. Entreprenörerna har då inga avtal med varandra. Vid delad entreprenad har beställaren enligt AB 04 kap. 3 § 9 ett samordningsansvar. I ett projekt som handlas upp som en delad entreprenad skulle vissa entreprenadavtal kunna vara mängdreglerade medan andra inte är det. Om samtliga entreprenadavtal är mängdreglerade måste beställaren upprätta en mängdförteckning för varje enskilt avtalsförhållande.

Figur 1 - Delad entreprenad

I stället för att avtala med flera entreprenörer kan beställaren avtala med endast en generalentreprenör. Generalentreprenören kan sedan anlita underentreprenörer.⁷¹ Detta kallas för generalentreprenad. Generalentreprenören har samordningsansvar för sina underentreprenörer. Vid en generalentreprenad blir generalentreprenören beställare i förhållande till underentreprenörerna. Varje avtal mellan generalentreprenören och underentreprenören utgör ett eget entreprenadavtal.⁷² Vid en mängdreglerad generalentreprenad kan beställaren samla alla arbeten i en och samma mängdförteckning. Det är även möjligt att beställaren upprättar olika mängdförteckningar för olika arbetsområden.

Figur 2 - Generalentreprenad

⁷¹ Även underentreprenörerna kan i sin tur anlita underentreprenörer. Så gäller även för entreprenörer i en delad entreprenad. I uppsatsen är det dock avtalsförhållandet mellan beställare och entreprenör respektive generalentreprenör som undersöks.

⁷² Liman m.fl. (2016) s. 43.

2.5 Några typiska kontraktshandlingar

2.5.1 Definitionen av kontraktshandlingar

I en entreprenad förekommer flera olika handlingar som på olika sätt ger uttryck för parternas överenskommelser. Handlingarna som är gällande för en entreprenad benämns som kontraktshandlingar. I begreppsbestämningarna till AB 04 definieras kontraktshandlingar som ”kontrakt jämte handlingar som är fogade till detta eller som i någon av dessa är angivna som gällande för kontraktarbetena”. Av anmärkningen till begreppsbestämningen framkommer att om parterna inte har upprättat ett kontrakt är de handlingar som utvisar parternas överenskommelser att betrakta som kontraktshandlingar.

2.5.2 Kontrakt

Enligt begreppsbestämningarna till AB 04 är kontrakt en handling som undertecknats av parterna och som utvisar deras överenskommelse. Ett exempel på kontrakt är uppgörelseprotokoll och beställningsskrivelse som undertecknats av parterna och som visar deras överenskommelser. I kontraktet hänvisas till de handlingar som ska gälla för åtagandet, det vill säga vilka handlingar som utgör kontraktshandlingar.⁷³

2.5.3 Standardavtalet AB 04

Entreprenadavtal där beställaren inte är konsument är undantagna från lagstiftning.⁷⁴ I stället har det inom samhällsbyggnadssektorn i Sverige varit en lång tradition att gemensamt framförhandla standardavtal.⁷⁵ Det nu gällande och viktigaste standardavtalet för utförandeentreprenader, AB 04, har stor utbredning.⁷⁶

AB 04 inleds med ett förord som följs upp av en lista med begreppsbestämningar med anmärkningar. Därefter innehåller avtalet tio kapitel med rubrikerna omfattning, utförande, organisation, tider, ansvar och avhjälpande, ekonomi, besiktning, hävning, tvistelösning och förenklad tvistelösning.

2.5.4 Administrativa föreskrifter

Ett entreprenadavtal innehåller även administrativa föreskrifter vilket är föreskrifter som handlar om icke-tekniska förhållanden.⁷⁷ Föreskrifterna kan vara av såväl administrativ som rättslig karaktär. Föreskrifter av administrativ karaktär kan exempelvis reglera vilka tider arbeten får bedrivas och vilka

---

⁷³ Liman m.fl. (2016) s. 40–41.

⁷⁴ Jfr 2 § KöpL och 1 § KtjL.

⁷⁵ Förord till AB 04 s. 3.

⁷⁶ Ingvarson & Utterström (2020) s. 41.

⁷⁷ Liman m.fl. (2016) s. 73.

formkrav som gäller för underrättelser. Föreskrifter av rättslig karaktär kan till exempel vara ändringar eller kompletteringar av AB 04.⁷⁸

Föreskrifterna är anpassade till den specifika entreprenaden men i praktiken används ofta standardiserade texter. De administrativa föreskrifterna ansluts i princip alltid till AMA AF (Allmän material- och arbetsbeskrivning för administrativa föreskrifter). AMA AF är en handling som är utformad för att ligga till grund för utformningen av administrativa föreskrifter. I AMA AF används ett kodsysteem. Administrativa föreskrifter som innehåller en översiktlig beskrivning av entreprenaden och dess närområde finns under koder som börjar med AFA. Föreskrifter om upphandlingen finns under koder som börjar med AFB och därefter finns föreskrifter för utförandeentreprenad respektive totalentreprenad under koder som börjar med AFC respektive AFD. Slutligen finns för allmänna arbeten och hjälpmedel koder som börjar med AFG. Koderna är vidare kopplade till kapitelindelningen i AB 04 och ABT 06. Det innebär att föreskrifter i AFC som ansluter till kapitel 1 i AB 04 inleds med AFC.1.⁷⁹

Till varje kod finns det typiskt sett standardiserad text. Om AMA AF gäller mellan parterna och det i det individuella avtalets administrativa föreskrifter anges en kod utan text är det den standardiserade texten i AMA AF som gäller. Om beställaren istället önskar skriva egen text, eller ändra i den standardiserade texten som finns i AMA AF gäller den egenhändiga texten framför den standardiserade texten. Denna regel kallas för *företrädesregeln*.⁸⁰

2.5.5 Beskrivningar, ritningar och tekniska AMA

Typiska kontraktshandlingar är vidare beskrivningar och ritningar. Beskrivning definieras enligt begreppsbestämningarna till AB 04 som ”handling med föreskrifter om och/eller krav på utförande av och kvalitet på arbete”. På samma sätt som administrativa föreskrifter ofta hänvisar till AMA AF hänvisar beskrivningar ofta till ”tekniska AMA”. De tekniska AMA-skrifterna innehåller standardiserade kvalitet- och utförandeföreskrifter för material och arbeten. AMA syftar till att förenkla arbetet med att formulera beställarens krav på entreprenaden.⁸¹ Föreskrifterna i AMA är strukturerade i ett visst kodsysteem. Hur kodsysteem fungerar beskrivs i avsnitt 4.3.

För att texten i AMA ska bli en del av parternas avtal anger AMA att det i inledning till den tekniska beskrivningen ska anges att den tekniska beskrivningen ansluter till AMA. För att en text till en enskild kod ska bli gällande ska koden med tillhörande rubrik anges i den tekniska beskrivningen. Om en sådan hänvisning görs gäller texten i AMA för den aktuella koden samt texter till överordnade koder. Detta kallas för *sambandsregeln*. De koder och

---

⁷⁸ Ingvarson & Utterström (2020) s. 45.

⁷⁹ Ingvarson & Utterström (2020) s. 45–46.

⁸⁰ AMA AF 21 s. 7.

⁸¹ AMA Anläggning 23 s. 13.

rubriker som inte har angetts i den tekniska beskrivningen gäller inte för entreprenaden. När kod och rubrik anges kan emellertid egenförfattad text också skrivas vid koden. Om det i den tekniska beskrivningen anges text som avviker från AMA gäller den egenförfattade texten framför den standardiserade texten i AMA (företrädesregeln).⁸²

Bland kontraktshandlingarna i en entreprenad finns även ritningar. Beskrivningar och ritningar kompletterar varandra och ska läsas tillsammans. Ritningarna kan vara av olika slag, exempelvis arkitekturritningar som visar på utseende, konstruktionsritningar som redovisar exempelvis bärande delar eller installationsritningar för exempelvis el, luftbehandling, värme och sanitet.⁸³

2.5.6 Övriga handlingar

Entreprenaden innehåller även diverse övriga handlingar, så som exempelvis tidplaner, betalningsplaner, säkerheter (till exempel bankgarantier) och geotekniska undersökningar.⁸⁴

Vid mängdreglerade entreprenadavtal finns det även ytterligare viktiga kontraktshandlingar, framför allt särskilda mät- och ersättningsregler (MER) och mängdförteckningar. Dessa kontraktshandlingar är centrala för uppsatsen varför de kommer redogöras särskilt för i kapitel 4 och 5.

2.6 Särskilda tolkningsregler i AB 04

I uppsatsen kommer det utredas hur mängdreglerade entreprenadavtal i olika avseende ska tolkas. Tolkningen handlar framför allt om fastställande av kontraktsarbetenas omfattning, det vill säga vilka arbeten som ingår i entreprenörens åtagande. I AB 04 finns ett antal definitioner och tolkningsregler som är relevanta vid tolkningen av kontraktsarbetenas omfattning. I detta avsnitt redogörs för innehållet i dessa definitioner och regler vilket ligger till grund för den kommande analysen.

Kontraktarbete definieras enligt begreppsbestämningarna till AB 04 som ”arbete som enligt kontraktshandlingarna ingår i entreprenörens åtagande”. I AB 04 kap. 1 § 1 sägs att omfattningen av kontraktsarbetena bestäms av kontraktshandlingarna. I andra stycket samma paragraf sägs att kontraktsarbetena även omfattar detaljarbeten som utan att vara särskilt angivna i kontraktshandlingarna, uppenbarligen är avsedda att utföras utan tillägg till kontraktssumman. Detaljarbeten kan förstås som arbeten av kompletterande natur. Det

---

⁸² AMA Anläggning 23 s. 13–14; Avseende kodsystemet se avsnitt 4.3.

⁸³ Liman m.fl. (2016) s. 80.

⁸⁴ Liman m.fl. (2016) s. 80.

ska inte råda någon fackmässig tvekan om att arbetena är avsedda att utföras utan tillägg på kontraktssumman.⁸⁵

Arbeten som inte redovisas i kontraktshandlingarna omfattas således inte av entreprenörens åtagande. Detta gäller även, med undantag för detaljarbeten, sådana arbeten som uppenbarligen är nödvändiga för att åstadkomma en normal och fungerande byggnad eller anläggning.⁸⁶ Det spelar ingen roll att entreprenören rimligen bort förstå att entreprenaden därvid skulle bli obrukbar.⁸⁷ Det skulle kunna vara så att en annan entreprenör eller beställaren själv ska utföra det arbetet som krävs för att entreprenaden ska bli möjlig att bruka. Entreprenören ska därav endast räkna med att utföra de arbeten som redovisas i kontraktshandlingarna.

Enligt AB 04 kap. 1 § 9 ska entreprenören emellertid på egen bekostnad anskaffa allt som behövs för entreprenadens utförande. Det innefattar arbetsprestation, hjälpmedel, material och varor. Kravet i AB 04 kap. 1 § 1 på att kontraktshandlingarna fullständigt ska redogöra för alla kontraksarbeten gäller således inte det som entreprenören behöver för att utföra kontraksarbetena.⁸⁸

Det kan inträffa att kontraktshandlingarna inte är helt samordnade och att uppgifter i handlingarna inte är förenliga med varandra. I AB 04 återfinns regler om hur kontraktshandlingarna i en sådan situation ska tolkas.⁸⁹

I AB 04 kap. 1 § 2 stadgas att kontraktshandlingarna kompletterar varandra, om inte omständigheterna föranleder annat. Detta ger uttryck för den så kallade *kompletteringsregeln*. Det innebär att handlingarna inte ska läsas isolerade utan att hänsyn ska tas till övriga handlingar.⁹⁰ Av kommentaren till AB 04 kap. 1 § 2 framkommer att kompletteringsregeln är ett uttryck för principen att arbete som ska omfattas av entreprenörens åtagande enbart behöver redovisas på ett ställe i kontraktshandlingarna. För att kompletteringsregeln ska tillämpas förutsätts dock handlingarna vara lämpligt och konsekvent samordnade. Kravet på samordning kan tolkas som att en uppgift bör återfinnas där man har berättigad anledning att finna den.⁹¹ Kommentaren i övrigt kan tolkas som att det är samordningen av handlingar mellan olika fackområden som avses.⁹² Att kompletteringsregeln gäller ”om inte omständigheterna föranleder annat” tar enligt kommentaren sikte på de fall där man inte rimligen

---

⁸⁵ Motiv AB 72 s. 45–46.

⁸⁶ Kommentar till AB 04 kap. 1 § 1.

⁸⁷ Johansson (2007) s. 107; Liman m.fl. (2016) s. 86.

⁸⁸ Andersson & Hedberg (2013) s. 52; Liman m.fl. (2016) s. 87.

⁸⁹ Liman m.fl. (2016) s. 85.

⁹⁰ Liman m.fl. (2016) s. 88.

⁹¹ RA Anläggning 23 s. 15; Johansson (2007) s. 151.

⁹² Ingvarson & Utterström (2020) s. 209.

av entreprenören kan begära att han i anbudsskedet borde ha insett viss förpliktelse.⁹³

AB 04 innehåller ytterligare en tolkningsregel som tillämpas i det fall kontraktshandlingarna innehåller motstridiga uppgifter. Enligt AB 04 kap. 1 § 3 ska en uppgift i en överordnad handling tillämpas framför en uppgift i en underordnad handling. Regeln kallas för *rangordningsregeln*. Kontraktshandlingarna gäller i följande ordning, om inte omständigheterna uppenbart föranleder annat:

1. kontrakt
2. ändringar i AB 04 som är upptagna i sammanställning i administrativa föreskrifter
3. AB 04
4. beställning
5. anbud
6. särskilda mät- och ersättningsregler
7. à-priser eller prissatt mängdförteckning
8. kompletterande föreskrifter för entreprenaden lämnade före anbudets avgivande
9. administrativa föreskrifter
10. ej prissatt mängdförteckning
11. beskrivningar
12. ritningar
13. övriga handlingar.

I andra stycket samma paragraf anges att vid motstridiga uppgifter om antal i mängdförteckning och i övrigt förfrågningsunderlag, ska kontraktarbetenas omfattning bestämmas av de antal som finns i mängdförteckningen.

Om motstridiga uppgifter eller föreskrifter förekommer i samma handling eller i handlingar som kategoriseras under samma punkt i AB 04 kap. 1 § 3, gäller enligt AB 04 kap. 1 § 4 den uppgift som leder till lägsta kostnad för entreprenören, om inte omständigheterna uppenbart föranleder annat.

---

⁹³ Kommentar till AB 04 kap. 1 § 2.

3 Ersättningsformer i entreprenadavtal

3.1 Inledning

I ett entreprenadavtal åtar sig entreprenören att prestera ett visst resultat mot att beställaren utger ersättning.⁹⁴ Hur ersättningen ska beräknas beror på valet av ersättningsform. Det finns flera varianter av ersättningsformer som har fått etablerade namn.⁹⁵ I mängdreglerade entreprenadavtal används ersättningsformen mängdkontrakt. Det finns dock anledning att i en uppsats om mängdreglerade entreprenadavtal redogöra även för andra ersättningsformer. En genomgång av samtliga ersättningsformer ger en ökad förståelse för mängdkontraktets funktion. Ersättningsformerna kan även kombineras på olika sätt, vilket innebär att det vid tolkning krävs en förståelse även för de andra ersättningsformerna. I det följande kommer ersättningsformerna fast pris, löpande räkning och mängdkontrakt att beskrivas. Därefter kommer det ges exempel på hur ersättningsformerna kan kombineras.

3.2 Fast pris

Ett fast pris innebär att parterna har kommit överens om en fast summa som ersättning för samtliga kontraksarbeten.⁹⁶ Det fasta priset utgör kontraktssumman, vilket enligt begreppsbestämningarna till AB 04 definieras som ”i kontraktshandlingarna angiven ersättning för kontraksarbetena, exklusive mervärdesskatt”. Det fasta priset kan vara med eller utan indexreglering.⁹⁷

Det fasta priset baseras på beställarens förfrågningsunderlag. Ju bättre beställaren beskriver förutsättningarna för entreprenaden, desto lättare är det för entreprenören att räkna på kostnaderna.⁹⁸ Vid användningen av fast pris vet parterna på förhand – i viss mån – vad entreprenaden kommer att kosta. Ersättningsformen kan därför bidra till stabilitet och förutsebarhet, särskilt för beställaren. Att på förhand bestämma ett fast pris kan dock vara till nackdel för entreprenören respektive beställaren om de faktiska kostnaderna blir mycket större eller mycket mindre än det fasta priset. Vid entreprenader till fast pris står entreprenören risken för att mängden material och arbete ökar samt risken för oväntade kostnader. Dessa risker måste entreprenören ta höjd för i anbudspriset genom att lägga till en riskpremie. Om sådana risker inte aktualiseras har beställaren emellertid fått betala ett onödigt högt pris. Ersättningsformen kan vidare vara till nackdel för beställaren om entreprenören blir frestad att välja billigare material eller metoder för att hålla nere på kostnaderna.⁹⁹

---

⁹⁴ Johansson (2007) s. 13–15.

⁹⁵ Liman m.fl. (2016) s. 51.

⁹⁶ Hedberg (2010) s. 13; Liman m.fl. (2016) s. 51.

⁹⁷ Liman m.fl. (2016) s. 51.

⁹⁸ Deli (2017) s. 114–115.

⁹⁹ Deli (2017) s. 114–115; Ingvarson & Utterström (2020) s. 35.

3.3 Löpande räkning

Löpande räkning kan sägas utgöra motsatsen till fast pris.¹⁰⁰ I stället för att få betalt i form av ett förutbestämt pris kan entreprenören få betalt för de faktiska kostnaderna som entreprenören har haft för att utföra entreprenaden. Entreprenören får då betalt för sina självkostnader med ett tillägg i form av ett procentuellt entreprenörsarvode.¹⁰¹ Entreprenörsarvodet innefattar bland annat kostnader för entreprenörens centraladministration, räntor, vinst och risk. Entreprenörsarvodet bestäms vanligtvis som en bestämd procentsats i förhållande till självkostnaderna.¹⁰²

Då entreprenörsarvodet typiskt sett beräknas som en procentandel av självkostnaden finns en risk att entreprenören, för att få så stort entreprenörsarvode som möjligt, sporras till att öka självkostnaderna. En fördel med ersättningsformen är dock att den medger en tidig start av ett bygge då entreprenören inte behöver lägga tid på att beräkna ett fast pris för samtliga arbeten. En tidig byggstart kan leda till vinster för beställaren framför allt i tider med höga räntor och hög inflation. Vid löpande räkning undviks även att entreprenören väljer material och utförande med sämre kvalitet i syfte att maximera sin vinst, vilket entreprenören kan frestas till vid fast pris. Löpande räkning medför även flexibilitet vid val av material och metod, då detta kan bestämmas efter hand under projektets genomförande.¹⁰³

3.4 Mängdkontrakt

Mängdkontrakt är en ersättningsform som innebär att beställaren upptar samtliga kontraksarbeten i en mängdförteckning. Det kan exempelvis vara jordschakt eller bergschakt. Till varje arbeten skriver beställaren mängd och enhet, exempelvis 100 m eller 1000 m³. Anbudsgivarna prissätter sedan mängdförteckningen genom att ange ett à-pris för respektive arbete. Ett à-pris är ett pris för en färdig enhet arbete, exklusive moms.¹⁰⁴ Anbudsgivaren fyller även i belopp för varje enskilt arbete genom att multiplicera à-priset med mängden. Beloppen för samtliga arbeten räknas ihop till en anbudssumma.¹⁰⁵

Anbudssumman avgör dock inte vilken ersättning entreprenören har rätt till. Mängderna är som utgångspunkt inte definitiva utan baserade på beräkningar som är osäkra. Efter att arbetet har utförts görs uppmätningar för att bestämma den faktiska mängden utfört arbete. Entreprenörens ersättning bestäms genom att à-priset multipliceras med den uppmätta mängden. Sådana mängder som i förväg uppskattas och i efterhand mäts upp kallas för reglerbara mängder.¹⁰⁶

---

¹⁰⁰ Deli (2017) s. 115.

¹⁰¹ Jfr AB 04 kap. 6 § 10 andra punkten.

¹⁰² Hedberg (2010) s. 13; Liman m.fl. (2016) s. 55.

¹⁰³ Liman m.fl. (2016) s. 55–56.

¹⁰⁴ Begreppsbestämningarna till AB 04 s. 4–5.

¹⁰⁵ Ingvarson & Utterström (2020) s. 198.

¹⁰⁶ Deli (2017) s. 117; Liman m.fl. (2016) s. 51–52.

Vid mängdreglerade entreprenadavtal skiljer sig riskfördelningen avseende mängd och kostnader från hur riskfördelningen ser ut vid entreprenader till fast pris och entreprenader till löpande räkning. Vid entreprenadavtal till fast pris står entreprenören typiskt sett risken för ökade mängder och ökade kostnader. Vid entreprenader på löpande räkning är det istället beställaren som bär risken för såväl ökade mängder som ökade kostnader. Vid mängdreglerade entreprenadavtal fördelas risken mellan parterna på så sätt att beställaren står risken för mängden arbete medan entreprenören står risken för att priset för en viss enhet av arbete ökar.¹⁰⁷

Vid mängdkontrakt är entreprenörens arvode kopplat till det à-pris som anges i mängdförteckningen. Som utgångspunkt har entreprenören inget att vinna på att utveckla innovativa lösningar för bättre totallösning, om inte dessa lösningar medför en lägre kostnad för utförandet av arbetet.¹⁰⁸

3.5 Blandformer

Ersättningsformerna kan kombineras på olika sätt. Några kombinationer som kan tänkas – särskilt relevanta för mängdreglerade entreprenadavtal – beskrivs nedan.

Det är möjligt att dela upp entreprenaden på så sätt att exempelvis viss del av entreprenaden utförs till fast pris eller löpande räkning och en annan del ersätts genom mängdkontrakt. Ett exempel på det är om entreprenaden i stort sett är en totalentreprenad men att viss del av entreprenaden är en utförandeentreprenad. För den senare delen kan mängdkontrakt användas medan den förra delen av entreprenaden ersätts genom ett fast pris.¹⁰⁹

Ersättningsformerna kan även kombineras med incitamentslösningar. Ett sådant exempel är att parterna tillämpar ersättningsformen löpande räkning eller mängdkontrakt men på förhand bestämmer en rikt kostnad. Om de slutliga kostnaderna understiger rikt kostnaden delar entreprenören och beställaren på vinsten och om de verkliga kostnaderna överstiger rikt kostnaden delar entreprenören och beställaren på de överstigande kostnaderna. Hur stor andel som beställaren respektive entreprenören ska ta del av får förhandlas fram i det enskilda fallet.¹¹⁰ Mängdreglerade entreprenadavtal kan även förenas med incitamentslösningar i form av tidsbonusar om arbetet färdigställs före avtalad tid.¹¹¹

---

¹⁰⁷ Ingvarson & Utterström (2020) s. 192.

¹⁰⁸ Hansson m.fl. (2015) s. 100.

¹⁰⁹ Så var fallet i det entreprenadavtal som prövades i Svea hovrätt, dom 2023-07-12 i mål nr T 2510-21.

¹¹⁰ Deli (2017) s. 118; Liman m.fl. (2016) s. 58.

¹¹¹ Så var fallet i det entreprenadavtal som prövades i Svea hovrätt, dom 2016-12-14 i mål nr T 4686-15.

4 MER

4.1 Inledning

I mängdreglerade anläggningsentreprenadavtal avtalar parterna ofta om att MER Anläggning ska gälla mellan parterna.¹¹² Mängdförteckningens utformning, liksom hur arbetena ska mätas och ersättas ska då ske enligt reglerna i MER.

I detta kapitel beskrivs inledningsvis bakgrunden till MER och hur systemet med koder och rubriker i MER fungerar, se avsnitt 4.2 och 4.3. Sedan redogörs för vad MER innehåller där fokus särskilt ligger på kompletthetskravet samt ersättningsreglerna, se avsnitt 4.4.

I avsnitten därefter utreds hur MER införlivas i parternas avtal, om MER kan utgöra branschpraxis och när parterna kan anses ha avtalat om att i det individuella avtalet ändra innehållet i MER, se avsnitt 4.5, 4.6 och 4.7. I avsnitt 4.8 sammanfattas det som framkommit i kapitlet.

4.2 Bakgrund till MER

Redan år 1911 behandlades mängdreglerade entreprenadavtal i litteraturen. Det som idag benämns som mängdförteckning kallades då för massberäkning. Förfarandet beskrevs redan då vara att anbudsgivaren beräknade fram priser för respektive arbete som fanns upptagna i massberäkningen. När arbetena sedan var färdigställda uppmättes mängderna vilket lades till grund för den ersättning som entreprenören hade rätt till.¹¹³

Mängdförteckningar har alltså använts under lång tid i byggbranschen. Vid användandet av mängdförteckningar skapades det ett behov av regler för hur mängdförtecknade arbeten skulle mätas och ersättas. Istället för att sådana regler skulle avtalas i varje enskilt entreprenadavtal skapades standardiserade mät- och ersättningsregler i form av MER. Syftet med MER är således att tillhandahålla enhetliga regler för uppmätning och ersättning av arbete samt skapa enhetliga mängdförteckningar i byggsektorn.¹¹⁴ MER är anpassad efter AMA och samma kod- och rubriksystem används.¹¹⁵ Det finns tre olika MER vilka är anpassade till olika fackområden; MER Anläggning, MER EL och MER Hus.¹¹⁶

Ersättningsregler för markarbeten (vilket motsvarar nuvarande MER Anläggning) gavs ut första gången år 1972. Ersättningsreglerna anslöt då till AMA

---

¹¹² Ingvarson & Utterström (2020) s. 53, 193.

¹¹³ Jfr Werner & Wimert (2018) s. 22 som hänvisar till Busch (1911).

¹¹⁴ Deli (2017) s. 19.

¹¹⁵ MER Anläggning 23 s. 5; Se avsnitt 4.3.

¹¹⁶ Motiv MER (2022) s. 15.

72. Sedan dess har reglerna i MER uppdaterats 12 gånger. Den senaste utgåvan av MER Anläggning publicerades år 2023.¹¹⁷

4.3 BSAB-systemet och pyramidregeln

Innan en närmare redogörelse för innehållet i MER Anläggning kan några ord sägas om BSAB-systemet. BSAB-systemet är ett system för koder och rubriker som bland annat tillämpas i tekniska AMA och MER. BSAB-systemet är en gemensam informationsstruktur inom byggsektorn där varje typ av arbete har en unik kod och rubrik. Systemet är ett nödvändigt hjälpmedel för effektiv kommunikation och IT-användning med möjlighet att föra över information mellan olika aktörer och datasystem. Systemet underlättar även entreprenörernas kalkylarbete genom att arbetena kategoriseras. Den senaste versionen av BSAB-system är BSAB 96 vilken används inom områdena hus, installation och anläggning.¹¹⁸

BSAB-systemet är uppbyggt med koder som består av bokstäver och siffror. Till varje kod finns en rubrik som anger vilket arbete som koden avser. Den översta och övergripande rubriken för varje avsnitt har en kod som består av en bokstav, exempelvis "B". Underrubrikerna till den översta rubriken har en kod bestående av två bokstäver, exempelvis "BB". För varje nivå nedåt i underrubrikerna ökar antalet bokstäver eller siffror i koden. Underkod till BB består av tre bokstäver, exempelvis BBC. Därefter är underkoderna exempelvis BBC.1, BBC.11, BBC.111. I tabellen nedan ges exempel på kodstrukturen samt tillhörande rubriker till respektive kod.

Tabell 1 - BSAB-systemet

Kod	Text
B	FÖRARBETEN, HJÄLPMEDEL, SANERINGSARBETEN, FLYTTNING, DEMONTERING, RIVNING, RÖJNING M M
BB	FÖRARBETEN
BBC	UNDERSÖKNINGAR O D
BBC.1	Undersökningar av mark- och vattenförhållanden m m
BBC.11	Rörelse-, deformations-, vattendjups-, vattenstånds-, vibrations- och bullermätning m m
BBC.111	Rörelsemätning, deformationsmätning

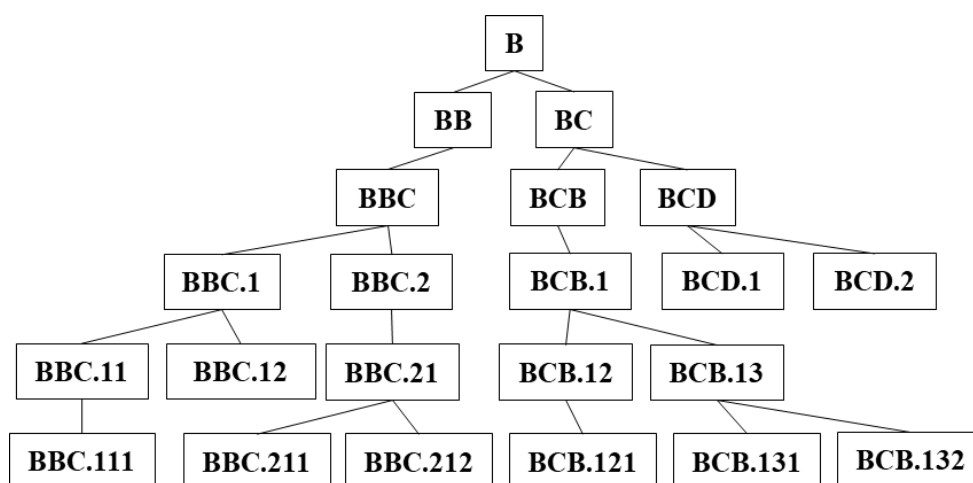
I exemplet ovan är koden B överordnad koden BB, vilket i sin tur är överordnad koden BBC och så vidare. Den text som står i de överordnade koderna gäller för samtliga underordnade koder. Detta kallas för *pyramidregeln*.¹¹⁹

¹¹⁷ Motiv MER (2022) s. 15; Nya utgåvor av MER har publicerats 1975, 1978, 1983, 1994, 1998, 2002, 2007, 2010, 2013, 2017, 2020 och 2023.

¹¹⁸ RA Anläggning 23 s. 21–22.

¹¹⁹ AMA Anläggning 23 s. 13.

I figuren nedan illustreras hur systemet är uppbyggt. Koden B är systemmässigt överordnad koderna BB och BC och koden BB är överordnad BBC och så vidare. Figuren visar inte uttömmande alla de koder som finns under kod B utan endast ett urval.

Figur 3 - BSAB-systemet och pyramidregeln

Pyramidregeln gäller även för projektspecifika föreskrifter, det vill säga texter som gäller för den individuella entreprenaden.¹²⁰ Om det skrivs in en egenförfattad text under en viss kod gäller alltså den texten för samtliga underordnade koder. Om beställaren åberopar koden BBC.111 gäller alltså texten i alla överliggande koder i pyramiden, det vill säga BBC.11, BBC.1, BBC, BB och B. Eftersom föreskrifter i en överordnad kod gäller för samtliga underordnade koder är det viktigt att föreskrifterna skrivs på rätt plats i kodsystemet.¹²¹

4.4 Innehållet i MER Anläggning

4.4.1 Allmänt om innehållet

MER Anläggning 23 inleds med ett förord.¹²² Därefter följer begreppsbestämningar som kompletterar begreppsbestämningarna till AB 04 och AMA. Begreppsbestämningarna är av mer tekniskt slag jämfört med begreppsbestämningarna till AB 04.¹²³

Efter begreppsbestämningarna följer två avsnitt med regler och förklaringar för hur MER ska tillämpas.¹²⁴ Dessa avsnitt är av mer övergripande karaktär. Avsnitten innehåller även anvisningar om vad som ska skrivas i

¹²⁰ AMA AF 21 s. 7.

¹²¹ AMA AF 21 s. 7.

¹²² MER Anläggning 23 s. 5–7.

¹²³ MER Anläggning 23 s. 9–11; Ingvarson & Utterström (2020) s. 196.

¹²⁴ MER Anläggning 23 s. 13–20.

mängdförteckningen och hur det ska skrivas.¹²⁵ I detta avsnitt återfinns bland annat kompletthetskravet, vilket beskrivs närmare i avsnitt 4.4.2.

Efter de inledande avsnitten följer ett avsnitt med arbeten sorterade enligt BSAB-systemet. Avsnittet inleds med koden B med rubriken ”FÖRARBETEN, HJÄLPARBETEN SANERINGSARBETEN, FLYTTNING, DEMONTERING, RIVNING, RÖJNING MM”. Under koden B finns sedan alla underordnade koder som inleds med bokstaven B. Därefter finns arbetena under koden C, sedan koden D och så vidare fram till och med bokstaven Z.¹²⁶

Till varje kod och rubrik finns det särskilda mät- och ersättningsregler som gäller för just den koden. En mätregel är exempelvis ”Arbetet mäts i area” eller ”Arbetet mäts i antal”. En ersättningsregel är exempelvis ”I ersättning ingår ersättning för form” eller ”I ersättning ingår ersättning för schakt och avlägsnande av schaktmassor samt ersättning för fyllning och packning.¹²⁷ Om det saknas mät- eller ersättningsregler under en viss kod gäller reglerna i närmaste överordnad kod som har regler.¹²⁸ Ersättningsreglerna beskrivs närmare i avsnitt 4.4.3.

Efter mät- och ersättningsreglerna för de specifika koderna innehåller MER en mall till mängdförteckning.¹²⁹

4.4.2 Särskilt om kompletthetskravet

I MER beskrivs det så kallade kompletthetskravet enligt följande.

Mängdförteckning förutsätts vara komplett och baserad på koder och rubriker i RA och AMA-nytt. BSAB-systemets regler för koder och rubriker ska tillämpas. Detta krav, kompletthetskravet, innebär att arbeten ska vara förtecknade i enlighet med regelsystemet och därmed ange kontraksarbetenas totala omfattning.¹³⁰

Kompletthetskravet innebär att alla arbeten som ingår i entreprenörens åtagande ska tas upp i mängdförteckningen. Det krävs vidare att arbetena tas upp på rätt plats i kodsystemet. Av kommentaren till regeln i MER framkommer att kompletthetskravet innebär att alla arbeten som framgår av övriga kontraktshandlingar, exempelvis ritningar och beskrivningar, ska anges i

---

¹²⁵ MER Anläggning 23 s. 13–20; Ingvarson & Utterström (2020) s. 196.

¹²⁶ MER Anläggning 23 s. 21–111; Observera att vissa bokstäver inte finns med.

¹²⁷ Exempelen är hämtade från koderna EBE.181 och DEG.167 i MER Anläggning 23; Ersättningsreglerna beskrivs närmare i avsnitt 4.4.3.

¹²⁸ MER Anläggning 23 s. 13.

¹²⁹ MER Anläggning 23 s. 113–441.

¹³⁰ MER Anläggning 23 s. 13.

mängdförteckningen.¹³¹ Kompletthetskravet gör att anbudsgivarna har rätt att sätta avgörande tilltro till riktigheten av mängdförteckningen.¹³²

Som framkommer ovan ska mängdförteckningen vara baserad på koder och rubriker i RA och AMA-nytt. RA står för Råd och Anvisningar och är en handling i AMA-systemet som är avsedd att vara till hjälp vid upprättandet av förfrågningsunderlag och bygghandlingar för entreprenader. AMA-nytt är publikationer som används för att hålla innehållet i AMA, RA och MER uppdaterat. AMA-nytt ges ut två gånger om året av Svensk byggtjänst. I AMA-nytt finns bland annat förslag på nya och ändrade beskrivningstexter. Här finns också kommentarer och råd till de nya eller ändrade texterna. Syftet bakom ändringarna är att anpassa systemet efter exempelvis nya lagar, normer, föreskrifter, anvisningar, nya och ändrade standarder samt nya material och metoder. AMA-nytt kan även innehålla rättelser avseende upptäckta fel.¹³³

Av Motiv MER framkommer att det finns vissa undantag då kompletthetskravet inte gäller. Ett exempel på det är koden BBB med rubriken ”UTFÖRDA UNDERSÖKNINGAR O D”. Denna kod behöver inte finnas med i mängdförteckningen utan det räcker att den framgår av den tekniska beskrivningen.¹³⁴

I de fall en mängdförteckning inte är komplett, det vill säga att vissa arbeten saknas i mängdförteckningen, ska det i inledningen till mängdförteckningen anges vilka koder och rubriker som inte är kompletta. Det ska även i mängdförteckningen hänvisas till annan handling där arbetet framgår.¹³⁵

4.4.3 Särskilt om ersättningsreglerna i MER

4.4.3.1 *Ersättningsregeln*

För att räkna ut vilken ersättning entreprenören har rätt till för ett specifikt arbete multipliceras mängden uppmätt arbete med det à-pris som entreprenören angett i mängdförteckningen. I MER finns en regel som anger vad som innefattas i ersättningen som räknats fram. Av den så kallade *ersättningsregeln* framgår att ersättningen avser samtliga utförandekrav som framkommit under den aktuella koden i teknisk beskrivning, AMA eller MER.¹³⁶

Ersättningsregeln innebär alltså att arbetet som ersätts är det arbete som har kravställts under aktuell kod och rubrik i teknisk beskrivning, AMA och

---

¹³¹ MER Anläggning 23 s. 13 kommentar.

¹³² Andersson & Hedberg (2013) s. 37.

¹³³ RA Anläggning 23 s. 11, 18.

¹³⁴ Motiv MER (2022) s. 28; Samma sak gäller för byggdelar då dessa, enligt MER Anläggning 23 s. 14 kommentar, inte ska mängdregleras.

¹³⁵ MER Anläggning 23 s. 14 kommentar.

¹³⁶ MER Anläggning 23 s. 17.

MER. För att krav avseende material, utförande och kontroll som ställs i ritningar eller miljökravdokument ska ingå i ersättningen för ett visst arbete måste dessa krav även framgå under rätt kod och rubrik i den tekniska beskrivningen, AMA eller MER. Det lämpligaste är att alla kraven anges i den tekniska beskrivningen. Det är dock även möjligt att hänvisa till annan handling eller del av handling där kraven specificeras.¹³⁷ Ett exempel kan illustrera hur ersättningsregeln fungerar. I en teknisk beskrivning anges att ett visst arbete ska utföras enligt krav A. I ett miljökravdokument anges att samma arbete även ska utföras enligt krav B. I det à-pris som entreprenören har angivit ingår då endast ersättning för att utföra arbetet enligt krav A. Entreprenören har enligt ersättningsregeln rätt till extra ersättning för att utföra arbetet enligt krav B.

4.4.3.2 *Komplettering av ersättningsregeln*

Som ovan framkommit är det alltså som utgångspunkt endast arbetet under den aktuella koden och rubriken som ersättningen avser. Det är emellertid möjligt att föreskriva att även annat arbete ska ingå i ersättningen under en viss kod. I MER, till en viss kod och rubrik, skrivs då under rubriken ”Komplettering av ersättningsregeln” att ersättning för annat arbete ingår i ersättningen under den aktuella koden.¹³⁸ Nedan ges exempel på komplettering av ersättningsregeln i kod DBG.13 med rubriken ”Termoisolerande lager av skivor för tunnel och bergtrum”.¹³⁹

Tabell 2 - Komplettering av ersättningsregeln

<p>DBG.13   Termoisolerande lager av skivor för tunnel och bergtrum</p> <p style="text-align: center;"><i>Komplettering av ersättningsregeln</i></p> <p style="text-align: center;">I ersättning ingår ersättning för infästning enligt DEQ.2</p>

I den nya versionen av MER Anläggning har det under “Komplettering av ersättningsregeln” gjorts ett förtydligande i de fall det av texten i AMA framgår att ett kompletterande arbete ska utföras. I dessa fall ingår det kompletterande arbetet i ersättningen. Detta behövs inte förtydligas under samma kod i MER. Ett exempel kan illustrera vad som menas. Under koden CDC.1 med rubriken ”Bergsförankring med bult” i AMA framgår som kompletterande arbete att hål till förankringsbultar ska borras. Ersättningen för borring ingår då i koden CDC.1 utan att detta behöver förtydligas under samma kod i MER.¹⁴⁰

¹³⁷ Motiv MER (2022) s. 44.

¹³⁸ MER Anläggning 23 s. 18.

¹³⁹ Se vidare i avsnitt 5.2.3 hur mängdförteckningen ska utformas avseende kod DEQ.2.

¹⁴⁰ Werner (2023) s. 20.

4.4.3.3 Tillägg till ersättning

Vid vissa arbeten kan entreprenören ha rätt till tilläggsersättning, utöver den ersättning som räknas fram av att mängden multipliceras med à-priset.¹⁴¹ Det kan exempelvis vara lämpligt att använda tilläggsersättning om beställaren efterfrågar ett à-pris för en viss typ av jordschakt. I det fall entreprenören kommer hantera större block kommer detta vara mer kostsamt än mindre block. För att undvika att entreprenören lämnar ett högt à-pris för att täcka kostnaderna för eventuella större block kan beställaren istället begära in ett à-pris för det ordinarie jordschaktsarbete och ge entreprenören rätt till tilläggsersättning för de större blocken. Entreprenören kan då sätta ett lägre à-pris för det ordinarie arbetet med jordschakt. På så sätt kan beställaren alltså begära in ett à-pris för det ordinarie arbetet och ange att entreprenören får tilläggsersättning för viss del i arbetet som exempelvis är mer svårhanterligt.¹⁴²

Nedan ges exempel på tillägg till ersättning i kod CBB med rubriken ”JORDSCHAKT”. Jordblock över 5,0 m³ ersätts under annan kod (CBC.75). Tilläggsersättning gäller därför endast för block mellan 3,0–5,0 m³.¹⁴³

Tabell 3 - Tillägg till ersättning

CBB	JORDSCHAKT
	<i>Tillägg till ersättning</i>
	Tillägg gäller för antal block (ytblock, jordblock och icke jordfasta sido- och bottenblock) > 3,0–5,0 m ³ .

4.4.3.4 Anmärkningar

Under koderna i MER, där mät- och ersättningsreglerna anges, finns ibland även rubriken ”Anmärkning”. Anmärkningarna är inte regler, men förklarar och förtydligar mät- och ersättningsreglerna.¹⁴⁴ Det kan exempelvis vara att arbetet ersätts under annan kod. Nedan ges ett exempel på anmärkning i kod CBB.73 med rubriken ”Borttagning av överlastmassor och upptryckta massor”.

Tabell 4 - Anmärkning

CBB.73	Borttagning av överlastmassor och upptryckta massor
	<i>Anmärkning</i>
	Transport av massor som av föroreningsskäl behöver behandlas eller deponeras mäts och ersätts under CFC.3.

¹⁴¹ MER Anläggning 23 s. 18.

¹⁴² Motiv MER (2022) s. 49.

¹⁴³ MER Anläggning 23 s. 31–32.

¹⁴⁴ MER Anläggning 23 s. 18.

4.5 Införlivandet av MER

För att MER ska utgöra en del av parternas avtal ska handlingen vara förtecknad som en kontraktshandling.¹⁴⁵ I MER finns regler för hur parterna ska ange att MER utgör en kontraktshandling. Där anges att det av de administrativa föreskrifterna ska framgå att MER är en kontraktshandling. Närmare bestämt ska MER vara förtecknad som en handling som tillhör grupp 6 i AB 04 kap. 1 § 3. Enligt AMA AF 21 ska det förtecknas under kod AFB.32 i de administrativa föreskrifterna.¹⁴⁶ Att MER ska vara förtecknad som en kontraktshandling enligt ovan kan tolkas som ett råd om vilken grupp av handlingar som MER lämpligen bör hänföras till. Det kan dock inte uppfattas som ett absolut krav.¹⁴⁷

När MER utgör en kontraktshandling gäller den i sin helhet.¹⁴⁸ Detta skiljer sig från tekniska AMA där endast återopade koder gäller.¹⁴⁹ I MER finns som tidigare nämnt en mall till mängdförteckning. Mallen till mängdförteckning utgör emellertid inte en del av MER och är därmed inte heller en kontraktshandling när MER förtecknas som en kontraktshandling.¹⁵⁰ Mallen är dock avsedd att användas vid upprättandet av en mängdförteckning för den individuella entreprenaden. Den individuella upprättade mängdförteckningen utgör en kontraktshandling medan MER utgör en annan kontraktshandling.¹⁵¹

4.6 MER som branschpraxis

En särskild fråga är om MER kan anses ge uttryck för branschpraxis och om alla eller vissa av reglerna i MER därmed kan gälla mellan parterna även i de fall där MER inte har förtecknats som en kontraktshandling.

Ledning avseende frågan om MER kan ge uttryck för branschpraxis kan hämtas från ett rättsfall från HD. I fallet anförde HD vissa riktlinjer för bedömningen om när ett standardavtal kan utgöra handelsbruk. MER är inte ett standardavtal, men en handling med standardiserade regler som tillfogas ett standardavtal. HD:s uttalande kan därför vara relevant även avseende MER:s ställning. I det aktuella fallet uttalade HD i huvudsak följande. Vid en prövning av om ett standardavtal utgör handelsbruk ska prövas om avtalet fått erforderlig stadga och spridning. Det är möjligt att vissa bestämmelser i avtalet har fått stadga och spridning, medan andra inte har det. Om det saknas konkurrerande standardavtal inom en bransch kan det tyda på att handelsbruk föreligger. Det samma gäller om vissa villkor i ett standardavtal återfinns i flera standardavtal inom branschen. Av betydelse är även hur standardavtalet har kommit till och hur länge det har använts. Om ett standardavtal är välavvägt

---

¹⁴⁵ Ingvarson & Utterström (2020) s. 194.

¹⁴⁶ MER Anläggning 23 s. 13.

¹⁴⁷ Ingvarson & Utterström (2020) s. 194.

¹⁴⁸ MER Anläggning 23 s. 13 kommentar.

¹⁴⁹ Se avsnitt 2.5.5.

¹⁵⁰ MER Anläggning 23 s. 113.

¹⁵¹ Jfr AB 04 kap. 1 § 3.

och tillgodoser båda parterns intressen ökas förutsättningarna för att avtalet kan utgöra handelsbruk.¹⁵²

Med ledning av rättsfallet skulle således vissa av reglerna i MER kunna vara så etablerade i branschen att de kan vara branschpraxis. Det finns exempel från underrättspraxis där MER har ansetts ge uttryck för branschpraxis.¹⁵³ Byggsektorns rättsnämnd har i ett utlåtande anfört att vägledning bör kunna hämtas från MER, även i de entreprenader där MER inte utgör någon kontraktshandling.¹⁵⁴ Av AB 04 kap. 3 § 14 andra stycket framgår att, om inte annat föreskrivs i kontraktshandlingarna, ska uppmätning av utförda arbeten ske enligt praxis i vederbörande delbransch. Det är möjligt att reglerna om uppmätning av arbete i MER skulle kunna anses utgöra sådan praxis.¹⁵⁵ Skrivelsen i AB 04 kap. 3 § 14 kallas ibland för ”köksingången till MER”.¹⁵⁶

4.7 Avtalade ändringar i MER

Enligt MER gäller att om parterna vill ändra de standardiserade texterna i MER i sitt individuella avtal ska ändringarna anges i kontraktet eller i särskild handling som rangordnas under grupp 6 i AB 04 kap. 1 § 3. I dessa handlingar ska innebörden av ändringen och/eller tilläggen anges. Det är även möjligt att hänvisa till var i mängdförteckning eller handling ändringarna/tilläggen redovisas.¹⁵⁷ Det är inte tillräckligt att skriva ”ändringar och tillägg framgår av mängdförteckningen”. Det måste anges under vilken specifik kod och rubrik i mängdförteckningen som ändringen eller tillägget redovisas.¹⁵⁸

Även andra sätt att föreskriva ändringar i MER torde vara möjliga. Det är exempelvis möjligt för entreprenören att i anbudet föreskriva ändringar då det av AB 04 kap. 1 § 3 framgår att om kontraktshandlingarna innehåller motstridiga uppgifter ska uppgifter i anbud gälla före uppgifter i mät- och ersättningsregler.¹⁵⁹ Att endast ändra en uppgift i MER i mängdförteckningen är dock inte tillräckligt då en mängdförteckning rangordnas under mät- och ersättningsregler i AB 04 kap. 1 § 3. Utfallet i en sådan situation är att ändringen inte blir verksam.¹⁶⁰

I tidigare utgåvor av MER angavs att ändringar av MER skulle antecknas i de administrativa föreskrifterna.¹⁶¹ Att administrativa föreskrifter är rangordnade under mät- och ersättningsregler i AB 04 kap. 1 § 3 gjorde inte att

---

¹⁵² NJA 2022 s. 574.

¹⁵³ Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2009-09-21 i mål nr T 152-08; Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2018-04-20 i mål nr T 734-17.

¹⁵⁴ Byggsektorns rättsnämnds utlåtande (2007) s. 2.

¹⁵⁵ Ingvarson & Utterström (2020) s. 53, 195.

¹⁵⁶ Pellebergs & Thåström (2008) s. 41.

¹⁵⁷ MER Anläggning 23 s. 18.

¹⁵⁸ Motiv MER (2022) s. 52.

¹⁵⁹ Andersson & Hedberg (2013) s. 36.

¹⁶⁰ Werner (2020) s. 57.

¹⁶¹ Werner (2020) s. 56.

ändringarna nödvändigtvis blev överksamma. Av AB 04 kap. 1 § 3 framkommer att handlingarna gäller i föreskriven ordning om inte omständigheterna uppenbart föranleder annat. Om ändringar hade gjorts i de administrativa föreskrifterna, enligt den metod som var föreskriven i MER, kan det anses utgöra sådana omständigheter.¹⁶² Ett annat alternativ för att kunna göra ändringar i administrativa föreskrifter är att ändra den fasta bestämmelsen i AB 04 kap. 1 § 3. Då skulle exempelvis objektspecifika mät- och ersättningsregler kunna införas som en kategori som rangordnas före MER.¹⁶³ Som ovan nämnt har förfarandet ändrats och numera ska ändringarna föreskrivas i kontraktet eller i särskild handling som rangordnas under grupp 6 i AB 04 kap. 1 § 3. På så sätt hanteras den eventuella oklarhet som tidigare kunde uppkomma.¹⁶⁴

Enligt Motiven till MER är en ändring inte gällande om den inte görs i föreskriven ordning.¹⁶⁵ Hovrätten över Skåne och Blekinge kom till samma slutsats i ett fall där en ändring hade gjorts avseende entreprenörens rätt till tilläggsersättning. Omständigheterna i det enskilda fallet var dock något säregna.

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom från den 26 oktober 2022 i mål nr T 4100-21. I fallet hade en beställare anlitat en konsult för att ta fram ett förfrågningsunderlag. I mängdförteckningen hade konsulten gjort en ändring i förhållande till texten i MER. Ändringen hade dock inte gjorts enligt den ordning som MER föreskriver. Entreprenören krävde sedan ersättning från beställaren i enlighet med ändringen. Ändringen i MER innebar att entreprenören hade rätt till en stor summa tilläggsersättning, vilket entreprenören inte hade haft om MER inte hade ändrats. Efter att beställaren förlikts med entreprenören om att betala en del av entreprenörens krav krävde beställaren ersättning från konsulten för att denna utfört uppdraget oaktsamt vilket orsakat en skada för beställaren. Konsulten invände då att ändringen inte var verksam och att beställaren därav inte hade varit skyldig att betala tilläggsersättning till entreprenören. Hovrätten ansåg att ändringar eller tillägg i MER som inte görs enligt föreskriven ordning är överksamma. Beställaren hade således inte varit skyldig att utge extra ersättning till entreprenören och hade därför inte drabbats av en skada som kunde hänföras till konsulten.

I fallet var det alltså beställaren (med hjälp av konsulten) som hade gjort en ändring som stred mot reglerna i MER. Även om beställarens misstag var till förmån för entreprenören ansågs ändringen överksam.

---

¹⁶² Andersson & Hedberg (2013) s. 36.

¹⁶³ Werner (2020) s. 56; Observera kraven för att ändra fasta bestämmelser i AB 04.

¹⁶⁴ MER Anläggning 23 s. 18.

¹⁶⁵ Motiv MER (2022) s. 53.

4.8 Sammanfattning

I mängdreglerade entreprenader upptas arbetena i en mängdförteckning. I många fall avtalar parterna även om att den standardiserade skriften MER ska utgöra en kontraktshandling. MER innehåller mät- och ersättningsregler som återfinns under specifika koder och rubriker. Koderna och rubrikerna är strukturerade enligt BSAB-systemet.

I MER finns en regel av betydelse vid tolkning av kontraktarbetenas omfattning, nämligen kompletthetskravet. Kompletthetskravet innebär att alla arbeten som ingår i entreprenörens åtagande ska vara upptagna i mängdförteckningen i enlighet med regelsystemet.

Av ersättningsregeln i MER framkommer att ersättningen för visst arbete omfattar samtliga krav som framkommer av teknisk beskrivning, AMA och MER. Det är alltså endast de krav som ställs på ett arbete under en viss kod som ingår i à-priset som entreprenören anger. Det är även möjligt att komplettera ersättningsregeln genom att skriva att i ersättningen ingår ersättning även för annat arbete. Det kan även för vissa arbeten i MER utgå tilläggserättning, vilket är en ytterligare ersättning för en del av arbetet som exempelvis är extra svårhanterligt.

MER gäller som en kontraktshandling om parterna i de administrativa föreskrifterna förtecknar MER som en kontraktshandling som tillhör gruppen ”särskilda mät- och ersättningsregler”. MER, eller vissa regler i MER, skulle även kunna anses utgöra branschpraxis. Reglerna kan således bli relevanta att tillämpa även när MER inte utgör en kontraktshandling.

Om parterna vill ändra de standardiserade texterna i MER i sitt individuella avtal ska ändringarna anges i kontraktet eller i särskild handling som rangordnas under grupp 6 i kap. 1 § 3 i AB 04. Om ändringar görs på annat sätt riskerar ändringarna att bli överksamma.

5 Utformning av mängdförteckningar

5.1 Inledning

I mängdreglerade entreprenader upptas arbetena i en eller flera mängdförteckningar. I begreppsbestämningarna till AB 04 definieras mängdförteckning som en förteckning över mängder av skilda slag med eller utan beskrivning av utförande, funktion eller kvalitet. Det anges även att en mängdförteckning exempelvis kan omfatta mängder av arbetsprestationer, hjälpmedel, material eller varor.

Mängdförteckningen är inte bara ett instrument för prissättning utan reglerar även – i enlighet med kompletthetskravet – vilka arbeten som ingår i entreprenörens åtagande.¹⁶⁶ Mängdförteckningen är en individuellt framtagen kontraktshandling.¹⁶⁷ Exakt hur mängdförteckningarna är utformade kan skilja sig mellan olika entreprenadavtal. Mängdförteckningen behöver inte motsvara mallen i MER, men om MER gäller som kontraktshandling ska mängdförteckningen utformas enligt reglerna i MER. För den fortsatta framställningen förutsätts MER utgöra en kontraktshandling samt att parterna inte har avtalat om några ändringar av MER i det individuella avtalet.

I detta kapitel beskrivs hur mallen till mängdförteckning i MER är uppbyggd och hur parterna ska skriva i mängdförteckningen.

5.2 Mall till mängdförteckning i MER

5.2.1 Mallens uppbyggnad

Mallen till mängdförteckning innehåller sex kolumner med rubrikerna kod, text, enhet, mängd, à-pris och belopp. I kolumnen för kod anges den kod i BSAB-systemet som åsatts för arbetet. I kolumnen för text återges rubriken till koderna samt i vissa fall kompletterande beskrivningstext.¹⁶⁸ I kolumnen därefter, kolumnen för enhet, anges den enhet som används för att mäta mängden arbete, till exempel styck, meter, kvadratmeter, kubikmeter, ton eller kg.¹⁶⁹ I mängd-kolumnen anges mängden arbete i siffror. I kolumnen för à-pris anges priset i kronor och avser priset per enhet arbete. Slutligen anges i kolumnen för belopp det sammanlagda anbudspriset för arbetet. Detta räknas ut genom att à-priset multipliceras med mängden.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ Liman m.fl. (2016) s. 72.

¹⁶⁷ Ingvarson & Utterström (2020) s. 53, 194.

¹⁶⁸ Ingvarson & Utterström (2020) s. 198.

¹⁶⁹ MER Anläggning 23 s. 14, 17.

¹⁷⁰ Ingvarson & Utterström (2020) s. 198.

5.2.2 Reglerbara och oreglerbara mängder

Som beskrivits i avsnitt 3.4 är mängderna i en mängdförteckning som utgångspunkt reglerbara. I dessa fall fyller beställaren i kolumnerna enhet och mängd medan entreprenören fyller i kolumnerna à-pris och belopp. Mängden i mängdförteckningen är dock inte definitiv utan endast en på förhand uppskattad mängd. När arbetet har utförts görs en uppmätning och entreprenören får ersättning för den faktiska mängden utfört arbete.¹⁷¹

Det är även möjligt att använda oreglerbara mängder. Det innebär att entreprenörens ersättning baseras på mängden i mängdförteckningen, inte på en senare utförd uppmätning. Innan MER Anläggning 13 publicerades fanns det i mallen till mängdförteckning i MER en kolumn där det angavs om mängden var reglerbar (R) eller oreglerbar (OR). Från och med MER Anläggning 13 togs detta bort.¹⁷² Numera gäller att det i kolumnen ”enhet” ska anges om mängden är oreglerbar. Om mängden är oreglerbar skrivs OR framför enheten. Om enheten är styck (st) skrivs alltså ORst. Om inget anges framför enheten är mängden reglerbar.¹⁷³

Syftet med oreglerbara mängder är att beställaren på förhand ska kunna förutse vilken ersättning entreprenören har rätt till. Oreglerbara mängder kan på så sätt, liksom fast pris, bidra till stabilitet och förutsebarhet. Tidigare fanns, med ändring av AMA AF 12, ett särskilt sätt att hantera oreglerbara mängder. I koden AFC.113 angavs entreprenörens egenkontroll av mängduppgifter. Detta så kallade ”mängdövertagande” innebar att entreprenören gavs tillfälle att anmärka på oförenligheter i mängderna i mängdförteckningen jämfört med vad som framkommit av övriga handlingar. Entreprenören fick då rätt till ytterligare ersättning utifrån de anmärkningar som gjordes, vilket innebar en ändring av den tidigare givna anbudssumman. Efter en viss bestämd tid hade entreprenören inte längre rätt att anmärka på fel i mängdförteckningen som grund för krav på ytterligare ersättning.¹⁷⁴ Efter att arbetet var slutfört behövde arbetena inte mätas upp utan ersättning utgick baserat på mängderna i mängdförteckningen. Endast om förutsättningarna för angiven oreglerbar mängd var annorlunda än vad handlingarna utvisade fick mängden regleras.¹⁷⁵

Problemet med förfarandet var att det trots att entreprenören hade kontrollerat mängderna var beställaren som enligt AB 04 kap. 1 § 6 var ansvarig för uppgifternas riktighet. Om en uppgift om mängd var oriktig på så sätt att en mycket större mängd krävdes kunde den ytterligare mängden utgöra ett likställt ÄTA-arbete enligt AB 04 kap. 2 § 4. Det medförde att entreprenören fick rätt till ersättning även för det arbete som gick utöver mängden i

---

¹⁷¹ Motiv MER (2022) s. 31.

¹⁷² Werner (2020) s. 43.

¹⁷³ Motiv MER (2022) s. 31.

¹⁷⁴ Liman m.fl. (2016) s. 74.

¹⁷⁵ Motiv MER (2022) s. 31.

mängdförteckningen. Entreprenörens egenkontroll av mängduppgifter i AFC.113 är inte medtagen i AMA AF 12 med motiveringen att entreprenörens ansvarsövertagande inte är förenligt med AB 04 kap. 1 § 6. Det är dock fortfarande möjligt att använda oreglerbara mängder där entreprenören efter kontroller tar över ansvaret. För att entreprenörens ”mängdövertagande” ska få verkan krävs dock att parterna avtalar om en ändring av AB 04 kap. 1 § 6.¹⁷⁶

I följande tabell ges exempel på hur det kan se ut för två koder i en mängdförteckning som ännu inte är prissatt. Exempelen är hämtade från avsnitt C som reglerar arbeten för terrassering pålning, markförstärkning, lager i mark m m. För kod CBB.111 är mängden reglerbar medan mängden för kod CCB är oreglerbar. Som exempel har mängden 100 skrivits in för båda koderna. När entreprenören får en mängdförteckning som är utformad likt exemplet nedan ska entreprenören fylla i à-pris och belopp.

Tabell 5 - Skrivsätt i mängdförteckning, reglerbar och oreglerbar mängd

Kod	Text	Enhet	Mängd	À-pris	Belopp
CBB.111	Jordschakt för vegetationsyta				
	Fall A	m ³	100		
CCB	Borrning av stålkärnepålar				
	Antal pålar typ ?, längd ? m	ORst	100		

5.2.3 Andra skrivsätt i mängdförteckning

Det finns fall där beställaren önskar att entreprenören endast ska ange exempelvis à-pris eller belopp. Det finns också situationer där ett arbete är upptaget i mängdförteckningen men där arbetet ska ingå i ersättningen för annan kod. I MER anges hur beställaren ska skriva i mängdförteckningen för att åstadkomma önskat resultat.

Om arbetet enligt en viss kod ska ingå i ersättning för annan kod ska koden ”fyrstreckas” (tidigare kallat femstreckas¹⁷⁷). Det innebär att arbetet ingår i entreprenörens åtagande men att arbetet ingår i pris under annan kod och rubrik.¹⁷⁸ Detta kan beställaren göra om det på något sätt är fördelaktigt att arbetet ersätts under annan kod, exempelvis om arbetena på något sätt hänger ihop.¹⁷⁹

För att arbete ska ingå i annan kod krävs det att strecken skrivs ut. Att kolumnerna lämnas tomma innebär inte att ersättning ingår under annan kod eller rubrik. I de fall samtliga fyra kolumner är streckade och ersättning således

¹⁷⁶ Jfr Motiv AMA AF 12 s. 52 där det beskrivs varför ändringen gjordes och hur oreglerbara mängder ska hanteras från och med AMA AF 12.

¹⁷⁷ Tidigare fanns ytterligare en kolumn där det angavs om mängden var reglerbar (R) eller oreglerbar (OR).

¹⁷⁸ MER Anläggning 23 s. 14–15.

¹⁷⁹ Se vidare i avsnitt 6.4.3.

ska ingå under annan kod och rubrik ska det under ”komplettering av ersättningsregel” i den andra koden och rubriken framgå att i ersättningen även ingår ersättning för annan kod och rubrik. Fyrstreckade koder ska inte användas i andra fall än vad som anges i MER.¹⁸⁰ Det kan även i anmärkning under den fyrstreckade koden anges under vilken kod ersättning för det aktuella arbetet ingår. Detta är dock bara en upplysning och inget krav.¹⁸¹

Enligt MER Anläggning 10 och MER Anläggning 13 kunde vissa arbeten streckas i samtliga kolumner och således utgöra så kallade ”overhead-kostnader”. Det innebar att arbetena inte ersattes under någon särskild kod utan att kostnaden spreds ut på samtliga andra à-priser. För att motverka ”orena” à-priser, det vill säga att à-priserna innehåller annat än det specifika arbetet, ändrades detta i MER Anläggning 17.¹⁸² Numera är det endast icke-tekniska arbeten och åtaganden enligt administrativa föreskrifter som kan utgöra en overhead-kostnad. Alla tekniska arbeten ska regleras i enlighet med reglerna i MER. À-priserna blir således endast ”orena” i förhållande till de icke-tekniska åtaganden som anges i de administrativa föreskrifterna.¹⁸³

Det förekommer även att koder ”trestreckas”. I detta fall streckas kolumnerna enhet, mängd och à-pris.¹⁸⁴ Entreprenören fyller endast i belopp och står därmed risken för vilken mängd arbete som krävs. Om mängden blir större än vad entreprenören på förhand trodde har entreprenören inte rätt till ytterligare ersättning. Om endast belopp fylls i utgör beloppet således en form av fast pris för det aktuella arbetet.¹⁸⁵ Koder kan trestreckas bland annat när det av någon anledning är olämpligt att kvantifiera antal. Det kan exempelvis förekomma vid reglering av tillfälliga trafikordningar. Entreprenören har då rätt till ersättning för arbetet motsvarande beloppet som angetts, oavsett hur stor mängd arbete som krävs.¹⁸⁶

Ett tredje skrivsätt i mängdförteckningen är att mängden sätts till 0 och att beloppet streckas. I detta fall ska endast à-pris anges. Koder som skrivs på detta sätt kan kallas för 0-mängder. À-priserna utgör så kallade ”regleringspriser”.¹⁸⁷ Det innebär att arbetslaget kan komma att bli aktuellt att utföra men att beställaren inte på förhand kan ange exakta förutsättningar.¹⁸⁸ För att entreprenören ska räkna fram ett à-pris anges en fiktiv mängd i de administrativa

---

¹⁸⁰ MER Anläggning 23 s. 14–15 kommentar.

¹⁸¹ Motiv MER (2022) s. 29.

¹⁸² Motiv MER (2022) s. 48–49.

¹⁸³ MER Anläggning 23 s. 17; Motiv MER (2022) s. 49.

¹⁸⁴ MER Anläggning 23 s. 14–15 kommentar.

¹⁸⁵ Ingvarson & Utterström (2020) s. 200.

¹⁸⁶ Motiv MER (2022) s. 36.

¹⁸⁷ Motiv MER (2022) s. 37.

¹⁸⁸ Liman m.fl. (2016) s. 51–52.

föreskrifterna. Denna mängd är ingen reglerbar mängd utan är endast avsedd för anbudsutvärdering.¹⁸⁹

I tabellen nedan visas tre exempel hämtat från avsnittet D i MER:s mall till mängdförteckning. Koden DEQ.2 är fyrstreckad, koden DFB.0 är trestreckad, och koden DJB.11 är en 0-mängd.

Tabell 6 - Skrivsätt i mängdförteckning, fyrstreckning, trestreckning, 0-mängd

Kod	Text	Enhet	Mängd	À-pris	Belopp
DEQ.2	Infästning i berg med bult o d				
	Infästning till tak- och väggdränering	-	-	-	-
DFB.0	Spår, sammansatta				
	Maskinetablering	-	-	-	-
DJB.11	Bergstag typ 1				
	Förankringslängd	m	0		-

Mängdförteckningar som upprättas enligt MER förutsätts vara upprättad enligt BSAB-systemets regler för koder och rubriker. Mängduppgift eller infordrande av ett belopp ska anges i den lägsta kodnivån. Koderna över ska inte streckas.¹⁹⁰

5.3 Sammanfattning

MER innehåller en mall till mängdförteckning samt regler för hur man ska skriva i en mängdförteckning. I mängdförteckningen finns kolumner för kod, rubrik/text, enhet, mängd, à-pris och belopp. Som utgångspunkt ska det i mängdförteckningen anges reglerbara mängder. När reglerbara mängder används fyller beställaren i kolumnen för enhet och mängd. Därefter fyller entreprenören i à-pris och belopp.

Det är även möjligt att beställaren streckar kolumnerna för enhet, mängd, à-pris och belopp (fyrstreckning). Det innebär att ersättningen för arbete ingår i ersättning för annat arbete i mängdförteckningen. Beställaren kan även skriva streck i kolumnerna enhet, mängd och à-pris (trestreckning). I detta fall ska beställaren bara fylla i belopp. Om endast belopp fylls i utgör det beloppet en form av fast pris för det aktuella arbetet. Slutligen kan beställaren skriva 0 i mängdkolumnen och sätta ett streck i beloppskolumnen. Det innebär att entreprenören endast ska ange ett à-pris.

¹⁸⁹ Werner (2020) s. 42.

¹⁹⁰ MER Anläggning 23 s. 13, 15.

6 Tolkningssvårigheter vid mängdreglerade entreprenadavtal

6.1 Inledning

Mängdreglerade entreprenadavtal är förknippade med vissa karaktäristiska problem.¹⁹¹ I den juridiska litteraturen beskrivs reglerna i MER som komplicerade och svårtillgängliga.¹⁹² Det identifieras alltså att reglerna är svåra och att det kan uppkomma tolkningsvårigheter, men inte nödvändigtvis *vilka* tolkningsvårigheter. Dessutom är den juridiska litteraturen inom ämnet mager. I en juridisk uppsats om mängdreglerade entreprenadavtal kan det därför finnas ett värde i att identifiera några karaktäristiska tolkningsvårigheter som kan uppkomma i sådana avtal.¹⁹³

I detta avsnitt har tolkningsvårigheterna kategoriserats i tre grupper. Den första gruppen handlar om tolkningsvårigheter som anknyter till kontraktarbetenas omfattning. Den andra gruppen handlar om kontraktarbetenas utförande och den tredje om ersättningen av kontraktarbetena. Vissa problem kan hänföras till flera kategorier. Trots det har en uppdelning gjorts av pedagogiska skäl.

I avsnitt 4.5, 4.6 och 4.7 diskuterades några tolkningsfrågor som kan uppkomma dels avseende om MER är gällande mellan parterna, dels avseende avtalade ändringar av MER. I den fortsatta framställningen förutsätts MER vara gällande mellan parterna och att parterna inte har avtalat om några ändringar av MER.

6.2 Tolkningsvårigheter vid fastställande av kontraktarbetenas omfattning

6.2.1 Arbeten som ingår i entreprenörens åtagande

Enligt kompletthetskravet ska alla arbeten som ingår i entreprenörens åtagande anges i mängdförteckningen. Arbetena ska dessutom anges under rätt kod och rubrik i mängdförteckningen.¹⁹⁴ Kompletthetskravet aktualiseras därmed vid två olika situationer när kontraktarbetenas omfattning ska tolkas, nämligen dels när arbeten överhuvudtaget inte är förtecknade, dels när arbeten förvisso är förtecknade men inte under rätt kod och rubrik.

Den första tolkningsvårigheten kopplad till kompletthetskravets uppkommer när arbeten inte är förtecknade i mängdförteckningen, men av något annat

---

¹⁹¹ Samuelsson (2022) s. 33; Hansson m.fl. (2015) s. 98–102.

¹⁹² Liman m.fl. (2016) s. 72.

¹⁹³ Se även syfte i avsnitt 1.2.

¹⁹⁴ Se avsnitt 4.4.2.

skäl påstås ingå i entreprenörens åtagande. Så kan till exempel vara fallet om ett arbete framgår av en ritning eller i de administrativa föreskrifterna, men saknas i mängdförteckningen. Det kan även vara arbeten som inte anges i mängdförteckningen men som med nödvändighet måste utföras för att entreprenaden ska bli funktionsduglig. Frågan blir då om arbetet trots att det inte upptagits i mängdförteckningen kan ingå i entreprenörens åtagande eller om kompletthetskravet medför att alla arbeten utan undantag måste upptas i mängdförteckningen. Om arbeten som inte finns upptagna i mängdförteckningen ändå kan ingå i entreprenörens åtagande uppstår tolkningssvårigheter avseende hur arbetena ska ersättas och mätas, då det saknas mätregler, ersättningsregler och à-pris för dessa arbeten.¹⁹⁵

Den andra tolkningssvårigheten kopplat till kompletthetskravet är när ett arbete förvisso är upptaget men inte under rätt kod och rubrik. Enligt kompletthetskravet ska arbetet då inte ingå i entreprenörens åtagande.¹⁹⁶ Tolkningsfrågan är dock om det kan finnas undantagssituationer då arbetet kan ingå även om formaliakravet inte följts. Ett annat problem som förekommer är att mängdförteckningen är indelad på ett annat sätt än den som anges i MER.¹⁹⁷

Utöver de två tolkningssvårigheterna kopplade till kompletthetskravet kan även en tredje tolkningssvårighet nämnas. Denna tolkningssvårighet anknyter till skrivsätten i mängdförteckningen. Det händer att en beställare exempelvis fyrstreckar en högre kodnivå, där det finns lägre kodnivåer. I dessa fall uppstår frågan om vilket arbete som innefattas i entreprenörens åtagande. Ett exempel är om beställaren fyrstreckar BCB.71 med rubriken "Åtgärd för vägtrafik" och anger att arbetet ska ersättas under annan kod och rubrik. Under koden BCB.71 finns tolv underkoder som är avsedda att fyllas i för reglerbara trafikåtgärdsarbeten. I denna situation tvingas anbudsgivarna att lämna spekulativa priser då anbudsgivarna inte vet vilka trafikåtgärder som beställaren efterfrågar.¹⁹⁸

6.2.2 Mängden arbete

Utöver vilken typ av arbete som ingår i entreprenörens åtagande kan tolkningssvårigheter även uppstå avseende vilken mängd arbete av viss typ som ingår i entreprenörens åtagande. Vid motstridiga mängduppgifter följer av AB 04 kap. 1 § 3 andra stycket att uppgifter om mängd i mängdförteckningen tillämpas före mängduppgifter på andra ställen. Mängdförteckningen har således en särställning i detta hänseende.¹⁹⁹

Det kan dock uppkomma problem om mängduppgifter saknas för ett arbete som är upptaget i mängdförteckningen. Frågan blir då dels om arbetet

---

¹⁹⁵ Hansson m.fl. (2015) s. 99–100.

¹⁹⁶ Werner (2020) s. 40.

¹⁹⁷ Hansson m.fl. (2015) s. 99.

¹⁹⁸ Waldersten (2021) s. 1.

¹⁹⁹ Ingvarson & Utterström (2020) s. 202–203.

överhuvudtaget ingår i entreprenörens åtagande, dels hur ersättningen ska bestämmas. I kommentarerna till AB 04 kap. 1 § 3 sägs att mängden normalt ska anses vara noll om ett arbete finns upptaget i mängdförteckningen men utan mängd. Det är inte tydligt vad som menas med att ”mängden normalt ska anses vara noll”. Hur situationen ska hanteras har föranlett debatt i byggsektorn och det finns inget entydigt svar på hur mängdförteckningen ska tolkas och tillämpas i den situationen.²⁰⁰ I kommentaren till AB 04 kap. 1 § 3 står vidare att om ”mängduppgift beträffande väsentlig del av åtagandet saknas i mängdförteckningen, exempelvis pannan i ett värmeverk, kan dock bestämmelsen i 2 § om att kontraktshandlingarna kompletterar varandra vara tillämplig”. Frågan blir då när ett arbete utgör en väsentlig del av åtagandet. Kommentaren kan anses ge uttryck för de kompromisser som ibland uppkommer i BKK.²⁰¹

Det uppkommer vidare tolkningssvårigheter om mängd anges på flera kodnivåer. Mängduppgift, à-pris och belopp ska endast anges på lägsta kodnivå i kodpyramiden. Om mängder förekommer på flera nivåer riskerar arbetet att dubbelräknas.²⁰²

6.3 Tolkningsvårigheter angående krav på kontraksarbetenas utförande

6.3.1 Allmänt

Den exakta innebörden av arbetenas utförande kan sällan fastställas endast med hjälp av en mängdförteckning. För att på en mer detaljerad nivå fastställa hur arbeten som anges i mängdförteckningen ska utföras måste mängdförteckningar läsas tillsammans med andra handlingar.²⁰³

Vid tolkning av mängdförteckningar krävs det kunskap om fackuttryck.²⁰⁴ För att kunna avgöra vilka krav som ställs på utförandet krävs även en teknisk förståelse för de arbeten som ska utföras. Det kan vara av vikt dels för att kunna skilja mellan olika typer av arbeten, dels för att kunna bestämma omfattning och avgränsning av arbetena.²⁰⁵ Tolkning av arbetenas omfattning är således beroende av tolkning av de utförandekrav som ställs på arbetena.

---

²⁰⁰ Jfr Liman m.fl. (2016) s. 89 som anger att dessa situationer är svårbedömda då omständigheterna varierar från fall till fall; Se även Byggsektorns rättsnämnds utlåtande (2007) s. 2–3 där rättsnämnden kom fram till att ett arbete som saknade mängduppgift inte ingick i entreprenörens ursprungliga åtagande; Samma slutsats kom Hovrätten över Skåne och Blekinge till i dom 2018-11-15 i mål nr T 1255-18. I fallet kom domstolen vidare fram till att det inte utgjorde en beställning av ÄTA, varför entreprenören inte fick rätt till någon ytterligare ersättning för arbetet.

²⁰¹ Andersson & Hedberg (2013) s. 37.

²⁰² Thåström (2016) s. 13–14; Werner (2020) s. 14.

²⁰³ Ingvarson & Utterström (2020) s. 52.

²⁰⁴ Jfr Malmö tingsrätt, dom 2016-04-07 i mål nr T 7716-13 – i målet illustreras betydelsen av att skilja mellan olika arbeten och hur de förhåller sig till varandra.

²⁰⁵ Ingvarson & Utterström (2020) s. 203–204.

Tolkningssvårigheter avseende kontraktarbetenas utförande är därmed ofta anknutna till tolkningssvårigheter avseende kontraktarbetenas omfattning. I det följande redogörs för några tolkningssvårigheter som kan uppkomma avseende arbetets utförande.

6.3.2 Motsättningar mellan mängdförteckning och tekniska beskrivningar

Syftet med en mängdförteckning är att ange den totala omfattningen av kontraktarbetena och hur dessa ska ersättas. Syftet med en teknisk beskrivning är bland annat att ange de krav som ställs på materialutförande och kontroll av kontraktarbetena. Handlingarna reglerar skilda saker men kompletterar varandra.²⁰⁶

Tekniska beskrivningar kan antingen anges direkt i mängdförteckningen eller i en separat teknisk beskrivning (en annan handling). Om mängdförteckningen innehåller beskrivningar som baseras på AMA ska det framgå av inledningen till mängdförteckningen att den tekniska beskrivningen ansluter till AMA. Om den tekniska beskrivningen däremot upprättas separat ska det i den separata handlingen anges att den ansluter till AMA.²⁰⁷

Om mängdförteckningen innehåller tekniska beskrivningar finns det inget behov av en separat teknisk beskrivning. Alla krav som ställs på arbetena ska framgå av beskrivningen i mängdförteckningen.²⁰⁸ Finns det en separat teknisk beskrivning utöver beskrivningarna i mängdförteckningen kan det uppstå tolkningssvårigheter. Följande exempel kan illustrera en sådan tolkningssvårighet. I en teknisk beskrivning i en mängdförteckning anges att det för ett visst arbete ställs kraven A och B. Därtill anges i en separat teknisk beskrivning att det för samma arbete ställs kraven A, B och C. Det är möjligt att se det som att handlingarna i detta fall komplettera varandra, vilket innebär att entreprenören ska utföra arbetet enligt kraven A, B och C.²⁰⁹ Det är även möjligt att se uppgifterna i mängdförteckningen respektive den tekniska beskrivningen som motstridiga uppgifter. Att den tekniska beskrivningen i mängdförteckningen säger att det ”räcker” att kraven A och B är uppfyllda kan anses strida mot att den separata tekniska beskrivningen kräver att även krav C är uppfyllt.

I de fall handlingarna anses innehålla motstridiga uppgifter tillämpas kontraktshandlingarna i den ordning som föreskrivs i AB 04 kap. 1 § 3. Uppgifter i en prissatt mängdförteckning (punkten 7) eller icke-prissatt mängdförteckning (punkten 10) tillämpas före uppgifter i en teknisk beskrivning (punkten 11). Det kan emellertid vara svårt att avgöra om texten i en teknisk beskrivning i mängdförteckningen tillhör punkten 7 (prissatt mängdförteckning) eller

---

²⁰⁶ Motiv MER (2022) s. 21–22; Ingvarson & Utterström (2020) s. 200–201.

²⁰⁷ Werner (2020) s. 11.

²⁰⁸ Motiv MER (2022) s. 21.

²⁰⁹ Jfr AB 04 kap. 1 § 2; Ingvarson & Utterström (2020) s. 201.

punkten 11 (beskrivning). Om texten rangordnas som en prissatt mängdförteckning ska den tillämpas före såväl andra tekniska beskrivningar som administrativa föreskrifter vilket kan leda till att mer detaljerade beskrivningar åsidosätts.²¹⁰

Sammanfattningsvis kan det således uppkomma tolkningssvårigheter avseende när en uppgift kan anses vara motstridig. Om uppgifterna bedöms som motstridiga uppkommer det vidare tolkningssvårigheter avseende vilken punkt i AB 04 kap. 1 § 3 som en teknisk beskrivning i en mängdförteckning hänförs till.

6.4 Tolkningssvårigheter angående ersättning av kontraktsarbetena

6.4.1 Ersättningsregeln

Som framkommit ovan kan utförandekraven som ställs på arbeten leda till tolkningssvårigheter avseende hur arbetena ska utföras. Vilka krav som ställs påverkar även vad som ingår i den ersättning som entreprenören har rätt till.

Av ersättningsregeln framgår att alla de krav som ställs på ett arbete ska anges under aktuell kod och rubrik i den tekniska beskrivningen, AMA eller MER för att ingå i ersättningen. Om ett arbete kravställs enligt ritning måste en hänvisning göras från den tekniska beskrivningen till ritningen.²¹¹ Det är dock möjligt att argumentera för att kravet ändå innefattas i ersättningen, då det av AB 04 kap. 1 § 2 framgår att handlingarna kompletterar varandra. En förutsättning för att kompletteringsregeln ska tillämpas är dock att handlingarna är lämpligt och konsekvent samordnade. Vad som enligt ersättningsregeln ingår i ersättningen kan således föranleda tolkningssvårigheter.

En annan tolkningssvårighet, som anknyter till situationen ovan, uppstår om hänvisning görs till ritning från teknisk beskrivning och handlingarna innehåller motstridiga krav. Werner menar att handlingarna i denna situation befinner sig på samma nivå då hänvisningen får samma effekt som om kravet hade skrivits direkt i den tekniska beskrivningen. I de fall en och samma handling innehåller motstridiga uppgifter gäller enligt AB 04 kap. 1 § 4 den uppgift som leder till lägsta kostnad för entreprenören.²¹² Det är emellertid möjligt att argumentera för att handlingarna trots allt utgör olika handlingar, vilket medför att den uppgift som återfinns i den handling som är högst rangordnad i AB 04 kap. 1 § 3 ska gälla. Vilka krav som gäller för ett visst arbete och vilka krav som är à-prissatta enligt ersättningsregeln utgör därmed en tolkningssvårighet.

---

²¹⁰ Samuelsson (2022) s. 66.

²¹¹ Werner (2020) s. 51.

²¹² Werner (2020) s. 51.

6.4.2 À-prisets omfattning

Entreprenören ska som utgångspunkt ange ett à-pris för varje enskilt arbete som tas upp i mängdförteckningen. I begreppsbestämningarna till AB 04 definieras à-pris som ”pris exklusive mervärdesskatt för enhet av arbete”. Till definitionen av begreppet finns en anmärkning där det sägs att ”[à]-priset skall avse samtliga kostnader, inklusive kostnader för räntor och centraladministration samt vinst för en i entreprenadhandlingarnas mening färdig enhet av arbete eller, om så föreskrivs, en eller flera delar av kostnaderna”.

För att närmare kunna bestämma vad som ingår i ett à-pris krävs en förståelse för vad som menas med ”en i entreprenadhandlingarnas mening färdig enhet av arbete”. Begreppet ”arbete” definieras i begreppsbestämningarna till AB 04 som ”arbetsprestation, hjälpmedel, material och varor”. Vidare definieras ”hjälpmedel” i begreppsbestämningarna som anordningar som erfordras för entreprenadens utförande samt transporter. I anmärkningen läggs till att hjälpmedel exempelvis är maskiner, redskap, ställningar, bodar, formvirke och instrument.

Utgångspunkten är alltså att ett à-pris inrymmer entreprenörens såväl fasta kostnader som kostnader för maskiner och transporter samt administration och vinst. Det står emellertid parterna fritt att avtala om vad ett à-pris ska omfatta. Det är möjligt att parterna exempelvis avtalar om att à-priserna endast omfattar tekniska kostnader och inte fasta eller gemensamma kostnader.²¹³ Det kan dock tänkas att det kan uppkomma tolkningssvårigheter om parterna avtalar om en otydlig definition av ett à-pris som avviker från AB 04:s definition.

Även om AB 04:s definition av à-pris gäller kan det uppstå tolkningssvårigheter avseende vissa kostnader. Ett exempel på det är hur à-priset förhåller sig till entreprenörens rätt att tillvarata material. Om entreprenören under utförandet av entreprenaden tillvaratar eller tar ut massor, material eller varor har entreprenören enligt AB 04 kap. 1 § 9 rätt att använda eller tillgodogöra sig detta. Frågan är om detta ska avspeglas i à-priset som entreprenören angett. Av ett utlåtande från byggsektorns rättsnämnd framkommer att rättsnämnden anser att ett à-pris – om inte annat uttryckligen avtalats – avser alla prestationer, kostnader, restvärden med mera som kan knytas till berört à-prissatt arbete. Värdet av tillvarataget material, ska således enligt rättsnämnden återspeglas i à-priset, om inte skäl talar emot.²¹⁴

Ett à-pris är baserat på vissa förutsättningar.²¹⁵ I det fall förutsättningarna för ett arbete inte framgår av ett förfrågningsunderlag bör ett à-pris inte införas. Istället är det möjligt att införa så kallade timpriser för exempelvis fordon,

---

²¹³ Liman m.fl. (2016) s. 52–54.

²¹⁴ Byggsektorns rättsnämnds utlåtande (2000) s. 4–5.

²¹⁵ Jfr AB 04 kap. 6 § 6 tredje stycket.

maskiner och personal.²¹⁶ Det finns dock en risk att det uppstår tolkningssvårigheter om begreppen à-pris och timpris blandas ihop. Till skillnad från à-pris är ett timpris ett fast pris för en viss resurs (exempelvis yrkeskategori eller hjälpmedel) under en viss tid. Ett timpris avser således inte en färdig enhet arbete vilket ett à-pris gör. Om en beställare efterfrågar ett à-pris, när det egentligen är ett timpris som avses kan det uppstå oklarheter avseende vad som innefattas i à-priset.²¹⁷

6.4.3 Utelämnade mängder

Ett à-pris omfattar alltså typiskt sett en färdig enhet arbete av ett visst slag. Det är emellertid möjligt att beställaren vill att ett à-pris ska omfatta mer än så. Detta förekommer när beställaren i mängdförteckningen fyrstreckar ett visst arbete. Fyrstreckning innebär att kostnaderna för det aktuella arbetet ska ingå i ersättning under annan kod. I dessa fall har ett ”orent” à-pris skapats, då à-priset inte endast avser kostnader för arbetet under den aktuella koden och rubriken.²¹⁸ Om mängd utelämnats kan det uppstå problem om förutsättningarna för arbetets utförande har ändrats. Frågan blir vilken ersättning entreprenören har rätt till när det inte finns något à-pris att utgå ifrån.

Ett exempel när det uppkommer tolkningssvårigheter vid utelämnade mängder är när beställaren använder sig av ”klumpning”. Det innebär att flera olika arbeten klumpas ihop till ett gemensamt à-pris.²¹⁹ Syftet med det är att försöka få ett enda à-pris för flera arbeten som på något sätt hänger ihop. Det kan till exempel vara kabel- eller rörgrav inklusive ledningar och förläggning. I det fall en och samma entreprenör svarar för arbetena hade det kunnat vara bekvämt för beställaren att bara ange mängden i löpmeter som då inkluderar schakt, fyllning och ledning. Det uppstår dock problem vid en mängdreglering där arbete mäts i olika storheter; volym, area och längd.²²⁰ Om exempelvis ett av arbetena som klumpas samman behöver utföras med markant större mängd än vad som annars framgår av handlingarna uppkommer frågan om hur extra ersättning ska regleras då à-priset är ”orent”.

I mallen till mängdförteckning i MER är vissa arbeten fyrstreckade. I de fall beställare exempelvis vill fyrstrecka ett sådant arbete i den för entreprenaden aktuella mängdförteckningen måste alla fyra strecken skrivas ut. Dessutom måste det framgå under vilka andra koder i mängdförteckning som ersättning för dessa utelämnade mängder ska ingå.²²¹

I de fall beställaren vill fyrstrecka ett arbete som i mallen till MER inte är fyrstreckad blir situationen mer komplicerad. Enligt Motiv MER ställs då upp

---

²¹⁶ Motiv MER (2022) s. 37.

²¹⁷ BKK:s förtydligande nr 4 (2014) s. 1–2.

²¹⁸ Motiv MER (2022) s. 23.

²¹⁹ Hansson m.fl. (2015) s. 99–100.

²²⁰ Thåström (2016) s. 14.

²²¹ MER Anläggning 23 s. 14–15 kommentar.

tre krav för att fyrstreckningen ska få önskad effekt. Det första kravet är att det ska framgå av inledningen till mängdförteckningen att mängdförteckningen inte är komplett avseende redovisning av mängder för aktuell kod. Det andra kravet är att det ska finnas underlag för beräkning av mängderna från exempelvis ritningar eller uppgifter i tekniska beskrivningar. Det tredje kravet är att det av objektspecifika mät- och ersättningsregler ska framgå under vilken kod och rubrik som ersättning för den fyrstreckade koden ingår. Enligt Werner krävs att samtliga villkor är uppfyllda. Är de inte det regleras mängderna från noll.²²² Hur situationen ska tolkas om vissa krav är uppfyllda, men inte alla kan inte ges ett självklart svar på. Frågan är om ett arbete ändå kan vara inkalkylerat i annat arbete och i sådana fall vilket.

Vid fyrstreckning bör det under rubriken ”Anmärkning” till den fyrstreckade koden, skrivas att ”Ersättning ingår i ersättning för X”. Det innebär att ersättning för den utelämnade mängden ingår i à-priset för koden X, vilket innebär att någon ytterligare mätning inte behöver göras för det fyrstreckade arbetet. Det finns dock vissa fall där beställaren skriver att koden ”ingår i ersättning för X” och då menar att arbetet ska mätas och mängdregleras under koden X. Det innebär att ersättningen ska beräknas på det upphandlade à-priset för koden X.²²³ I dessa situationer kan det uppstå tolkningssvårigheter när parterna inte är överens om hur anmärkningen ska tolkas.

6.4.4 Ersättning vid oreglerbara mängder

Om beställaren tillhandahåller en mängdförteckning är han eller hon enligt AB 04 kap. 1 § 6 ansvarig för riktigheten av uppgifterna i mängdförteckningen. Vid användande av oreglerbara mängder är det dock möjligt att parterna avtalar om ändring av AB 04 kap. 1 § 6 samt avtalar om att entreprenören genom så kallat ”mängdövertagande” ska ta över ansvaret för mängderna.²²⁴

Vid oreglerbara mängder kan det uppstå tolkningssvårigheter avseende vad entreprenören har tagit över ansvaret för. Det kan även uppkomma tolkningssvårigheter avseende vad som gäller om förutsättningarna för arbetets utförande är annorlunda. Att entreprenören tar över ansvaret för mängderna innebär sannolikt inte att entreprenören tar över ansvaret för verkliga förhållanden. Om det vid utförande av ett arbete exempelvis visar sig att tjockleken på matjorden är annan än vad som framgår av kontraktshandlingarna borde således entreprenören ha rätt till ytterligare ersättning.²²⁵

”Mängdövertagande” leder även till tolkningssvårigheter om parterna, under tiden där entreprenören kan anmärka på mängder, inte kommer överens.

---

²²² Werner (2020) s. 37.

²²³ Motiv MER (2022) s. 30; Werner (2020) s. 320.

²²⁴ Se avsnitt 5.2.2.

²²⁵ Werner (2020) s. 44.

Frågan blir då vilken mängd ersättningen ska beräknas på och vem som bär ansvaret för mängdens riktighet.²²⁶

6.5 Sammanfattning

Vid mängdreglerade entreprenadavtal kan det uppkomma flera olika tolkningssvårigheter. Tolkningssvårigheterna kan anknyta till kontraktsarbetenas omfattning, kontraktsarbetenas utförande och ersättning av kontraktsarbetena.

Vid bedömningen av kontraktsarbetenas omfattning kan det uppstå tolkningssvårigheter avseende vilket arbete som ingår i entreprenörens åtagande och till vilken mängd. Frågan rör framför allt tolkning av kompletthetskravet och vad som gäller när ett arbete förvisso finns i mängdförteckningen, men utan mängduppgift.

När det kommer till arbetenas utförande kan det uppstå tolkningssvårigheter om det anges viss teknisk beskrivning i mängdförteckningen och annan teknisk beskrivning i en separat handling.

Slutligen kan det uppstå tolkningssvårigheter avseende ersättning av kontraktsarbetena. Dessa tolkningssvårigheter grundas framför allt på tolkning av vad som ska ingå i de à-pris som entreprenören anger i mängdförteckningen. Det förekommer vidare tolkningssvårigheter angående utelämnade mängder och oreglerbara mängder.

Det är dessvärre inte möjligt att i ett examensarbete på djupet analysera alla de tolkningsfrågor som identifierats i kapitlet. I följande kapitel ryms endast en närmare analys av kompletthetskravet, vilket i och för sig är relevant för flera av tolkningssvårigheterna.

---

²²⁶ Jfr Lunds tingsrätts dom 2021-06-24 i mål nr T 2911-19 där parterna var oense om vissa mängder.

7 Kompletthetskravets betydelse vid tolkning av kontraktsarbetenas omfattning

7.1 Inledning

Många av tolkningssvårigheterna avseende mängdreglerade entreprenadavtal grundar sig i att reglerna i MER är komplicerade för den som inte är insatt. Problemen grundas även i att det finns regler i MER som är svåra att förena med allmänna avtalsrättsliga regler om avtalstolkning. Det tydligaste exemplet på en sådan regel är kompletthetskravet. Detta avsnitt ägnas helt till att närmare analysera kompletthetskravet och de konflikter som uppkommer mellan regeln och andra tolkningsregler.

Som ovan framkommit innebär kompletthetskravet att arbeten ska vara förtecknade i mängdförteckningen i enlighet med regelsystemet och därmed ange kontraktsarbetenas totala omfattning. Kompletthetskravet aktualiseras vid två olika situationer när kontraktsarbetenas omfattning ska tolkas. Dels när arbeten överhuvudtaget inte är förtecknade i mängdförteckningen, dels när arbeten förvisso är förtecknade men inte under rätt kod och rubrik.

Att mängdförteckningen är den handling som uteslutande innehåller samtliga kontraktsarbeten kan i vissa fall strida mot tolkningsregler i AB 04. Det kan även anses strida mot att avtal enligt allmän avtalstolkning ska tolkas som en sammanhängande helhet.²²⁷ Den relevanta tolkningsfrågan handlar alltså om att det strikta kompletthetskravet hamnar i konflikt med andra tolkningsregler. I detta avsnitt kommer det därför utredas och analyseras vilket genomslag kompletthetskravet kan få mot bakgrund av andra relevanta tolkningsregler.

I den fortsatta framställningen används ett antal typsituationer för att illustrera när det kan uppkomma tolkningssvårigheter. Samtliga typsituationer rör tolkningen av när ett arbete kan anses ingå i entreprenörens åtagande. Typsituationerna är följande.

- A. *Ett arbete framgår av ritning men är inte upptaget i mängdförteckningen.*
- B. *Ett arbete framgår av AB 04 men är inte upptaget i mängdförteckningen.*
- C. *Ett arbete är upptaget i en mängdförteckning men inte i en annan mängdförteckning.*

---

²²⁷ Ingvarson & Utterström (2020) s. 94.

D. Ett arbete är upptaget i mängdförteckningen men under fel kod och rubrik.

Varje typsituation kommer analyseras i ett avsnitt för sig. Samtliga avsnitt är disponerade enligt följande. Inledningsvis diskuteras vad en tillämpning av kompletthetskravet respektive interna tolkningsregler (regler i AB 04) innebär i den aktuella typsituationen. Därefter ges exempel på underrättsfall som anknyter till typsituationen. Vissa särskilt intressanta resonemang från domstolarna kommenteras av mig som författare. Efter avsnittet om underrättspraxis tas ett steg ut från de interna tolkningsreglerna och typsituationen analyseras mot bakgrund av allmänna principer om avtalstolkning. I analysen drar jag slutsatser om vilka tolkningsalternativ som har mest fog för sig och vad skälen till detta är. Denna del består till största del av mina egna reflektioner, men vissa hänvisningar görs till litteratur, bland annat om hur de allmänna principerna om avtalstolkning ska förstås.

Efter en genomgång och analys av samtliga typsituationer ges några sammanfattande reflektioner i avsnitt 7.6.

7.2 Typsituation A

7.2.1 Kompletthetskravet i förhållande till interna tolkningsregler

I avsnittet analyseras följande typsituation.

A. Ett arbete framgår av ritning men är inte upptaget i mängdförteckningen.

Kompletthetskravet innebär att kontraktsarbetena måste anges i mängdförteckningen. En tillämpning av kompletthetskravet medför därmed att ett arbete som endast framkommer av en ritning inte utgör ett kontraktsarbete. I AB 04 finns däremot inget krav på att kontraktsarbetena ska anges i någon viss kontraktshandling. Tvärtom följer det av kompletteringsregeln i AB 04 kap. 1 § 2 att kontraktshandlingarna kompletterar varandra. Vid tillämpning av kompletteringsregeln bör arbetet anses utgöra ett kontraktsarbete då arbetet framgår av en annan kontraktshandling. Ritningen och mängdförteckningen kompletterar varandra. Det föreligger alltså en motsättning mellan kompletthetskravet i MER och kompletteringsregeln.

Utgångspunkten vid tolkning av kontraktshandlingarna är alltså att handlingarna kompletterar varandra. I de fall två handlingar innehåller motstridiga uppgifter behöver dock situationen lösas på ett annat sätt, nämligen enligt rangordningsregeln. För att rangordningsregeln ska tillämpas förutsätts det att det rör sig om motstridiga uppgifter. Om man ser det faktum att arbetet inte är upptaget i mängdförteckningen som en uppgift i sig, vilken strider mot

uppgiften i ritningen, ska uppgiften i mängdförteckningen tillämpas före uppgiften i ritningen. Det går även att uttrycka det som att kompletthetskravet medför att det föreligger motstridiga uppgifter i kontraktshandlingarna. Vid tillämpning av AB 04 kap. 1 § 3 är arbetet inte ett kontraksarbete då såväl prissatt som icke-prissatt mängdförteckning gäller framför ritning.²²⁸ Utfallet blir således den samma vid tillämpning av rangordningsregeln som vid kompletthetskravet.

I detta fall leder alltså kompletteringsregeln och rangordningsregeln till olika slutsatser vilket kan ses som ett internt problem i AB 04. Reglerna är emellertid inte avsedda att tillämpas samtidigt. Rangordningsregeln ska tillämpas först när kompletteringsregeln inte kan tillämpas till följd av att uppgifterna är motsägelsefulla.²²⁹ Frågan blir därmed när två uppgifter kan sägas vara motsägelsefulla, vilket analyseras i avsnitt 7.2.3.

7.2.2 Underrättspraxis

Ett rättsfall kan illustrera hur domstolen resonerat i en situation som liknar typsituationen. Fallet handlar dock inte om en anläggningsentreprenad, men kan ändå vara relevant då liknande omständigheter hade kunnat föreligga i en anläggningsentreprenad.

Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 21 september 2009 i mål nr T 152-08. Målet handlade om en mängdreglerad entreprenad avseende byggnation av hus. Av mängdförteckningen framgick murning med tillhörande à-pris. À-priset för murning avsåg färdig vägg. Tvistefrågan var om det i arbetet även ingick montering av balkar. Mängdförteckningen innehöll inga uttryckliga uppgifter om balkar. De balkar som målet gällde var en typ av byggnadsdelar som placeras över dörrar och andra öppningar i murytor. Vid anbudsgivningen hade entreprenören ingen kännedom om vilka öppningar som skulle finnas i de aktuella murytorna då entreprenören inte hade tillgång till ritningarna. Därmed hade entreprenören inte någon möjlighet att kalkylera omfattningen av arbetet med balkarna. Hovrätten konstaterade att MER 2002 Hus i och för sig inte var en del av parternas avtal men att MER får antas åter spegla branschpraxis och därför bör användas som vägledning vid tolkning och utfyllnad av avtalet. Med beaktande av kompletthetskravet ansåg hovrätten att särskild ersättning skulle utgå för balkarna då dessa inte angetts i mängdförteckningen.

En bidragande orsak till att kompletthetskravet tillämpades strikt tycks alltså varit att entreprenören inte hade möjlighet att kalkylera arbetet vid anbudstillfället.

---

²²⁸ Andersson & Hedberg (2013) s. 35–36.

²²⁹ Samuelsson (2022) s. 51.

7.2.3 Analys

En tillämpning av kompletthetskravet respektive kompletteringsregeln leder till olika resultat i typsituation A. Rangordningsregeln leder däremot till samma resultat som kompletthetskravet. Den första frågan som kan analyseras är därmed om kompletteringsregeln eller rangordningsregeln ska tillämpas när ett arbete saknas i mängdförteckningen men anges i en ritning.

Om man helt bortser från kompletthetskravet är det ganska svårt att argumentera för att det rör sig om motstridiga uppgifter om ett arbete saknas i mängdförteckningen men anges i en ritning. Det är högst tveksamt om det faktum att ett arbete saknas i en mängdförteckning är en uppgift i sig. Det enda sättet att argumentera för att det skulle kunna röra sig om motstridiga uppgifter är att det saknade arbetet mot bakgrund av kompletthetskravet säger att arbetet inte ska utföras av entreprenören. På så sätt skulle uppgifterna kunna vara motstridiga vilket får till följd att rangordningsregeln ska tillämpas. Det kan dock anses vara en något långsökt tolkning. Uppgifterna är inte motsägelsefulla på så sätt att en tillämpning av kompletteringsregeln inte är möjlig. Utgångspunkten får därför anses vara att kompletteringsregeln ska tillämpas framför rangordningsregeln i den aktuella situationen. Det kan dock tänkas att kompletthetskravet medför att kompletteringsregeln i vissa fall ska åsidosättas.

Analysen är strukturerad på så sätt att det först anförs argument för att kompletteringsregeln ska gälla framför kompletthetskravet. Därefter anges argument för motsatsen, det vill säga att kompletthetskravet ska gälla.

Även om kompletteringsregeln inte skulle ha funnits i AB 04 kap. 1 § 2 hade utgångspunkten ändå varit att kontraktshandlingarna kompletterar varandra. Detta framkommer av att avtalet enligt allmänna avtalsrättsliga principer ska tolkas som en sammanhängande helhet.²³⁰ Att regeln om att kontraktshandlingar kompletterar varandra gäller även enligt allmän avtalstolkning kan tala för att kompletteringsregeln ska gälla framför kompletthetskravet.

Att tolka avtalet som en sammanhängande helhet kan anses vara systematiskt. En systematisk tolkning innebär att det tvistiga villkoret inte ska tolkas isolerat utan i den kontext där villkoret verkar.²³¹ Att beakta systematiken har särskild praktisk betydelse när det är fråga om omfattande avtal.²³² Vid en systematisk tolkning kan tolkningen inrikta sig på strukturen i den aktuella handlingen, strukturen i entreprenadavtalet i stort eller strukturen i andra kontraktshandlingar.²³³ Att endast titta på en viss kontraktshandling, utan att ta

---

²³⁰ Ingvarson & Utterström (2020) s. 94.

²³¹ Lehrberg (2020) s. 100.

²³² Bernitz (2018) s. 102.

²³³ Ingvarson & Utterström (2020) s. 93.

hänsyn till vad som framkommer av en annan handling får anses främmande för allmän avtalsstolkning.

Det finns dock flertalet argument för att motsatsen bör gälla, nämligen att kompletthetskravet ska ges företräde. Även om en systematisk tolkning kan tala för att avtalet ska tolkas som en sammanhängande helhet är det möjligt att argumentera för att handlingarna inte är systematiskt upprättade. Det finns en risk för att entreprenören missar ett arbete i en ritning, då entreprenören torde förutsätta att alla arbeten är upptagna i mängdförteckningen.

Kompletteringsregeln ska enligt AB 04 kap. 1 § 2 tillämpas om inte omständigheterna föranleder annat. Kompletthetskravet skulle kunna medföra att det föreligger sådana omständigheter. Av kommentaren till AB 04 kap. 1 § 2 anges dessutom att kompletteringsregeln förutsätter att handlingarna är lämpligt och konsekvent samordnade. Genom att avtala om att MER utgör en kontraktshandling skulle parterna kunna anses ha underkastat sig att samordna och upprätta handlingarna på visst sätt. Förpliktelsen att samordna skulle kunna innebära att beställaren står risken för att arbeten som inte finns upptagna i mängdförteckningen inte utgör kontraktsarbeten. Om arbeten inte finns upptagna kan kravet på samordning innebära att det krävs att anbudsgivarna ges besked om var andra arbeten förtecknas i förfrågningsunderlaget.²³⁴ Det går alltså att argumentera för att kompletteringsregeln bör åsidosättas av det skäl att arbetena inte är lämpligt och konsekvent samordnade om inte alla arbeten anges i mängdförteckningen.

Det finns även till följd av övergripande rimlighetsbedömningar skäl att ge kompletthetskravet stark ställning i detta fall. En del av att göra allmänna rimlighetsbedömningar kan vara att titta på regelns ändamål. I denna situation kan saker som enhetlighet och förutsebarhet beaktas. Andra ändamål kan vara att uppnå prevention mot avsiktligt vilseledande vid avtalslut. Det kan även vara att söka åstadkomma balans i avtalsförhållandet som bäst främjar parternas intressen.²³⁵ Om ett arbete som endast framkommer av en ritning kan utgöra ett kontraktsarbete går syftet med att varje arbete ska å-prissättas förlo-rad. På så sätt får inte heller riskfördelningen, det vill säga att entreprenörens står risken för kostnadsökningar och beställaren risken för mängdökningar, fullt genomslag.

Domstolen torde kunna vara relativt fri i sin bedömning av vad som utgör en rimlig reglering. Domstolen borde på så sätt kunna beakta omständigheterna i det enskilda fallet.²³⁶ Ett rimligt resultat skulle kunna vara det resultat som praktiskt sett är rimligast. Genom att åstadkomma ett praktiskt resultat kan

---

²³⁴ Jfr Ingvarson & Utterström (2020) s. 209 där författarna skriver att ett sätt att förstå förhållandet mellan kompletteringsregeln och kompletthetskravet är att det uppstår en förpliktelse att samordna handlingarna på visst sätt.

²³⁵ Lehrberg (2020) s. 92–93, 234.

²³⁶ Jfr exempelvis NJA 2019 s. 171 där HD resonerade utifrån rimlighet.

det främja den praktiska användbarheten av en viss typ av rättshandling.²³⁷ Genom att tillämpa kompletthetskravet strikt hade användningen av mängdförteckningar kunnat främjas. Om entreprenören kan lita på att alla arbete finns upptagna i mängdförteckningen kan entreprenören vid anbudsskedet arbeta effektivare.

Även andra rimlighetsbedömningar kan leda till att kompletthetskravet bör tillämpas framför andra tolkningsregler. När beställaren använder en mängdförteckning kan beställaren få flera jämförbara och konkurrenskraftiga anbud. Om mängdförteckningen utesluter vissa arbeten som endast framgår av en ritning, administrativa föreskrifter eller teknisk beskrivning finns det risk att entreprenörerna missar dessa arbeten, varför jämförbarheten går förlorad.

Både av systematiska skäl och av övergripande rimlighetsbedömningar finns det alltså skäl att tolka avtalet som att arbetet i ritningen inte ingår i entreprenörens åtagande. Slutsatsen kan till viss del även stödjas av vad som gäller enligt särskilda prioriteringsregler vid motstridiga avtalselement. I ett avtal kan parterna reglera hur avtalet ska tolkas i det fall det uppkommer motstridiga uppgifter. Som framkommit ovan finns en sådan regel i AB 04 kap. 1 § 3. Utöver rangordningsregeln kan det finnas anledning att ta hänsyn även till andra avtalsrättsliga tolkningsregler vid motstridande avtalselement. När rangordningsregeln användes ansågs de motstridiga uppgifterna vara att det i mängdförteckningen saknades ett arbete medan arbetet framgick av en ritning. I detta fall är det istället kompletthetskravet och kompletteringsregeln som sådana som ses som motstridande avtalselement.

En avtalsrättslig tolkningsprincip är att preciserade avtalsbestämmelser gäller framför mer generellt utformade sådana. Denna princip kan användas även vid standardiserade regler, där det kan antas att parterna uppfattat den mer speciella bestämmelsen som svaret på frågan. Principen kan jämföras med *lex specialis*, som gäller vid tolkning av lagregler. Kompletthetskravet skulle således kunna bedömas som en specialregel vilket ger regeln företräde. Det finns dock anledning att vara försiktig när det gäller standardregler. Om ett avtals inledande huvudregler ges svar på en viss fråga är det inte säkert att en invecklad specialreglering kan medföra att huvudregeln åsidosätts. Detta kan jämföras med principen om *lex superior*.²³⁸

Även det faktum att kompletthetskravet kan ses som en specialregel som kan tillämpas före mer standardiserade regler som kompletteringsregeln kan tala för att kompletthetskravet ska tillämpas. Mot detta ställs att kompletteringsregeln är en huvudregel som till följd av allmänna principer sannolikt hade

---

²³⁷ Lehrberg (2020) s. 234, 245; Jfr även NJA 2018 s. 834 p. 8 där HD anförde att allmänna rimlighetsbedömningar kan syfta till att uppnå effektivitet samt leda till förnuftig och rimlig reglering. Fallet gällde tolkning av försäkringsvillkor.

²³⁸ Jfr Lehrberg (2020) s. 290–292 och Bernitz (2018) s. 102 som beskriver förhållandet mellan mer preciserade bestämmelser och mer generella bestämmelser.

gällt mellan parterna även om kompletteringsregeln inte funnits med i AB 04. Likväl finns det goda skäl att bortse från huvudregeln i detta fall då det finns starka argument för att kompletthetskravet är en nödvändighet för att systemet med mängdförteckningar ska fungera effektivt. Det finns således goda argument för att arbete som endast framgår av en ritning inte ingår i entreprenörens åtagande.

7.3 Typsituation B

7.3.1 Kompletthetskravet i förhållande till interna tolkningsregler

Det kan även uppstå situationer när AB 04 föreskriver att ett visst arbete ingår i entreprenörens åtagande men att arbetet, trots att det har åsatts en kod och rubrik i MER, saknas i mängdförteckningen. Situationen kan uppstå dels avseende hjälparbeten, jfr AB 04 kap. 1 § 9, dels avseende utsättning, AB 04 kap. 2 § 14. Typsituationen i detta avsnitt är följande.

B. Ett arbete framgår av AB 04 men är inte upptaget i mängdförteckningen.

Kompletthetskravet i MER är begränsat till koder och rubriker som finns i tekniska AMA. För arbeten som saknar kod och rubrik, gäller alltså inte kompletthetskravet. Om exempelvis ett hjälparbete inte har någon kod och rubrik kan hjälparbetet utgöra kontraksarbete även om arbetet inte tas upp i mängdförteckningen. För vissa hjälparbeten finns dock koder i AMA och MER och dessa koder ska enligt kompletthetskravet vara upptagna i mängdförteckningen.²³⁹

Utöver entreprenörens skyldighet avseende hjälparbeten framkommer det av AB 04 kap. 2 § 14 att entreprenören som utgångspunkt ska utföra och bekosta utsättning som erfordras för kontraksarbetenas utförande. Utsättningsarbetet har emellertid en egen kod i AMA och MER, koden BJB.3, och ska därmed anges i mängdförteckningen.

Enligt kompletthetskravet ingår inte hjälparbeten eller utsättningsarbete i entreprenörens åtagande om arbetet inte finns upptaget i mängdförteckningen. Enligt kompletteringsregeln bör arbetet dock ingå i entreprenörens åtagande då AB 04 och mängdförteckningen är handlingar som kompletterar varandra. Kompletthetskravet är således inte förenligt med vad som framkommer av AB 04 kap. 1 § 9 och kap. 2 § 14 i kombination med kompletteringsregeln.

---

²³⁹ Andersson & Hedberg (2013) s. 52–53.

Vid typsituation B skulle även rangordningsregeln kunna tillämpas.²⁴⁰ Då AB 04 är högre rangordnad än prissatt mängdförteckning gäller uppgiften i AB 04 före uppgiften i mängdförteckningen. Medan kompletthetskravet medför att arbete med exempelvis utsättning inte ingår i entreprenörens åtagande medför rangordningsregeln i detta fall att arbetet ingår. Även avseende rangordningsregeln föreligger alltså i vissa fall motsättningar i förhållande till kompletthetskravet.

7.3.2 Underrättspraxis

Frågan om utsättningsarbete kan ingå i entreprenörens åtagande även om arbetet saknas i mängdförteckningen behandlades i följande rättsfall.

Malmö tingsrätts dom från den 23 november 2017 i mål nr T 1888-16. I målet hade entreprenören utfört utsättningsarbete som entreprenören ville ha extra ersättning för. Utsättningsarbetet med koden BJB.3 hade inte tagits upp i mängdförteckningen. Beställaren hade inte heller beställt utsättningsarbete utan det var först efter att arbetena hade utförts som beställaren underrättades. Tingsrätten ansåg att mängdförteckningen måste läsas tillsammans med övriga kontraktshandlingar och tolkas i ljuset av övriga omständigheter. Tingsrätten menade att kompletteringsregeln i AB 04 kap. 1 § 2 var en kodifiering av principen att ett åtagande endast behöver redovisas på ett ställe i kontraktshandlingarna. På så sätt ansåg tingsrätten att det var konsekvent att arbetena inte tagits upp i mängdförteckningen då utsättningsarbetena framgick av AB 04 kap. 2 § 14. Tingsrätten anförde att kompletthetskravet inte innebar att kompletteringsregeln i AB 04 kap. 1 § 2 inte skulle tillämpas. Tingsrätten ansåg således att utsättningsarbetena ingick i kontraktens arbetena och i kontraktssumman.

Att det var ett arbete som framgick av AB 04 kan ha spelat en avgörande roll för utgången i målet. Det går av domskälen inte utläsa om domstolen hade kommit till samma slutsats om det exempelvis varit en viss typ av schaktning som inte fanns upptagen i mängdförteckningen, men som exempelvis framgick av en ritning.

I ett annat rättsfall, från Falu tingsrätt, fanns ett arbete upptaget i administrativa föreskrifter men inte i mängdförteckningen. Arbetet var ett hjälparbete som skulle tagits upp under koden BCB. Parterna argumenterade inte för att arbetet var ett arbete som entreprenören var tvungen att utföra inom ramen

---

²⁴⁰ Av avsnitt 7.2.3 framkommer att kompletteringsregeln och rangordningsregeln inte ska tillämpas samtidigt. Författaren kommer även till slutsatsen att det vid saknade arbeten i en mängdförteckning bör vara kompletteringsregeln som gäller framför rangordningsregeln. Likväl kan det vara intressant att redogöra för vilken slutsats rangordningsregeln leder till, framför allt då rangordningsregeln och kompletteringsregeln leder till samma slutsats avseende typsituation B.

för AB 04 kap. 1 § 9, men eftersom arbetet trots allt var ett hjälparbete tas rättsfallet upp här.

Falu tingsrätts dom från den 5 april 2023 i mål nr T 4324-21. I målet var frånkopplingsarbeten beskrivna i de administrativa föreskrifterna men koden BCB.33, vilken avser frånkopplingsarbeten, saknades i mängdförteckningen. Entreprenören hade utfört frånkopplingsarbetena. Frågan var om entreprenören hade rätt till ytterligare ersättning för dessa arbeten. Tingsrätten redogjorde för att ersättning för arbeten och åtaganden enligt administrativa föreskrifter ska ingå i så kallade allmänna kostnader. Kompletthetskravet medför dock att alla arbeten som det finns koder för ska vara upptagna i mängdförteckningen. I det aktuella fallet var det enligt tingsrätten emellertid inte fråga om kontraktssumman omfattning eller om entreprenören hade insett en viss förpliktelse. Parterna var överens om att frånkopplingsarbetena framgick av kontraktshandlingarna. Det som var ostridigt var om entreprenören hade rätt till extra ersättning för det utförda arbetet. Tingsrätten anförde att "[e]n tillämpning av kompletthetsregeln [(kompletthetskravet)] kan inte leda till en rätt till ersättning utöver kontraktssumman". Därav ansåg tingsrätten att kontraktssumman även hade omfattat frånkopplingsarbetena.

Tingsrätten anförde alltså att ersättning för arbeten och åtaganden enligt administrativa föreskrifter ska ingå i så kallade allmänna kostnader. Det är korrekt att arbeten och åtagande enligt administrativa föreskrifter kan utgöra allmänna kostnader, men det gäller endast arbeten som inte åsatts en kod, det vill säga icke-tekniska arbeten.²⁴¹ Frånkopplingsarbete, vilket har åsatts en kod i MER, kan således inte utgöra allmänna kostnader enligt reglerna i MER.

Domstolens resonemang är vidare intressant då domstolen tillmätte stor betydelse till att parterna var överens om att arbetet fanns med i kontraktshandlingarna. Enligt domstolen innebar det att arbetet utgjorde ett kontraktssarbete. Domstolen tycks alltså anse att definitionen av kontraktssarbete i AB 04 är den som uteslutande reglerar vad som utgör ett kontraktssarbete.²⁴² Även om parterna är överens om att arbetet framkommer av en kontraktshandling är det möjligt att argumentera för att arbetet inte utgör ett kontraktssarbete då arbetet saknas i mängdförteckningen. Det är alltså möjligt att se det som att kompletthetskravet justerar definitionen av kontraktssarbete enligt begreppsbestämningarna till AB 04. Att entreprenören medger att arbetet är upptaget i de administrativa föreskrifterna behöver inte med nödvändighet betyda att arbetet utgör ett kontraktssarbete som omfattas av kontraktssumman.

---

²⁴¹ Se avsnitt 5.2.3.

²⁴² Se avsnitt 2.6 för definitionen av kontraktssarbete.

7.3.3 Analys

Analysen tar vid där analysen för typsituation A slutade. Grunden för analysen är således densamma, men i fortsättningen analyseras det om det gör någon skillnad att arbetet framgår av AB 04.

Frågan som ska analyseras är alltså om kompletthetskravet i MER medför att endast hjälparbeten och utsättningsarbete som tagits upp i mängdförteckningen omfattas eller om dessa arbeten ändå kan omfattas inom ramen för AB 04 kap 1 § 9 respektive kap. 2 § 14 tillsammans med kompletteringsregeln. På samma sätt som analysen för typsituation A inleds denna analys med argument för att arbetet ingår i entreprenörens åtagande, det vill säga att kompletteringsregeln ges företräde. Därefter presenteras argument för att arbetet inte ingår, det vill säga att kompletthetskravet ska tillämpas.

I det fall ett arbete framkommer av AB 04 men inte av mängdförteckningen är det något svårare att argumentera för att handlingarna inte är upprättade efter god sed. Arbetet skulle med fördel ha angivits i mängdförteckningen, men det får ändå anses förutsebart för entreprenören att arbetet ska utföras om det framgår av AB 04. Detta gäller framför allt för utsättningsarbeten. Vilka hjälparbeten som entreprenören ska utföra kan anses mindre förutsebart. Även en tillämpning av rangordningsregeln medför att ett arbete som framkommer av AB 04 bör ingå i entreprenörens åtagande. Som tidigare framkommit är det tveksamt om rangordningsregeln ska tillämpas när ett arbete saknas i mängdförteckningen. Att både kompletteringsregeln och rangordningsregeln leder till samma resultat kan dock stärka slutsatsen att arbetet ingår i entreprenörens åtagande. Vid en systematisk tolkning tycks därför starka skäl tala för att arbetet ingår.

Av övergripande rimlighetsbedömningar kan det även finnas praktiska argument för att arbeten kan ingå om de finns med i AB 04. Hjälp- och kringarbeten kan i vissa fall bero på entreprenörens eget sätt att utföra arbetena.²⁴³ Det kan på så sätt på förhand vara svårt eller omöjligt för beställaren att ange vilka hjälparbeten som behövs. Det kan således vara rimligt att dessa arbeten inte behövs tas upp i mängdförteckningen.

Vid framtagning av MER Anläggning 23 diskuterades om det fanns en möjlighet att luckra upp kompletthetskravet bland annat avseende koden BCB med rubriken "HJÄLPARBETEN I ANLÄGGNING". Det var ett arbete under den koden och rubriken som saknades i mängdförteckningen i Falu tingsrätts dom från den 5 april 2023 i mål nr T 4324-21.²⁴⁴ Vid diskussionen om att luckra upp kompletthetskravet menade man dock att en uppluckring riskerade att skapa ytterligare oklarheter i förfrågningsunderlaget. I den nya utgåvan gjordes därför ingen uppluckring avseende kompletthetskravet utan

---

²⁴³ Werner & Wimert (2018) s. 24.

²⁴⁴ Se avsnitt 7.3.2.

revideringsarbetet hänfördes vidare till kommande utgåva.²⁴⁵ Att frågan lyftes tyder på att förhållandet mellan hjälparbeten och kompletthetskravet kan vara problematiskt. Kanske tyder det även på att det i vissa fall inte är rimligt att kräva att arbetena tas upp i mängdförteckningen.

Det finns dock fortfarande vissa argument för att arbetet inte ska ingå om det inte finns upptaget i mängdförteckningen. Ett sådant argument är att man trots allt valde att inte ta bort kompletthetskravet för hjälparbeten i koden BCB. Om kompletthetskravet ska åsidosättas dyker intressanta ersättningsfrågor upp. Frågan blir då om dessa arbeten (om entreprenören är skyldig att utföra arbetena) ska ingå i ersättningen för andra arbeten. Om så är fallet har orena à-priser skapats. Det gör att anbuden inte blir jämförbara på samma sätt som om ett belopp eller à-pris hade angetts för dessa arbeten.

Slutsatsen av analysen ovan är att arbeten som framgår av AB 04 torde kunna ingå även om de inte är upptagna i mängdförteckningen. Det grundas framför allt på att det är förutsebart för entreprenören att arbetena ingår samt att handlingarna får anses vara lämpligt och konsekvent samordnade. Det är möjligt att även andra arbeten än de som framkommer av AB 04 skulle kunna ingå i entreprenörens åtagande av samma skäl. Det skulle eventuellt kunna gälla när ett visst arbete per standard framkommer av viss handling eller dokument. En bedömning får dock göras i det enskilda fallet där det kan vara av avgörande betydelse om entreprenören hade möjlighet att förstå att arbetet ingick i åtagandet.

7.4 Typsituation C

7.4.1 Kompletthetskravet i förhållande till interna tolkningsregler

I mängdreglerade entreprenadavtal kan beställaren välja om alla arbeten ska samlas i en mängdförteckning eller om arbetena ska förtecknas i flera mängdförteckningar. Beställaren kan exempelvis välja att upprätta separata mängdförteckningar för olika teknikslag eller olika huvuddelar.²⁴⁶ Frågan är hur kompletthetskravet ska tolkas när flera mängdförteckningar ingår i samma entreprenadavtal. Detta kan aktualiseras bland annat när det i en generalentreprenad finns flera mängdförteckningar i entreprenadavtalet mellan beställaren och generalentreprenören.²⁴⁷ I det följande kommer typsituation C utredas.

C. Ett arbete är upptaget i en mängdförteckning men inte i en annan mängdförteckning.

---

²⁴⁵ Werner (2023) s. 20.

²⁴⁶ Werner (2020) s. 11, 17.

²⁴⁷ Se avsnitt 2.4.

Tanken vid framtagandet av MER var att kompletthetskravet i MER gäller för varje enskild mängdförteckning. Om det finns olika mängdförteckningar för olika arbetsområden, exempelvis ett för belysningsarbete och ett för markarbeten ska varje mängdförteckning vara komplett med koder och rubriker för utförande av arbeten i respektive mängdförteckning. Samma sak gäller vid entreprenader som är indelade i olika huvuddelar. Olika huvuddelar kan användas när vissa delar i entreprenaden kan hanteras som i princip fristående delar. Av begreppsbestämningarna framgår att en huvuddel avser del av kontraktssarbetena för vilken del av kontraktssumman har fastställts. På så sätt blir det naturligt att varje del har en egen komplett mängdförteckning som reglerar kontraktssumman för den delen. Det förutsätts dock att det tydligt klargörs vad som innefattas i respektive del.²⁴⁸

Som utgångspunkt ska alltså samma arbete anges i flera mängdförteckningar för att arbetet ska anses vara upptaget för respektive del. Det kan dock vara möjligt att ett arbete som endast upptagits i en mängdförteckning gäller även för andra delar av entreprenaden om det exempelvis är tydliggjort under en kod i en viss mängdförteckning att koden avser arbete för hela entreprenaden.²⁴⁹ Det är även utifrån kompletteringsregeln möjligt att argumentera för att mängdförteckningarna kompletterar varandra och därmed tillsammans kan uppfylla kompletthetskravet. Det föreligger alltså en osäkerhet hur kompletthetskravet förhåller sig till flera mängdförteckningar.

7.4.2 Underrättspraxis

Situationen att ett arbete saknas i en mängdförteckning men finns med i en annan mängdförteckning hanterades i följande rättsfall.

Svea hovrätts dom från den 22 oktober 2020 i mål nr T 7981-19.

Twisten i målet rörde frågan om ersättning för geodetiska mättningsarbeten var inkluderade i kontraktssumman eller om entreprenören hade rätt till ytterligare ersättning för dessa arbeten. Entreprenadavtalet innehöll separata mängdförteckningar för olika teknikslag. En av mängdförteckningarna innehöll geodetiska mättningsarbeten. Koden för geodetiska mättningsarbeten var där ”femstreckad” (numera fyrstreckad). Hovrätten konstaterade att det var ostridigt att samtliga kontraktssarbeten fanns upptagna i någon mängdförteckning. Det var enligt hovrätten mest rimligt och förenligt med avtalets systematik att tolka kompletthetskravet som att flera mängdförteckningar kan läsas ihop och därmed tillsammans uppfylla kompletthetskravet. Hovrätten menade att även AB 04 kap. 1 § 2 talade för denna tolkning. Därmed ansåg hovrätten att ersättning för samtliga geodetiska mättningsarbeten ingick i kontraktssumman.

---

²⁴⁸ Werner (2020) s. 11–12, 17.

²⁴⁹ Werner (2020) s. 14.

7.4.3 Analys

I typsituation A och B är det tydligt att det strider mot kompletthetskravet att inte ta upp de aktuella arbetena i mängdförteckningen. I det fall en mängdförteckning saknar ett visst arbete, medan arbetet tas upp i en annan mängdförteckning är det inte lika självklart att kompletthetskravet inte är uppfyllt. Syftet vid upprättandet av kompletthetskravet har varit att varje enskild mängdförteckning ska vara komplett. Detta framgår dock inte direkt av kompletthetskravet.

Nedan anges inledningsvis argument för att ett arbete som finns med i en mängdförteckning kan gälla för hela entreprenaden. Därefter anges argument för att arbetet måste tas upp i varje enskild mängdförteckning.

Ett arbete i en mängdförteckning torde kunna gälla för hela entreprenaden i det fall det i mängdförteckningen anges att arbetet gäller för hela entreprenaden. Det spelar då ingen roll att arbetet saknas i en annan mängdförteckning. Även i de fall där detta inte anges, skulle arbetet kunna gälla för hela entreprenaden. Ett argument för det är att det vid en systematisk tolkning kan tyckas logiskt att flera mängdförteckningar tillsammans kan uppfylla kompletthetskravet. Det kan vara så att entreprenören har en samlad kostnad för att utföra ett arbete för olika teknikområde. Av övergripande rimlighetsbedömningar kan det då anses vara lämpligt att ett à-pris eller belopp infordras endast i en mängdförteckning.

I motsats till resonemanget ovan kan det ses som inkonsekvent att inte ange samtliga arbeten i respektive mängdförteckning. För att kompletteringsregeln ska tillämpas krävs enligt kommentaren till AB 04 kap. 1 § 2 att handlingarna är lämpligt och konsekvent samordnade, särskilt mellan olika fackområden. Syftet med att dela upp arbetet i flera mängdförteckningar kan vara att varje mängdförteckning ska spegla arbetet som ska utföras för den specifika delen. Om det förutsätts att en entreprenör vid utförande av viss teknikdel måste kolla i mängdförteckningen även för annan teknikdel kan syftet med att entreprenören ska kunna förlita sig på mängdförteckningen gå förlorad. Av övergripande rimlighetsbedömningar är det således mer rimligt att kompletthetskravet i denna situation ska gälla strikt för varje enskild mängdförteckning. Detta ligger även i linje med att det uppstår praktiska problem i flera led om teknikdelarna ska genomföras av olika underentreprenörer.

I det fall olika mängdförteckningar finns för olika etapper eller olika huvuddelar torde det vara svårt att hävda att arbete som endast framgår av mängdförteckningen till etapp 1 ska gälla även för etapp 2. I dessa fall utgör de olika huvuddelarna i princip egna entreprenader.

Sammanfattningsvis går det inte ge ett enhetligt svar på hur situationen ska tolkas i det fall ett arbete framkommer av en mängdförteckning men inte av en annan. Enligt vad som framkommer i analysen ovan kan övergripande

rimlighetsbedömningar leda till olika slutsatser beroende på de individuella omständigheterna i det enskilda fallet.²⁵⁰

7.5 Typsituation D

7.5.1 Kompletthetskravet i förhållande till interna tolkningsregler

Kompletthetskravet innebär som tidigare framkommit inte bara att arbetena ska vara förtecknade i mängdförteckningen. Arbetena måste även vara förtecknade under rätt kod och rubrik. Frågan är hur mängdförteckningen ska tolkas om ett arbete är förtecknat under fel kod. Typsituationen D ligger till grund för utredningen.

D. Ett arbete är upptaget i mängdförteckningen men under fel kod och rubrik.

Kompletthetskravet medför att arbete som är förtecknat under fel kod och rubrik inte ingår i entreprenörens åtagande. Om en beställare kravställer ett arbete under fel kod och rubrik medför kompletthetskravet att entreprenören inte behöver beakta dessa krav. Kraven är på så sätt inte prissatta enligt ersättningsregeln.²⁵¹

Till skillnad från när ett arbete helt saknas i mängdförteckningen, men framgår av annan kontraktshandling, kan den nuvarande situationen inte lösas med hjälp av interna tolkningsregler. I detta fall rör det sig inte om uppgifter i två handlingar utan om uppgifter i en handling där formaliakraven inte har efterföljts. Frågan handlar med andra ord om vilket genomslag formaliakravet bör få.

7.5.2 Underrättspraxis

Följande rättsfall behandlar situationen att formaliakravet på att arbeten ska vara upptagna under rätt kod och rubrik inte hade följts. Entreprenaden var en totalentreprenad. Vid tolkningen av avtalet tog domstolen hänsyn till att projekteringsansvaret låg på entreprenören. Trots det är domstolens resonemang avseende kompletthetskravet intressant eftersom samma frågor hade kunnat aktualiserats i en utförandeentreprenad.

Hovrätten för Nedre Norrlands dom från den 20 april 2018 i mål nr T 734-17. Målet handlade om en totalentreprenad där ABT 06 gällde mellan parterna. I målet tvistade parterna bland annat om vilken typ av arbete som ingick under viss kod. Tvistefrågan handlade närmare bestämt om vilket arbete som ingick under koden 311.11 med rubriken

---

²⁵⁰ Detta får anses spegla vad som generellt kan utläsas av underrättspraxis som behandlar kompletthetskravet, se avsnitt 7.2.2, avsnitt 7.3.2 och avsnitt 7.4.2.

²⁵¹ Werner (2020) s. 40, 50–51; Motiv MER (2022) s. 45.

”Grovshakt” i mängdförteckningen. Beställaren ansåg att det av ett kompletterande förfrågningsunderlag (KF nr 4) framgick av beskrivningstext att även detaljschakt och fyllning skulle ingå i koden för grovshakt. Entreprenören ansåg däremot att koden endast innefattade grovshakt. I fallet utgjorde MER inte en kontraktshandling. Domstolen ansåg emellertid att kompletthetskravet bör gälla även när särskilda mät- och ersättningsregler inte avtalats, i vart fall beträffande prissatta mängdförteckningar som utformats på sedvanligt sätt. Domstolen hänvisade till Andersson och Hedberg och sa att arbeten som överhuvudtaget inte är upptagna i mängdförteckningen inte omfattas av kontraktarbetena och således inte heller av kontraktssumman. Med ledning av detta kom hovrätten fram till att koden och rubriken endast avsåg grovshakt och att detaljschakt och fyllning inte var upptaget i mängdförteckningen. Således hade entreprenören rätt till extra ersättning för dessa arbeten.

7.5.3 Analys

Kompletthetskravet medför att samtliga arbeten måste vara förtecknade under rätt kod och rubrik. Om ett arbete i och för sig finns med i mängdförteckningen, men inte under rätt kod och rubrik kan inte tolkningsreglerna i AB 04 kap. 1 § 2 och kap. 1 § 3 vara till hjälp. I detta fall handlar det istället endast om en tolkning av mängdförteckningen.

Vid en systematisk tolkning i de fall mängdförteckningen innehåller formaliafel skulle strukturen i mängdförteckningen kunna vara avgörande vid tolkning av mängdförteckningens innehåll. I ett mängdreglerat entreprenadavtal där MER utgör en kontraktshandling ska en mängdförteckning var upprättad enligt BSAB-systemet. Att det strikta kodsystemet följs är avgörande för att samordna tekniska villkor i flera led. En generalentreprenör bör vid upphandling av underentreprenörer kunna lita på att de arbeten som är aktuella för underentreprenören är samlade på rätt plats i kodsystemet.²⁵² I det fall ett arbete är upptaget på fel plats i mängdförteckningen talar en systematisk tolkning för att arbetet inte ska anses ingå i entreprenörens åtagande.

Att koder och rubriker i MER och AMA efterföljs på ett konsekvent sätt är viktigt för att systemet med mängdförteckningar ska fungera effektivt. Det får även av övergripande rimlighetsbedömningar anses mer förutsebart och lämpligt att kompletthetskravet i denna situation efterföljs för att uppfylla syftet med kod- och rubriksystemet. Situationen att kompletthetskravet inte har efterföljts avseende formaliakravet kan liknas vid den situation att parterna inte har efterföljt vissa formaliakrav avseende ändringar i MER. Som tidigare nämnts finns exempel från underrättspraxis där domstolen i en sådan situation har tillämpat formaliakravet strikt och underkänt ändringar som inte gjorts i föreskriven ordning.²⁵³ Sammanfattningsvis talar starka skäl för att ett arbete

---

²⁵² Johansson (2007) s. 20.

²⁵³ Se avsnitt 4.7.

som är upptaget under fel kod och rubrik i mängdförteckningen inte ingår i entreprenörens åtagande.

7.6 Sammanfattning

I såväl litteratur som underrättspraxis framkommer olika åsikter om hur kompletthetskravet ska förstås och tillämpas. Av underrättspraxis kan utläsas att omständigheter i det enskilda fallet kan vara av avgörande betydelse för hur kompletthetskravet ska tolkas. När en domstol ska tolka ett avtal ligger parternas argumentation till grund för avtalsstolkningen. Det gör att det inte med säkerhet går att svara på hur kompletthetskravet hade tolkats vid en domstolsprövning. Utifrån utredningen kan emellertid vissa slutsatser dras om under vilka förutsättningar arbeten torde kunna ingå i entreprenörens åtagande även om de inte är upptagna i mängdförteckningen.

Inledningsvis kan sägas att det råder enighet om att arbeten som inte har åsatts en kod i AMA och MER inte behöver vara upptagna i mängdförteckningen. Det finns även vissa arbeten som undantagits från kompletthetskravet, exempelvis arbeten under koden BBB. Inte heller dessa arbeten behövs tas upp i mängdförteckningen. Detsamma gäller när det av mängdförteckningen framgår att mängdförteckningen inte är komplett utan att arbetet återfinns på annat hänvisat ställe. Arbeten kan alltså på dessa sätt ingå i entreprenörens åtagande även om de inte tagits upp i mängdförteckningen.²⁵⁴

För arbeten som har åsatts kod torde utgångspunkten vara att arbetena måste tas upp i mängdförteckningen. Om ett arbete saknas i mängdförteckningen kan det i många fall anses oförutsebart för entreprenören att arbetet ingår i entreprenörens åtagande. Det gäller exempelvis om arbetet endast framgår av en ritning eller om arbetet är upptaget under fel kod.

Under vissa andra förutsättningar torde arbetet kunna ingå även om det inte är upptaget i mängdförteckningen. Detta gäller exempelvis om ett arbete framgår av AB 04. Så skulle även kunna vara fallet om arbetet framgår av något annat dokument om det står klart för entreprenören att beställaren avser att arbetet ska utföras inom ramen för kontraksarbetena. Under vissa förutsättningar skulle även arbeten som framkommer av en mängdförteckning, men inte av en annan mängdförteckning, kunna gälla för hela entreprenaden. Så skulle exempelvis kunna vara fallet om det i en mängdförteckning anges att arbetet gäller för hela entreprenaden eller om entreprenören har en samlad kostnad för att utföra samma arbete för olika teknikområde. I andra fall torde dock andra omständigheter, exempelvis att mängdförteckningarna gäller för olika huvuddelar, göra att slutsatsen blir den motsatta.

---

²⁵⁴ Se avsnitt 4.4.2.

8 Avslutande reflektion

Vid mängdreglerade entreprenadavtal utgör mängdförteckningen ett kalkylerbart underlag för entreprenören. Detta leder i sin tur till jämförbara anbud. Samma resultat är svårt att uppnå vid fast pris och löpande räkning. I mängdreglerade entreprenadavtal delar parterna på risken på så sätt att beställaren står mängdrisken och entreprenören risken för ökade kostnader. Mängdreglerade entreprenadavtal kan på så sätt skapa en rimlig riskfördelning mellan parterna.

För att uppnå förutsebarhet och tydlighet när det kommer till tillämpning och tolkning av mängdförteckningar fyller MER en viktig funktion. MER innehåller ett antal tolkningsregler och förklaringar. MER anger vidare hur parterna fyller i mängdförteckningen på rätt sätt, det vill säga skriver rätt uppgifter alternativt sätter streck på rätt ställe. Att dessa regler följs är avgörande för att systemet ska fungera effektivt. Om det inte hade funnits några standardiserade regler för ersättning och mätning hade tolkningsfrågorna varit många fler. MER skapar inte bara förutsebarhet, utan MER underlättar även för parterna genom att liknande villkor inte behöver förhandlas fram i varje enskilt entreprenadavtal.

Reglerna är emellertid komplicerade och på vissa sätt svåra att förstå. Viss del i det handlar om att reglerna är krångligt formulerade. Det är en av anledningarna till att det uppstår tolkningssvårigheter. Att formulera lättförståeliga och tydliga regler som dels tillgodoser tekniska svårigheter och behov, dels skapa förutsebara avtal är emellertid en svår utmaning. En annan anledning till att det uppstår tolkningssvårigheter är att det vid framtagningen av kontraktshandlingarna i mängdreglerade entreprenadavtal krävs både teknisk och juridisk kompetens. Sådan kompetens kan i vissa fall saknas.

MER-systemet är tänkt att vara fullständigt och vattentätt. Det är emellertid inte möjligt att skapa sådana avtal. När det uppstår oklarheter i MER-systemet tenderar ingenjörer och jurister att ha olika uppfattningar om hur situationen ska lösas. Detta gäller bland annat avseende kompletthetskravet där ingenjörer förespråkar en strikt tillämpning av kompletthetskravet medan jurister öppnar upp för att tolka avtalet som en helhet.²⁵⁵ Konflikten är på många sätt naturlig då ingenjörer typiskt sett tillämpar och tolkar regler utifrån praktisk erfarenhet medan jurister ser till hur regeln och avtalet ska tolkas mot bakgrund av allmänna avtalsrättsliga regler.

Den övergripande tolkningsfrågan som aktualiseras i samband med kompletthetskravet är vilken ställning en branschspecifik regel kan ges inom ramen för allmän avtalsstolkning. Frågan kan även formuleras som under vilka

---

²⁵⁵ Jfr Werner (2020) s. 14 där författaren förespråkar en strikt tillämpning av kompletthetskravet. Werner uppger att "beställarjurister" har en förkärlek för AB 04 kap. 1 § 2 och att man inte vet hur det skulle gå i en domstolsprövning.

förutsättningar en branschspecifik regel kan åsidosättas till förmån för principer för allmän avtalstolkning. Slutsatsen är att det inte generellt kan anges under vilka förutsättningar ett arbete kan ingå i entreprenörens åtagande även om det inte finns upptaget i mängdförteckningen. Vid tolkningen torde individuella omständigheter i det enskilda fallet vara av betydelse. Sådana omständigheter kan vara att det för entreprenören är tydligt att beställaren avser att arbetet ska utföras. Det torde även förutsättas att handlingarna kan anses vara lämpligt och konsekvent samordnade och upprättade efter god sed.

Vid bedömningen av under vilka förutsättningar kompletthetskravet kan åsidosättas bör man ta hänsyn till kompletthetskravets funktion och ändamål, annars riskerar syftet med mängdförteckningar att gå förlorat. Detta bör kunna göras inom ramen för allmänna rimlighetsbedömningar. Även om entreprenadavtal är ett avtal som ska tolkas på samma sätt som andra avtal på kontraktsrättens område måste avtalstolkningen ta hänsyn till de särdrag som mängdreglerade entreprenadavtal ger upphov till.

Även om det inom ramen för HD:s avtalstolkningsmetod är möjligt att komma till rimliga tolkningsresultat hade MER-systemet kunnat förbättras. Vissa regler behövs renodlas och förenklas och framför allt bli mer tillgängliga för användarna. Det krävs även en höjning av kompetensen inom branschen avseende MER.²⁵⁶ Hur MER och mängdförteckningar förhåller sig till andra kontraktshandlingar borde också förtydligas. Vidare behövs även MER som sådant omarbetas avseende sådana arbeten som i strid med kompletthetskravet kan ingå i entreprenörens åtagande, exempelvis arbeten som framkommer av AB 04. Det är varken kompletthetskravet som sådant som är problematiskt eller att vissa arbeten framkommer av AB 04. Det som är problematiskt är att dessa arbeten har åsatts koder. Det hade varit mer systematiskt att undanta dessa arbeten från kod eller undanta kompletthetskravet avseende dessa koder. I och med att frågan har diskuterats vid framtagandet av MER Anläggning 23 kanske det är den utvecklingen vi kommer få se.²⁵⁷

---

²⁵⁶ Jfr Werner (2020) s. 7–8 som inte håller med om att problem grundar sig i att reglerna i MER är svåra att förstå. Däremot håller Werner med om att det krävs en höjning av kompetensen i branschen.

²⁵⁷ Se avsnitt 7.3.3.

Källförteckning

Litteratur och artiklar

Adlercreutz, Axel & Gorton, Lars (2010), *Avtalsrätt II*, 6. uppl., Juristförlaget, Lund.

Andersson, Eilert & Hedberg, Stig (2013), *ÄTA-arbeten: och ekonomisk reglering enligt AB 04 och ABT 06*, Svensk byggtjänst, Stockholm.

Bengtsson, Bertil (1976), *Särskilda avtalstyper I: gåva, hyra av lös sak, lån, förvaring, entreprenadavtal, avtal om arbete på lös sak, sysslomansavtal och andra uppdrag*, 2. uppl., Norstedt, Stockholm.

Bernitz, Ulf (2018), *Standardavtalsrätt*, 9. uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Busch, Oscar (1911), *Entreprenadboken: en ledning vid uppgörande af entreprenadkontrakt, beskrifningar och kostnadsförslag till husbyggnader*, 4. uppl., A. V. Carlson, Stockholm.

Dahlman, Christian (2019), 'Begreppet Rättskälla', i: Dahlman, Christian & Wahlberg, Lena (red.), *Juridiska grundbegrepp: en vänbok till David Reidhav*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund.

Deli, Robert (2017), *Kommersiella entreprenadavtal i praktiken*, 2. uppl., Svensk Byggtjänst, Stockholm.

Gorton, Lars (2010), 'AB-kontrakten och den allmänna kontraktsrätten', i: Lambertz, Göran, Lindskog, Stefan & Möller, Mikael (red.), *Festskrift till Torgny Håstad*, Iustus Förlag AB, Uppsala.

Hansson, Bengt, Olander, Stefan, Landin, Anne, Aulin, Radhlinah & Persson, Urban (2015), *Byggledning Projektering*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund.

Hedberg, Stig (2010), *Kommentarer till AB 04, ABT 06 och ABK 09*, Svensk byggtjänst, Stockholm.

Höök, Rolf (2008), *Entreprenadjuridik: [förvaltning, garantitid, byggperiod, upphandling, projektering]*, 5. uppl., Norstedts juridik, Stockholm.

Ingvarson, Anders & Utterström, Marcus (2015), 'Tolkning av entreprenadavtal – det köprättsliga kontrollansvaret möter hinderbestämmelserna i AB 04', SvJT 2015 s. 20–39.

Ingvarson, Anders & Utterström, Marcus (2020), *Tolkning av entreprenadavtal*, 1. uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Johansson, Sture (2007), *Entreprenadrätt och praktik*, 2. uppl., Svensk byggtjänst, Stockholm.

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund.

Lehrberg, Bert (2020), *Avtalstolkning: tolkning av avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område*, 9. uppl., Iusté, Uppsala.

Lehrberg, Bert (2022), *Praktisk juridisk metod*, 14. uppl., Iusté, Uppsala.

Liman, Lars-Otto, Sahlin, Claes, Peterson, Martin & Kåvius, Niklas (2016), *Entreprenad- och konsulträtt*, 9. uppl., Svensk byggtjänst, Stockholm.

Motiv AB 65: allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader AB 65 samt kontraktsformulär Svenska teknologföreningens formulär 18, 19 och 20 (1969), Svenska teknologfören., Stockholm.

Motiv AB 72: allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader AB 72 samt kontraktsformulär och anbudsformulär Svenska teknologföreningens formulär 18/72, 19/72, 20/72 och 21/72 (1973), Svensk byggtjänst, Stockholm.

Motiv AMA AF 12: förklaringar och motiv till AMA AF 12 (2014), Svensk byggtjänst, Stockholm.

Motiv MER: förklaringar och motiv till mät- och ersättningsregler (2022), 3. uppl., Svensk byggtjänst, Stockholm.

Olsen, Lena (2004), 'Rättsvetenskapliga perspektiv', SvJT 2004 s. 105–145.

Pellebergs, Bengt & Thåström, Olle (2008), 'Förstå mer av MER', AMA-nytt - Anläggning 1/2008, s. 39–43.

Samuelsson, Per (2011), *Entreprenadavtal: särskilt om ändrade förhållanden*, Karnov Group, Stockholm.

Samuelsson, Per (2022), *AB 04: en kommentar*, 3. uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Sandgren, Claes (2021), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod, argumentation och språk*, 5. uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Thåström, Olle (2016), 'Använd MER mera', AMA-NYTT – För alla 2/2016, s. 12–14.

Waldersten, Jakob (2021) 'MER eller mindre mängdförteckning', publicerad 2021-09-06, Inköpsrådet.
<https://inkopsradet.se/mer-eller-mindre-mangdforteckning/>, hämtat 2023-10-27.

Werner, Mats & Wimert, Anders (2018), 'Mängdförteckning som handling i förfrågningsunderlaget och kontraktshandlingarna', AMA-nytt - Anläggning 2/2018 s. 22–24.

Werner, Mats (2020), *MER anläggning: frågor och svar*, 2. uppl., Svensk Byggtjänst, Stockholm.

Werner, Mats (2023), 'Parterna känner igen sig', AMA-nytt 1/2023 s. 20–23.

Övrigt

Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader: AB 04 (2004), Svensk Byggtjänst, Stockholm.

AMA AF 21: administrativa föreskrifter med råd och anvisningar för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader (2021), Svensk byggtjänst, Stockholm.

AMA anläggning 23: allmän material- och arbetsbeskrivning för anläggningsarbeten (2023), Svensk Byggtjänst, Stockholm.

BKK:s förtydligande nr 4 (2014), 'Vad är skillnaden på ett å-pris och ett timpris i entreprenadavtal där parterna tillämpar AB 04 (Allmänna bestämmelser avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten) eller ABT 06', publicerat 2014-05-16.

<http://foreningenbkk.se/utlatanden>, hämtat 2023-12-13.

Byggsektorns rättsnämnds utlåtande (2000), 'Fråga om tolkningen och tillämpningen av AB 92 kap. 2 § 8 särskilt med avseende på å-priser', publicerat 2000-09-11.

<http://foreningenbkk.se/utlatanden>, hämtat 2023-12-13.

Byggsektorns rättsnämnds utlåtande (2007), 'Fråga om tillämpning och tolkning av AB 92 kap. 1 § 1 avseende en mängdbeskrivning', publicerat 2007-11-12.

<http://foreningenbkk.se/utlatanden>, hämtat 2023-12-13.

MER anläggning 23: mät- och ersättningsregler för anläggningsarbeten med mall till mängdförteckning (2023), Svensk Byggtjänst, Stockholm.

RA anläggning 23: råd och anvisningar till AMA anläggning 23 (2023), Svensk Byggtjänst, Stockholm.

Rättsfall

Högsta domstolen

NJA 2013 s. 271	Skadorna på Läckebys arbeten.
NJA 2014 s. 960	Det Andra Bolaget.
NJA 2015 s. 3	
NJA 2015 s. 862	Den uteblivna slutbesiktningen.
NJA 2018 s. 653	De ingjutna rören.
NJA 2018 s. 834	Vitesundantaget i ansvarsförsäkringen.
NJA 2019 s. 171	Belgor.
NJA 2022 s. 574	Speditörpanten.

Hovrätterna

Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2009-09-21 i mål nr T 152-08.

Svea hovrätt, dom 2016-12-14 i mål nr T 4686-15.

Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2018-04-20 i mål nr T 734-17.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2018-11-15 i mål nr T 1255-18.

Svea hovrätt, dom 2020-10-22 i mål nr T 7981-19.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2022-10-26 i mål nr T 4100-21.

Svea hovrätt, dom 2023-07-12 i mål nr T 2510-21.

Tingsrätterna

Malmö tingsrätt, dom 2016-04-07 i mål nr T 7716-13.

Malmö tingsrätt, dom 2017-11-23 i mål nr T 1888-16.

Lunds tingsrätt, dom 2021-06-24 i mål nr T 2911-19.

Falu tingsrätt, dom 2023-04-05 i mål nr T 4324-21.